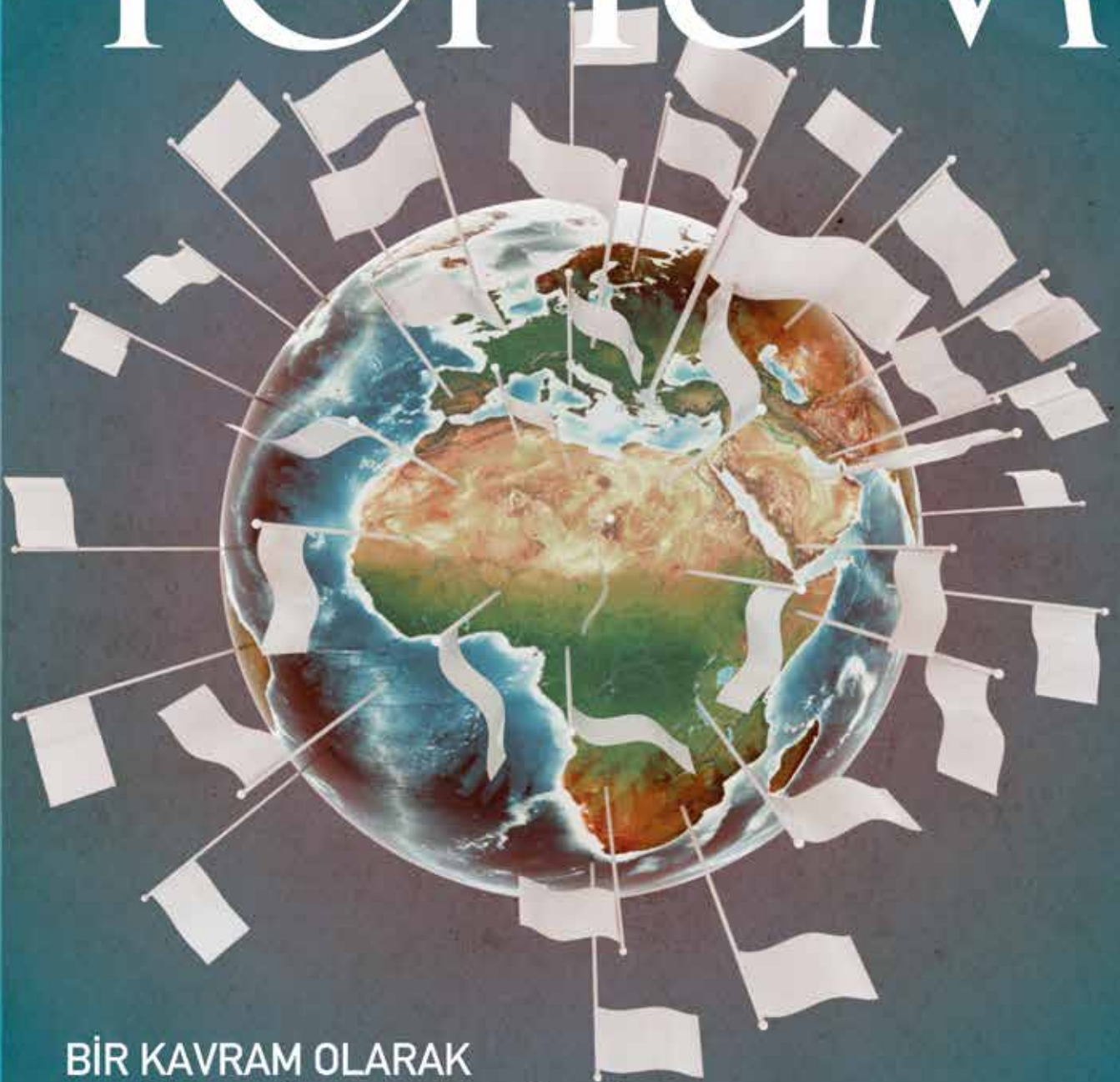

TOHUM

FİKRE
SANATA
RUHA

BİR KAVRAM OLARAK **MİLLİYETÇİLİK**

İslam'ın Kavmiyetçiliğe Bakışı • Kodlarımızda Mülteci Düşmanlığı Yok • Osmanlı Tipi Bir Alim • Boşnak Milletinin Direniş Kültürü ve Saraybosna
Küreselleşme Çağında Milliyetçilik • Kalbin Sesi Kanaat Ekonomisi • Arap Milliyetçiliği • Kavramlar • Sinema Yerli ve Millî Dilini Gençlerle Bulacak
Dinde Sana Bir Nasihat Edeyim • Kalbin Sesinin Kim Duyacak • Birgün Hala 24 Saat Mi. ? • Erol Güngör ve Milliyetçilik • İyilikte Dünya Güzelleşir

SAY

164

YAZ 2019

9009174992746
N116-6792 NSSI

Bu topraklarda küçük iyilikler karşılıksız yapılır

İşte bu yüzden **Mobil Şube** ve **İnternet Şube**'den yapılan **EFT**, **havale** gibi bankacılık işlemleri ve kamu ATM'lerinden yapılan birçok işlem **BİZDE ÜCRETSİZ**.

Üstelik Mobil Şube ve İnternet Şube'den **17.20**'ye kadar EFT yapabilirsiniz.

YAZ 2019
SAYI:164

ÖNDER Adına İmtiyaz Sahibi
KAMBER ÇALIK

Yayın Yönetmeni
ALİ YILDIZ

Editör
NURİYE ÇAKMAK ÇELİK

Yayın Kurulu
ABDURRAHİM AYAR
AHMET KAAN
DEMET TEZCAN
EMETİ SARUHAN
ERSİN ÇELİK
GÜLCAN TEZCAN
MEHMET SÖNMEZ
MUKADDER GEMİCİ
SÜMEYYE ERTEKİN
RAİF NAS
TAYFUR ESEN
YUNUS TEKGÖÇEN

Tasarım Uygulama
ÖNDER BASIN TANITIM

Kapak
NECMETTİN ASMA

Reklam
HALİL KURBETOĞLU

Baskı

İletişim
AKŞEMSETTİN MAH.
ŞAİR FUZULİ SK. NO:22
FATİH- İSTANBUL

0(212) 519 1953

Her hakkı mahfuzdur.
Dergilike yazı, fotoğraf ve diğer
görselelerin izin alınmadan veya
kaynak gösterilemeden her türlü
ortamda yayımlanması yasaktır.

önder
1998
İMAM HATİPLİLER DERNEĞİ

17 89 Fransız Devrimi ile birlikte Avrupa tarihinde derin izler bırakan sosyal ve siyasal olaylar neticesinde, imparatorluklar sahnedeki çekilmeye başlamış ve yerlerine milliyet menşeli devletler kurulmuştu. Osmanlı tarihinin son asrının mühim sorunlarından biri de -hatta belki en önemlisi- milliyetçi söylemler sonucu yaşanan toplumsal kopmalar ve kaybedilen vatan topraklarıydı. Osmanlı Devleti'nden sonra varlığını Türkiye Cumhuriyeti olarak devam ettiren genç devletin ilk asrında da aynı sorun gündemin ilk sıralarını meşgul etti. Bir önceki aşamada toplumun ve devletin bütünlüğünü parçalayan milliyetçilik düşüncesi, sonraki merhalede toplumu ve devleti bir arada tutacak ana unsur olarak kabul edildi.

İslam dininin temel metinleri olan Kuran ayetlerinde ve hadis-i şeriflerde "ırkların birbirinden üstünlüğü" düşüncesi çok net ve sert bir dille eleştiriyordu. Ancak yeni devletin kurucu kadroları ve ideologları genç cumhuriyeti bir *ulus devlet* olarak tahayyül etmekteydi. Osmanlı bakiyesi toplumun çok ırklı yapısı ve İslam'ın referansları ile oluşmuş içtimai aklı için bu tahayyül yeni sorunlara gebe idi.

Cumhuriyetin kuruluşunun 100. yılına ramak kala, içerden ve dışardan gelen ve devletin bekasını tehdit eden tehlikelerin verdiği halet-i ruhiye, milliyetçilik duygularının yeniden yükselmesine sebep olmaktaydı. "Küreselleşme milliyetçiliği bitirir mi? Milliyetçilik ve İslam birlikte düşünülebilir mi? Milliyetçilik yapmak diğerini ötekileştirmek midir? Milliyetçilik ve ırkçılık arasında fark var mıdır? Mülteciler meselesinde milliyetçi duyguların rolü nedir?" sorularına cevap aradığımız Milliyetçilik dosya konumuzu dergimizin 164. sayısında istifadenize sunuyoruz.

1970 yılında *Ortadaki Adam* olarak başladığı *Gönül İşi* yazıları ile *Yokuşa Akan Sular* zorluğunda meseleleri *Uzun Hikâyeler* tadında kaleme aldı. *Ya Tahammül Ya Sefer* diyerek çıktığı *Sır* arayışına bizleri de ortak etti. İyi ki de etti. Köyümüzden kasabamıza giderken bindiğimiz *Mavi Kuşlarımızdan* tutun da elimizdeki zerzevatı zor taşıdığımız *Rüzgârlı Pazarlarımız* kadar "Bizi nasıl olur da bu kadar güzel anlatır?" deyip hayret ettik. *Tufandan Önce*'de siyaseti ve siyasetçiyi, *Trende Bir Keman*'da müziği ve müzisyeni, *Hesap Günü*'nde iş hayatını ve iş adamını anlatırken yaptığı tespitlerle, insanı ve hayatı tüm çıplaklığı ile ortaya koydu. Hayatı meta merkezinden görenlere inat, *Ya Zafer Ya Hiç* deyip soluklanıp tekrar yola revan olduğu bu çileli seyr-i sülükte *İyiler Ölmez* ile devam etti. *Sevincini Bulmak* isteyenlerimizin *Tarla Kuşunun Sesine* kulak kabarttığı bir anda içimizdeki ve haricteki *Fırtınayı Kucaklamak* için kendimizi *Kalbin Sesine* bırakmamızı salık verdi.

Biz de, kaleme aldıklarıyla ve hayata karşı klas duruşuyla kalplerimizde müstesna bir yer edinen Mustafa Kutlu ustanın kalbinin sesinin peşine düştük. Bir sonraki sayımızda buluşmak temennisiyle...

Ali YILDIZ
Yayın Yönetmeni

BİR KAVRAM OLARAK **MİLLİYETÇİLİK**

**İSLÂM'IN
KAVMIYETÇİLİĞE BAKIŞI**
PROF.DR. ADEM APAK / 10

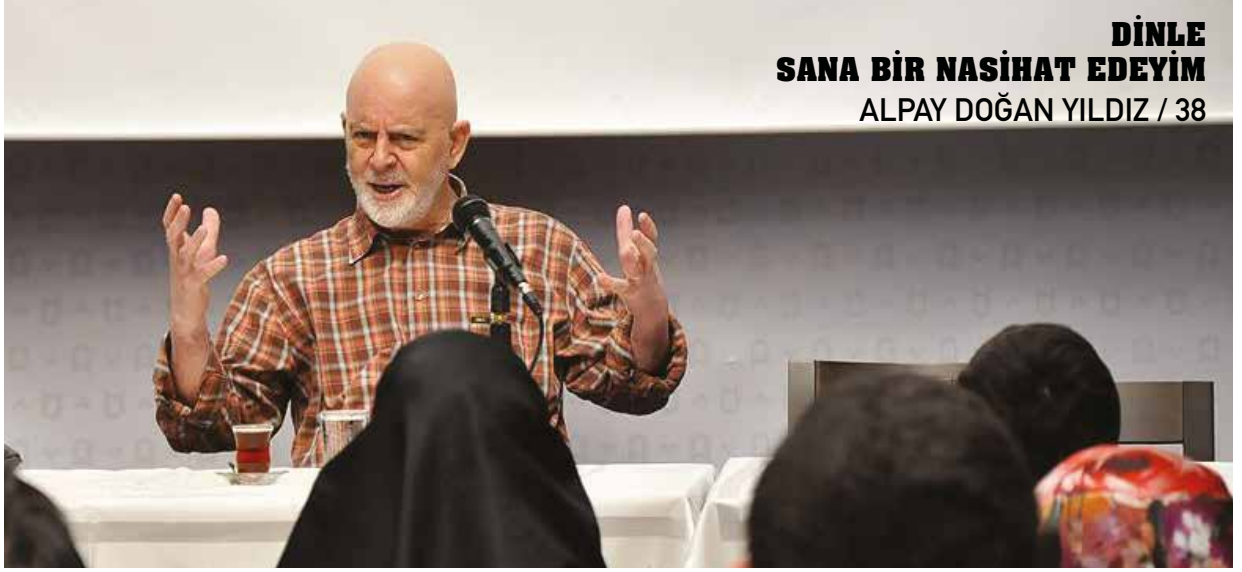
RÖPORTAJ
**KODLARIMIZDA
MÜLTECİ DÜŞMANLIĞI YOK**
EMETİ SARUHAN / 14

SORUŞTURMA
**KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA
MİLLİYETÇİLİK**
SÜMEYYE ERTEKİN / 22

**KALBİN SESİ VE
KANAAT EKONOMİSİ**
MUSTAFA ÖZEL / 32

ARAP MİLLİYETÇİLİĞİ
MERYEM CEMİLE / 50

**EROL GÜNGÖR VE
MİLLİYETÇİLİK**
MURAT YILMAZ / 72

DİNLE
SANA BİR NASİHAT EDEYİM
ALPAY DOĞAN YILDIZ / 38

OSMANLI TİPİ
BİR ALİM
ENES KERİM ŞAFAK / 48

KALBİN SESİNİ KİM DUYACAK?
MUKADDER GEMİCİ / 44

BOŞNAK MİLLETİNİN
DİRENİŞ KÜLTÜRÜ
VE SARAYBOSNA
DAVUT NURİLER / 54

İÇİNDEKİLER

KAVRAMLAR

PROF. DR.
HAYREDDİN KARAMAN / 60

BİR GÜN HALEN

24 SAAT Mİ..?

YASİN EROL / 68

SİNEMA YERLİ VE MİLLİ DİLİNİ GENÇLERLE BULACAK GÜLCAN TEZCAN / 62

İYİLİKLE DÜNYA

GÜZELLEŞİR

EMİNE DOLMACI / 84

BITTER
ÇİKOLATALI
KREMA

BEYAZ

SÜTLÜ

3 ÇİKOLATA **BİR ARADA!**

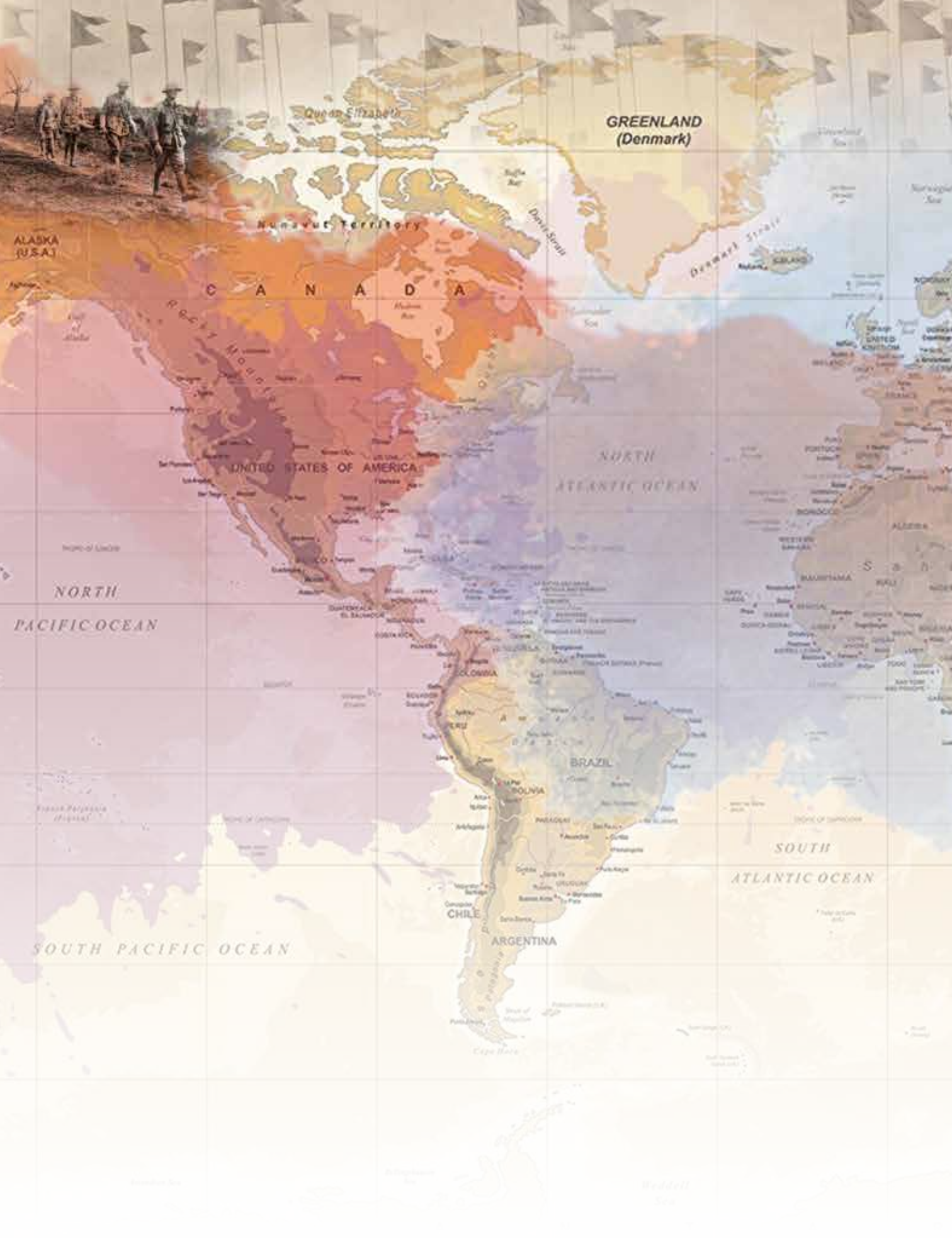
yeni

DIDO

BEYAZ
TRIO
SÜTLÜ

BITTER

ÜLKER

BİR KAVRAM OLARAK

MİLLİYETÇİLİK

İSLÂM'IN KAVMIYETÇİLİĞE BAKIŞI

PROF.DR.
ADEM APAK

*Uludağ Üniversitesi
Öğretim Üyesi*

Hz. Peygamber'in (SAV.) tebliğ ettiği İslâm dininin en önemli hedeflerinden biri de gönderildiği toplumda kabile sistemi üzerine kurulu, soy esaslı sosyal düzenden, hukuka dayalı devlet nizamına geçişi temin etmektir. Zira İslam öncesi dönemde Araplar sürekli düşmanlığa neden olan dar kabilecilik anlayışı (asabiyet) ile hareket ediyorlardı. Bu nedenle Allah Rasûlü (SAV.) öncelikli olarak kabile asabiyeti dar çerçevesini aşarak kısa vadede Arapları inanç merkezli ümmet şeklinde bütünleştirmeyi hedeflemiştir.

Kabilecilik anlamında kullanılan asabiyet kelimesi en geniş anlamıyla aralarında kan yakınlığı bulunan bir topluluğun bütün fertlerini birbirine bağlayan ve herhangi bir dış tehlike durumunda onları karşı koymaya sevk eden veya başka bir topluluk üzerine saldırı halinde bütün aile üyelerinin tereddütsüz harekete geçmesini sağlayan birlik ve dayanışma ruhu olarak tarif edilir.

Asabiyet kavramı, şovenizm, ırkçılık/kavmiyetçilik kavramlarının yanında bazen milliyetçiliğin karşılığı olarak da kullanılmıştır. Bir kısım araştırmacılar, asabiyetle milliyetçiliğin aynı anlama geldiğini iddia etmişlerdir. Buna karşılık asabiyetin milliyetçilikten farklı olduğu da ileri sürülür. Buna göre Milliyetçilik genel anlamıyla, toplumda millî kültürü hâkim kılmak ve başka toplumların baskısından kurtulmak ve bağımsızlık kazanmak için uyanan kültür ve siyaset eğilimi olarak tanımlanabilir. Bir millet içinde birden fazla kabile ve kabileler içinde de daha dar kapsamlı gruplar ve asabiyetler bulunur. Bu nedenle asabiyet, ferdi çok dar bir daire içinde hapseder. Hâlbuki milliyetin dairesi çok daha geniştir; bu topluluğun içinde birbirleriyle yakın akrabalık ve menfaat ilişkisi bulunmayan insanlar da daire içinde kendilerine yer bulabilirler. Sonuç olarak asabiyetle anlam ilişkisi kurulan kavramlar dar çerçeveden geniş çerçeveye göre derecelendirilmek istendiğinde

şöyle bir sıralama ortaya çıkar: Asabiyet (Kabilecilik), Şövenizm (İrkçılık, Aşırı Kavmiyetçilik), Milliyetçilik (Kavmiyetçilik).

İslâm öncesi dönemden gelen soya dayalı övünme ve kabilenin (ırkın) üstünlüğüne inanma anlayışının ortadan kaldırılması kolay gerçekleşmedi. Hz. Peygamber (SAV.) kabilecilikle mücadelenin ilk adımı olarak bütün müminlerin kardeş olduklarını ilân etmiş (Hucurât, 49/10) ve asabiyetin esasını oluşturan soy üstünlüğü anlayışını kesinlikle reddetmiştir. Nitekim Kur’ân’da insanların doğuştan kazanılan bir ayrıcalığa sahip olmadıkları, onlar arasında üstünlüğün ancak ahlâki hassasiyet demek olan takvada ve kullukta gerçekleşeceği, bunun da ancak kişinin kendi gayretiyle sağlanabileceği hususları açıkça ifade edilmiştir. (Hucurât, 49/9-13).

Hz. Peygamber (SAV.) de Mekke’nin fethi hutbesinde İslâm kardeşliğinin ana prensiplerini, “Ey Kureyşliler Allah sizden cahiliye gururunu, büyülenmeyi ve babalarınız ile övünmeyi kaldırmıştır. Bütün insanlar Adem’dendir, Adem de topraktanır”.(İbn İshâk, Sire, (thk. Muhammed Hamidullah), Konya 1981, s. 94.) sözleriyle ortaya koymuştur. “Ey insanlar, sizin Rabbiniz birdir, babanız da birdir. Haberiniz olsun ki, takva dışında hiçbir Arap’ın Arap olmayana,

hiçbir Acem’in Arap’a, hiçbir siyahın beyaza, hiçbir beyazın siyaya karşı bir üstünlüğü yoktur. Şüphesiz ki ilahi huzurda en değerliniz en müttakî olanınızdır” ifadeleri de yine Vedâ Hutbesinde dile getirilmiştir. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I-IV, Beyrut ts.VI, 11).

Araplar neseplerine son derece düşkün bir millet olup, nesep kabileler arasında asıl övünç kaynağıydı. Bu nedenle Hz. Peygamber (SAV.) soy üstünlüğü ve kavmiyet davası gütme fiillerini kınamış, bunun İslâm’ın ruhuna aykırı olduğunu açıkça ifade etmiştir: “Asabiyet, bir kişinin kavminin haksız davranışına arka çıkmasıdır”. (Ebû Dâvûd, Edeb, 112).

Milliyetçilik genel anlamıyla, toplumda millî kültürü hâkim kılmak ve başka toplumların baskısından kurtulmak ve bağımsızlık kazanmak için uyanan kültür ve siyaset eğilimi olarak tanımlanabilir.

“Asabiyet duygusuyla öfkelenen, asabiyet uğruna savaşırken ve yahut asabiyet davası güderken körü körüne açılmış bir bayrak altında ölen kimsenin ölümü cahiliye ölümüdür”. (Müslim, İmâre, 57; Nesaî, Tahrim, 28; İbn Mâce, Fiten, 7).

Allah Rasûlü (SAV.) her şeyden önce kavmiyet uğruna gayreti de cahiliye davası olarak nitelmiştir: “Cahiliye davasıyla hak iddia eden bizden değildir”. (Buhârî, Cenâiz, 39).

“Şu cahiliye çılgını bırakınız, o ne kötü şeydir”.(Buhârî, Menâkıb, 8).

İslâm’ın, kavmiyet duygusunun tesirini azaltmak amacıyla kabile övünmesinden sonra ikinci olarak hedef aldığı asabiyet tezahürü intikam düşüncesi, yani soy esaslı kan davalarıdır. Hz. Peygamber (SAV.) Arap kabileleri arasında husumet ve düşmanlık davalarını ilga hususunda cahiliye intikamının/kanının iptal edilmesi için özel gayret sarf etmiştir.

Kan davalarının kötülüğünü vurgulayarak ahlâki-vidanî tedbirler almanın yanında İslâm dini bu hususu ayrıca hukukun konusu içine dâhil ederek çözmeye çalışmıştır. “Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas yazıldı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın

öldürülür” âyeti (Bakara, 2/178) buna işaret eder. İslâm hukukuna göre asabiyeti besleyen ve asabiyetle beslenen intikam ve kan davası uygulamalarının ortadan kaldırılabilmesi için öldürme cezasının infazı (kisas), maktulün yakınına veya kabilesine değil, devlet otoritesine devredilmiştir. Kısasın infazı hukukî yolla ve devlet tarafından gerçekleştirildiği için, yeni kan davaları, dolayısıyla sonu gelmez kabile savaşlarının sebebi ortadan kalkmıştır.

Kan davalarını engelleme konusunda İslâm'ın getirdiği diğer bir prensip ise, suçun ve cezanın ferdiyeti kuralıdır ki bu kural, suçun da cezanın da kolektif olarak kabul edildiği asabiyet düşüncesinden çok farklı bir hususiyet arz eder. Yeni durumda öldürme hadisesi sosyal boyutlu olsa da, sorumluluk ferdi olarak kabul edilmiştir.

Allah Rasûlü (SAV.), asabiyeti, cahiliye asabiyeti olarak nitelendirip kötülüklerine vurgu yapmakla birlikte, bu kavramı tevil yoluyla müspet anlamda yeniden tanımlamayı da ihmal etmemiştir. Buna göre kişi yakınlarını ve ırkdaşlarını her durumda desteklemelidir. Ancak yeni durumda mazlumsa onu korumalı, zalimse zulmüne engel olarak yine ona yardımcı olmalıdır. Çünkü zalimler için büyük azap vardır. (İbrahim, 14/22).

İslâm'ın bir taraftan asabiyeti tesirsiz hale getirmek, ancak diğer taraftan da insanlarda bulunan bu tabii sâikden müspet anlamda istifade etmek için ortaya koyduğu diğer bir çözüm yolu da akrabayı himaye, başka bir ifadeyle sıla-i rahim uygulamasını teşviki ve emridir. Hz. Peygamber (SAV.) Araplar arasında son derece etkili olan nesep ilişkileri ve soy üstünlüğü anlayışının yerine sıla-i rahim çerçevesinde Müslümanlara dinî ve ahlakî sorumluluklar yüklemiştir. Bu yeni anlayışta, akrabalık bağının sürdürülmesine yapılan vurgu, soynun üstün tutulması düşüncesinden değil, toplum düzeninin sağlanması ve karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma duygusunun geliştirilmesi hedefinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle İslâm dini sıla-i rahmi teşvik etmiş, emretmiş, hatta soyları ile bağı kesenleri yermiştir. (Nisâ, 4/1).

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse Hz. Peygamber (SAV.) kavmiyetçiliği etkisiz hale getirebilmek için iki farklı türlü strateji takip etmiştir. Birincisinde asabiyeti/kavmiyetçiliği cahiliye davası olarak niteleyip, bu uğurda hareket edenleri kınayarak onun menfi etkilerinden Müslümanları korumaya çalışmış, ikinci olarak da asabiyete karşı, asabiyetle birçok

ortak noktası olan sıla-i rahim uygulamasını dinin prensipleri içine dâhil ederek, bu sayede eski asabiyet duygusunu hem tesirsiz hale getirmek, hem ıslah etmek, hem de ondan faydalanmak istemiştir. Asabiyetin diğer bir ayağını oluşturan intikam düşüncesi de İslâm hukukunun yeni suç-ceza, kısas-diyet uygulamaları ve infazın devlet tarafından gerçekleştirilmesi prensibince en alt düzeye indirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca İslâm dini, asabiyetin tesirini kırmak için asabiyet sebebiyle gerçekleştirilen kabile savaşlarını yasaklamış, bunun yerine cihadı ikame etmiş, kan/kabile/asabiyet için savaş yerine din adına gazâyı ikame etmiştir. Bu uygulama da asabiyetin menfi tezahürlerinin müspete çevrilmesi ve bu ruhi âmilin meşru alana kanalize edilmesinin bir başka yönünü teşkil eder.

Hz. Peygamber (sav) soy üstünlüğü ve kavmiyet davası gütme fillerini kınamış, bunun İslâm'ın ruhuna aykırı olduğunu açıkça ifade etmiştir.

Derin
Tarih

Z RAPORU

yeni MEDYA

Lokma

NIHAYET

skyroad

POSTOYKÜ

mecra

www.gzt.com

mzt

**GERÇEK
HAYAT**

CİNS

Uygulamamızı indirmek için
QR kodunu telefonunuza okutun

KODLARIMIZDA MÜLTECİ DÜŞMANLIĞI YOK

PROF. DR. İSMAİL COŞKUN

EMETİ
SARUHAN

Gazeteci - Yazar

Türkiye’de son dönemde artan mülteci düşmanlığının Avrupa’da olduğu gibi yeni sağın yükselişi benzeri dinamiklerin ürünü olmadığını söyleyen Prof. İsmail Coşkun, bu durumun sebebinin iki maddede açıklıyor: “Türkiye toplumunda değer olarak, kültürel tecrübe olarak, Avrupa kodlarındaki olduğu gibi, göçmen düşmanlığı yoktur. Biraz iktisadi daralmanın biraz da Suriyeli nüfusun iç siyasi çekişmenin malzemesi kılınmasının Suriyeli karışılığında rol oynadığı inancındayım.”

90’lı yıllarda dünyada küreselleşme rüzgarları esiyordu. 2000’li yıllara geldiğimizde ise aşırı sağ ve milliyetçi dalganın yükselişine şahit olduk. Günümüzde Avrupada, söylemleri rahatlıkla “ırkçı” olarak nitelendirilebilecek siyasi liderler oy oranlarını arttırmaya devam ederken, Amerika Trump’la imtihan oluyor. Suriye iç savaşının neden olduğu mülteci dalgası da bu milliyetçi-ırkçı-İslamofobik duvara çarptı ve Türkiye’den ileri geçemedi. Büyük çoğunluğu Suriyeli olmak üzere yaklaşık 5 milyon mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye’de son günlerde mülteci düşmanlığı artıyor gözüküyor. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Prof. İsmail Coşkun ile dünyada ve Türkiye’de milliyetçiliğin temellerini, Avrupada neden faşist akımların, ülkemizde ise neden mülteci düşmanı algının yükseldiğini konuştuk.

“Saflığa yaslanan bir milliyetçilik inşası tarihsel, kültürel ve toplumsal olarak bu coğrafyada mümkün değildir.”

19. yüzyılda Osmanlı'nın dağılmasına neden olan, Balkanlar'daki milliyetçi hareketleri tanımlayarak başlayalım mı hocam?

Türkiye örneğinde Balkanlar'da ortaya çıkan ayrılıkçı hareketler, yerleşik, eski literatürde geçtiği gibi, 1789 Fransız İhtilali'nin Balkanlar'a gelen serpintileri nedeniyle ortaya çıkmış değildir. İhtilalin etkisi neticesinde Sırp Sırplığını, Bulgar Bulgarlığını fark etmemiştir.

Gelişen Avrupa deneyimi içerisinde önce ulus devlet gelişmiştir. Önce İspanya, Hollanda, İngiltere, Fransa, Portekiz olmuştur, sonrasında Fransız, İngiliz, Hollandalı kimliği kelimenin tam anlamıyla inşa edilmiştir.

Buradaki hikaye ise başlangıç itibariyle tamamen toplumlararası ilişkiler, Osmanlı Avrupa münasebetleri bağlamında şekillenmiştir. Güç ilişkilerinde Avrupalı aktörler, karşı taraf üzerinde, Osmanlı üzerinde bir üstünlük tesis etme arayışındadır. Batı'da ost-politik, Eastern Policy, bizde Şark Meselesi olarak siyasi literatüre geçen sorunla, güç ilişkilerinde gelişen çekişme dinamikleri ile ilgilidir.

Kısacası, 19. yüzyılın başında ilk çeyrekte Balkanlarda gördüğümüz hareketlilik ya da ayrılıkçı hareketler, doğal toplumsallığında, tarihselliğinde gelişmiş, ekonomi politik temelde ortaya çıkmış hareketler değildir.

OSMANLILIK POLİTİKASI İMPARATORLUK REFLEKSİYDİ

Buna karşılık Osmanlı nasıl tepki verdi?

Osmanlı İmparatorluğu'nun verdiği tepki çok önemli bir tepkidir. II. Mahmud Osmanlılık olarak adlandırılan siyasetini geliştirmiştir. Osmanlı'nın verdiği tepki bir imparatorluk refleksidir. Bu tür talepleri baskılama, içerseme anlamında, “Biz burada hepimiz Osmanlıyız. Ben Hıristiyan'ı kilisede, Musevi'yi havrada, Müslüman'ı camide görmek istiyorum” şeklinde formüle edilen klişeleşmiş söz, modern koşullarda yine bir imparatorluk siyaseti takip etmenin, imparatorluk refleksi ile davranmanın adıdır.

HALA ÜST KİMLİK OLUŞTURMA ÇABASINDAYIZ

Aslında bu bir üst kimlik oluşturma değil mi hocam?

Evet, üst kimlik oluşturmaktır. Türkiye de hala aynı noktadadır, II. Mahmud'un üst kimlik inşasından bir adım ileriye gidememiştir. Bu coğrafya çok dilli, çok etnili, çok kültürlü bir yapıdır. Osmanlı İmparatorluğu kurucu iradenin, kurucu kadronun, siyaset sistemini işleten kadronun, bugünkü manada değil ama tarihsel manada Türk unsuru olduğu, Müslüman olduğu muhakkak. Ama siyaseti yürütürken, Osmanlı İmparatorluğu'nun kullandığı kültürel, ideolojik dilin farkında olarak söylüyorum, kesinlikle modern anlamlarıyla salt Türklüğü, salt dini olanı merkeze almaz. Çünkü siz bir imparatorluksunuz, tüm bir bölgeye, Anadolu'ya, Balkan'a, Kafkas'a, bugünkü Irak'a, Basra'ya, Bağdat'a, Mısır'a, Kuzey Afrika'ya hitap ediyorsunuz. Sadece bir dini gruba, bir mezhebe ağırlık verirseniz Bağdat'ı, Basra'yı tutamazsınız. II. Mahmud, çok anakronik gibi gelebilir ama bu anlamda klasik dönemdeki imparatorluk siyaset dilini kullanmaya devam ediyor. Bu da "Biz hepimiz Osmanlıyız".

Siz bu ülkenin tebaasısınız ya da modern manada vatandaşsınız söylemi, içerde tutmanın dili olarak karşımıza çıkıyor. Osmanlılık klasik manadaki imparatorluk reflekslerini sürdürme arayışıdır.

İSLAM BİRLİĞİ FİKRİ SÖMÜRGEÇİLİK'E KARŞI TEPKİYDİ

Osmanlıcılık'ın yanı sıra bir dönem de İslam Birliği ve ümme kavramları ortaya atıldı. Bu kavramlar birbiri ile çelişiyor muydu?

Öncelikle Kur'an-ı Kerim'de yer aldığı itibarıyla ümmete atfı ayrı ancak ümmet fikri, İslam Birliği fikri kelimenin tam anlamıyla moderndir, yenidir. Osmanlı İmparatorluğu'nda bu fikrin görece gündeme gelmesi Osmanlılık tartışmasından ziyade Müslümanların olduğu coğrafyalarda, giderek çevreden başlayarak sömürge güçlerinin işgale girişmesi nedeniyle. Emperyal güçlerin, sömürgeci güçlerin, Avrupalıların İslam coğrafyasına nüfuz etmesine karşı bir birlik dili geliştirilebilir miyiz arayışı düzeyinde başlar. Osmanlı'nın buna refleks verme, bir savunma geliştirmesi 19. yüzyılın ortasında görece Abdülaziz döneminde arayış olarak başlar, Abdülhamit döneminde ise sistematik bir dile dönüşür.

İSMAİL COŞKUN KİMDİR?

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı. 1959'da Adana'da doğdu. Lisans, yüksek lisans ve doktorasını İstanbul Üniversitesi'nde tamamladı. Modern devlet, modern toplum, modernleşme, Türk modernleşmesi, devlet-toplum ilişkileri, ütopyalar, edebiyat sosyolojisi, kent-kentlilik konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

İslamcılığın geliştirdiği İslam Birliği, İslam Devleti iddiaları da yine bu modern şartlarda tamamıyla sömürgeleşme sürecine karşı Müslüman toplulukların, her düzeyde askeri, siyasi, entelektüel, kültürel, toplumsal dayanışma, yani işgal karşısında kendisini var etme şartlarını yeniden yaratma, yitirdiği bağımsızlığı, ekonomiyi, kültürelliği yeniden inşa etme anlamında bir mücadele sürecidir. Dolayısıyla Osmanlıcılık ile İslam Birliği'ni o günkü devletin siyasetinin ihtiyaçlarına problemlerine bağlı olarak geliştirilmiş siyasi diller olarak değerlendirmek lazım.

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ ETNİSİTE EKSENLİ DEĞİLDİR

Avrupa'da milliyetçi hareketlerden bahsederken önce ulus devlet kuruldu ardından milliyetçilik inşa edildi dediniz. Türkiye'de de imparatorluktan sonra bir ulus devlet kuruldu. Türkiye tecrübesi nasıl oldu? Ulus devlet sonrası mı milliyetçilik gelişti?

Ulus devlet, bugünkü dünyaya, siyasi iklime yaygın, egemen bir siyaset modeli/aracı. Tarihseldir. Halen bütün küreselleşme tartışmalarına rağmen, ulus devletler

çağı, 19. yüzyıl anlamında söylüyorum, devam ediyor. Ancak bu modelin Türkiye coğrafyasında, Türkiye tecrübesinde tarihsel, kültürel, toplumsal karşılığı sorunludur. Türkler beceriksiz olduğundan dolayı ulus-devlet geliştiremiyor, kurumlaştıramıyor değil, bunun kaynağı başka. Biz bir imparatorluğu kaybettik ve olağanüstü bir enerji ile bir milli mücadeleyle yeni bir devlet kurduk. Çok kıymetli bir tecrübedir Milli Mücadele tecrübesi. İslam dünyasında sömürge deneyimi yaşamayan tek siyasi merkez biziz. İran zaman zaman işgale uğramış olmakla birlikte görece sömürgeleşme sürecinden bağımsız kalabilmiş bir diğer siyasi merkezdir. Milli Mücadele'den yeni bir devlet, siyaset modeli ile çıktık. Bu evet, kate-

gorik olarak ulus devlet. Ancak baktığımızda Fransız manasında, Alman manasında bir ulus devleti tesis edemediğimizi görürüz. Çünkü burası imparatorluk bakiyesi bir coğrafya. Her ne kadar tarihsel olarak, kültürel olarak, iç içe geçişler, ortak kültür ve yaşama deneyimi yaratmış olursak olalım, türdeş bir yer değildir. Bu anlamda Cumhuriyet, en radikal olduğu erken Cumhuriyet döneminde, ulusa tekabül eden ama onu aşan, etnisite temelli değil daha çok kültürel temelli, modern bir Türklük kavramı geliştirir ve inşa eder. Modern Türk kimliğinin inşası Cumhuriyet'in en önemli kazanımlarından bir tanesidir. Türklük en radikal olduğu dönemde dahi daha çok kültürel olarak girilip çıkılan, hissedilen, dahil olunabilen bir

kategori olarak inşa edilmiş ve de yerleşmiştir. Siz Pomak'sınız, Tor-beş'siniz, Kürt'sünüz, Kafkas'sınız vs. ama sonuçta modern Türk vatandaşlığı hem yasa diliyle hem de kültürel olarak içini doldurma anlamında ideolojik olarak esnektir. Etnisite eksenli değildir. Onun için 'Ne mutlu Türküm diyene' sözü yarattığı tepkisel kavrayışlara rağmen kesinlikle ırkçı bir laf değildir.

Kumpaslarla, fiziki antropoloji araçlarıyla, 'saf Türk'ü köyde ya da belli bölgelerde aramaya kalktık. Ancak bu kısa bir dönemdi ve çok hızlı bir biçim de Türkiye bu iklimden çıktı. Daha o dönemde çıktı. Cumhuriyet'in geliştirdiği Türklük kavramı geniş, kuşatıcı bir kavramdır. Osmanlı imparatorluk siyaseti ve refleksleri, II. Mahmud'un, Abdülhamit döneminin, İttihat ve Terakki döneminin bütünlüğü koruma, geliştirme politikası da böyledir.

ANAYASAL VATANDAŞLIK KAVRAMI DA BÜTÜNLÜK ARAYIŞIYDI

Fakat hocam bu ülkede kafatası ölçümleri yapılmadı mı?

Erken Cumhuriyet döneminde radikal yönelimler yaşanmadı değil. Kumpaslarla, fiziki antropoloji araçlarıyla, 'saf Türk'ü köyde ya da belli bölgelerde aramaya kalktık. Ancak bu kısa bir dönemdi ve çok hızlı bir biçimde Türkiye bu iklimden çıktı. Daha o dönemde çıktı. Cumhuriyet'in geliştirdiği Türklük kavramı geniş, kuşatıcı bir kavramdır. Osmanlı imparatorluk siyaseti ve refleksleri, II. Mahmud'un, Abdülhamit döneminin, İttihat ve Terakki döneminin bütünlüğü koruma, geliştirme politikası da böyledir. Geriden, alttan alta süren bir süreklilik söz konusudur. Çağdaş siyasette bile bunun tezahürlerini görmek mümkün. 90'lı yıllarda, eski Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in Habermas'tan mülhem kullandığı anayasal vatandaşlık formülasyonu II. Mahmud'un, İmparatorluk refleksleri ya da modern Cumhuriyet'in geniş anlamıyla Türklük kavramıyla iç içe geçer. Ya da çözüm süreci döneminde konuşulan üst kimlik olarak Türkiyelilik, Türk vatandaşlığı... Modern devlet ve vatandaşlık ilişkisi eksenli tartışmalarda aslında hikayenin süre-

liliği yanında devletin / siyasetin de bütünlük arayışı içerisinde, kendi vatandaşıyla ilişkisini tanımlamada, ideolojik, kültürel ontolojik bir dil geliştirme arayışının da sürekliliğini görüyoruz.

SAFLIĞA YASLANAN MİLLİYETÇİLİK BU COĞRAFYADA MÜMKÜN DEĞİL

Türklük kavramına bağlı olarak Türk milliyetçiliği de esnek bir yapı diyebilir miyiz?

Cumhuriyet'in geliştirdiği Türklük kavramına ilişkin bir değerlendirmede bulundum. Modern manada milliyetçilik arayışında, siyasi eğilimler, partileşmeler var. Aynı şekilde bu arada Türkiye coğrafyasına, Türkiye siyasetine bakın, bölgemizde Türkiye içerisinde ve hemen yakın çevresindeki milliyetçi rüzgarların artmasına bağlı olarak, Türkiye siyaset diline milliyetçilik egemen olur. Yakın dönemde, imparatorlukun kaybı sürecinde, imparatorluk bünyesinde ortaya çıkan ayrılıkçı hareketler karşısında, Türklük, Türklüğe yaslanma arayışları ortaya çıkmıştır. Tüm Osmanlı coğrafyasında kronolojik olarak en son çıkan milliyetçilik (o dönemde Türkçülük) Türk milliyetçiliği, olmuştur. Türkçü kadroların öncülüğünde kurulan

İttihat ve Terakki kadroları bile milliyetçisi merkeze alan bir politik tutum içinde olmamışlar, olamamışlardır. Tahtirevalli gibi. Farklı etnisitelerin milliyetçi arayışlarının yükseliş ve alçalış dinamiklerine göre Türkiye'de de milliyetçiliğin yükselişini ya da geri çekildiğini görürsünüz. İkisi birbirine bağlıdır. Toplum içerisinde bir milliyetçi etkiye karşı, karşıt milliyetçi tepkinin yükselişini yaşıyoruz. Siyasi partilerin oy oranları ile hangi dönemde yükselişini hangi dönemde alçalışı yaşıyor karşılaştırırsanız bunu görürsünüz.

Türkiye'de en milliyetçi unsurun, bir Alman milliyetçiliği anlamında, etnikçi milliyetçi refleksi yoktur ama bütünü koruma kaygısıyla tamamen toplumsal temelden gelen bir milliyetçilik

vardır. Saflığa yaslanan bir milliyetçilik inşası tarihsel, kültürel ve toplumsal olarak bu coğrafyada mümkün değildir.

KÜRESELLİK BİTTİ OTORİTERLİK ARTTI

Bugün Avrupa'da milliyetçiliğin yükselme sebebi nedir?

Dünyaya baktığınızda otoriter sağın yükselişi var. Hadi 'sol' bir dille söyleyelim, Faşizm'in, kimlikçi siyasetlerin yükselişi var. 90'lara gelirken çok kültürlülük tartışmaları Batı'ya egemendi. Bu tamamen siyasi iklimle alakalı. Nereye gitti küreselleşme tartışmaları? Bütün her yerde otoriter liderlerin yükselişi söz konusu. Küreselleşme sürecine herkes katılıyordu, sınırlar aşıyordu.

Akışkan toplum, akışkan küreselleşme vs. deniyordu sosyolojide ama şu anda ne oldu akışkanlık?

Eski iklimin dinamikleri değişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında merkezinde Amerika Birleşik Devletleri'nin olduğu bir uluslararası düzen kuruldu. Bu düzen içerisinde, Tayyip Bey'in 'Dünya beşten büyüktür' diyerek itiraz ettiği, bir denge oluşmuştu. Sovyetlerin dağılması sonrasında bu düzen çökme sürecine girdi, liberaller "tarihin sonu" gibi attıkları zafer naralarının altında kaldılar. Amerika dünyanın her yerinde oluşturmuş olduğu düzeni sürdürmekte zorlanıyor ve bu düzenin sürmesinin kendi çıkarlarına aykırı olduğunu düşünüyor.

Türkiye’de mülteci karşıtlığının artışı, milliyetçiliğin yükselişi denkleminde ilgili değildir. Salt ekonomik dinamiklerle açıklamak anlamında değil ama, son birkaç yıldır Türkiye’de olağanüstü bir ekonomik daralma var. Her dört gençten biri işsiz. Suriyelilerin iç siyasi çekişmelerin malzemesi kılınması da ayrıca belirleyici bir bileşen.

Yükselen dinamikler var. Alman sorunu tekrar gündemde. İngiltere’nin durumu ortada. Avrupa Birliği eski düzeninde gitmiyor. Küresel iklim, liberal düzen sıkışmaya başladı. Çin’in korkunç bir yükselişi var. Bu süreç içerisinde, farklı siyaset merkezlerinde, ekonomiden siyasete kadar daralmayı getirdi. Daralma beraberinde içeride kötüsü gelirse sürecin nasıl idare edilebileceğine dair kaygılarla sertleşmeyi doğurdu. Tıpkı iki savaş arasındaki dönemde Avrupada otoriter rejimlerin yükselişi gibi.

Dün göçmen emeğine muhtaçtı Avrupa, bugün de muhtaç. Kendisinin biyolojik olarak da demografik olarak da yeniden üretiminde de yaşlı nüfusu ikame edebilmek, devam ettirebilmek

için de genç göçmen nüfusa ihtiyacı var. Bunun da farkında ama içeride yaşanan güvensizlik o göçmen dalgasına sert bir tepkiyi de beraberinde getiriyor. Sıkıştıkça da sert arayışların yükselmesi, hem ulus devletin kendisini tahkim etme arayışı hem de toplumun kendisinde de milliyetçi, göçmen karşıtı, yabancı karşıtı tepkilerin yükselişi yaşanıyor.

TÜRKİYE ARTIK OYUN KURUCU

Avrupa’daki sıkışma bize nasıl yansıyor?

Türkiye bu süreci, bu coğrafyada olmaktan gelen bir etkiyle, sıkıntıları ve imkanlarıyla yönetmeye çalışıyor. Siyasal iklimin şartlarına uyum göstermek, bir aktör olarak kendisini konumlandırmak için bütün aktörlerle ayrı ayrı görüşüyor. Kendi çıkarlarını en çoğa çıkarma noktasında Türkiye bürokrasisiyle, siyasetiyle, liderliğiyle olağanüstü bir çaba harcıyor. Coğrafyada savaş diyarından gelen sorunları da tarihsel tecrübesine, kültürel tecrübesine, değerler manzumesine uygun olarak yönetmeye çalışıyor. Herhangi bir Avrupa ulus devleti 3- 4 milyon Suriyeli nüfusu, buna ilave olarak Afganistan gibi ülkelerden gelen nüfusu vs taşıyamazdı. Türkiye bütün sıkıntıları ile birlikte bu süreci

görece başarıyla yönetiyor. Bu bizim tarihselliğimizden, kültürelliğimizden, değerler sistemimizden, siyasi tecrübemizden gelen bir şey. Bildiğimiz bir tecrübe. Bu konuda siyasi, toplumsal bir hafızamız var.

Türkiye bu uluslararası alandaki sıkışmadan hem yararlanıyor hem de bunun sıkıntılarını da yaşıyor. Ciddi bir istikrarsızlık var. Türkiye bu şartlarda kendi çıkarlarını koruma noktasında gerçekten canhıraş bir biçimde uğraşılıyor. Büyük enerji sarf ediyoruz. Bu iklim bizi etkiliyor ama imkanları da getiriyor. Gerçekten klişe anlamda söylemiyorum Türkiye eski Türkiye değil. İş yapıyor oyun kuruyor. Sahada. Alman ekonomisindeki daralmaya bakın. Herkes gücüne göre bir şey yaşıyor. Fransa da yaşıyor biz de yaşıyoruz, İngiltere de yaşıyor.

BİZİM KODLARIMIZDA MÜLTECI DÜŞMANLIĞI YOK

Mültecilik bize yabancı değil diyoruz hocam ama son dönemde Suriyelilere karşı yükselen bir tepki var. Bu milliyetçilik akımlarının etkisiyle mi ortaya çıkıyor yoksa ekonomik ve sosyal unsurların etkisiyle mi görülüyor?

Kesinlikle bu Avrupada olduğu gibi yeni sağın yükseliş benzeri dinamiklerin ürünü değil. Türkiye'de mülteci düşmanlığının artışı, milliyetçiliğin yükseliş denkleminde ilgili değildir. Salt ekonomik dinamiklerle açıklamak anlamında değil ama, son birkaç yıldır Türkiye'de olağanüstü bir ekonomik daralma var. Her dört gençten biri işsiz. Suriyelilerin iç siyasi çekişmelerin malzemesi kılınması da ayrıca belirleyici bir bileşen.

Suriyeli nüfusla birlikte Türkiye dinamik bir emek kazandı, varlık da geldi. Üretici güçler, teşebbüs sahipleri bundan yararlanıyor, ciddi biçimde enformal sektör bu süreçten yararlanıyor. Göçmen olgusu dinamik bir olgudur ve ekonomi yaratması söz konusu. Türkiye toplumunda değer olarak, kültürel tecrübe olarak, Avrupa kodlarındaki olduğu gibi, göçmen düşmanlığı yoktur. Biraz iktisadi daralmanın biraz da Suriyeli nüfusun iç siyasi çekişmenin malzemesi kılınmasının Suriyeli karşıtlığında rol oynadığı inancındayım.

KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA MİLLİYETÇİLİK

SÜMEYYE
ERTEKİN

Gazeteci

Son yıllarda Türkiye’de ve dünyada milliyetçilik yeniden yükseldi. Dünya çapında artan göç hareketleri, ekonomik krizler, siyasi nedenler milliyetçiliğin yükselmesinin etkileri arasında sayılıyor. Bununla birlikte özellikle 1980’lerden sonra gündemimizi yoğun bir şekilde meşgul eden küreselleşme sonrası bazı düşünürler, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile birlikte artan küreselleşmenin milliyetçiliği öldürebileceğini ifade eden makaleler yazdı.

Ancak gelinen noktada küreselleşmeyi bu kadar yoğun yaşarken milliyetçiliğin tekrar yükselmesine şahit olduk. Bu da bazı soruları beraberinde getirdi.

Biz de sosyolog, akademisyen ve yazarlardan oluşan beş kişiye üç soru sorarak konuyu farklı bakış açılarıyla anlamaya çalıştık.

?

Küreselleşme milliyetçiliğin sonunu getirir mi?

Prof. Dr. Ferhat Kentel

Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi

Küreselleşme milliyetçiliğin sonunu getirmez. Getirmede de zaten ama başka biçimlere soktu. Bugün milliyetçilik artık çok daha başka anlamlara geliyor. Geçtiğimiz iki veya üç yüzyıl boyunca, milliyetçilik modern toplumun ilerlemeci anlayışının kılıfı, bir bakıma “dini” idi. Eski dinlerle, eski zamanlarla arasına mesafe koyan, inanan insanları, aynı “inanma” kalıpları içinde başka bir varoluş haline, topluma, ulusa / millete inandırma ideolojisi idi. Modern olarak hem “ilerici” idi, hem de kapitalizmin

sömürü düzenini görünmez kılan yabancılaştırıcı bir işleve sahipti. Yani hem teorik bir düşünce (akıl, aydınlanma, vs.) sistemi hem de geleneksel ve kültürel (dinsel, etnik vb.) kimliklerin erozyona uğra(tıl)dığı maddi bir dünyada bir “kimlik” kaynağı idi. Bugün ise, milliyetçilik, kabaca 60’lı, 70’li ya da 80’li yılların “kültürel dönemeçi”, “postmodern” durumun ortaya çıkışı ve “küreselleşme” gibi referanslarla anlamaya çalıştığımız dünyada, modernitenin artık cevap veremediği ya da tatmin edemediği kitleler için, tekrar “geriye dönüp”, devşirilen kültürel kimliklerin içine oturduğu bir kap özelliği sunuyor. Yani modern dünya, modern milliyetçilik geleneksel kültürel kimliklerin sunduğu sermayeden faydalandı; bugün ise yeniden devreye giren kültürel kimlikler içinden geçtikleri modern dünyanın “milliyetçi” kimliğinden besleniyorlar. Yani klasik modern zamanlarda milliyetçilik gayet “dindar”dı; şimdi ise kültürel (dinsel, etnik vb.) kimlikler gayet “milliyetçi” bir performans sergiliyorlar. Özetle, küreselleşen, insanların ve toplumların çok daha fazla refleksif ve etkileşim içinde olduğu yeni dünya, paradoksal bir biçimde yerel dinamikleri de tahrik ediyor. Bu küreselleşme altında milliyetçilikler de çok daha cemaatçi ve savunmacı nitelik taşıyor.

Hamza Türkmen **Yayıncı-Yazar**

Öncelikle milliyetçiliği moderniteye ait ulusalcılık olarak mı yoksa kavmiyetçilik, bölgecilik, şehircilik, aşiretçilik, sınıfcılık gibi alt asabiyeler olarak mı algıladığımızın ayırında olmamız gerekir. İkinci derecedeki asabiyeler Sana-yi Devrimi ve “Aydınlanma” süreçlerinden önce biçimlenen taassuplardı. Ulusalcılık / nationalism asabiyesi ise 18. Yüzyıl Avrupası ve Kuzey Amerika kapitalizmine adım atıldığı dönemler sürecinde oluşturulmuştu. Ulusçuluk kili-seyi, kainatı ve canlılığı yaratan ilâhı yani Allah’ı dışarıda bırakarak seküler temelde oluşturulmuş Batı’ya (Occident’a) ait yeni bir sosyal yapıydı. İslam dünyasına örnek olarak gösterilen Lozan Anlaşması, zaafa düşen ümmet bağının kopartılıp Müslüman kavimlerin sanal ulusçuluklara dönüştürülme yani yarı bağımsız veya tam bağımlı sömürgeleştirilmesi rehberliği idi. Bu bağlamıyla ulusçuluklar/milliyetçilikler tüm karşılıklı çatışmalarına rağmen

küreselleşmenin pazar açma veya oluşturma konusunda kapitalizmi büyüten araçlardır. Çünkü çatışmalar için silah imalatını da, iletişim için teknolojiyi de, moda ve sanat biçimini de küresel sermaye biçimlendirmektedir. Maalesef ki “çağdaş medeniyet seviyesine yükselmek” mottosu da, inhisarcı milliyetçilik de küresel kapitalizmin hedeflerine yönelik bir kısır döngüyü ifade etmektedir. Ekonomik üretim ve tüketim modeliyle ilgili insani ve İslami alternatif ise kapitalizmin küreselleşen ve insani değerleri çürüten gücünü aşacak alternatifler üretebilme idealini geliştirebilmelidir.

Tanıl Bora **Yazar - Birikim Dergisi Yayın** **Koordinatörü**

Bu kavramın ilk gündeme geldiği zamanlarda, 90’ların başlarında, buna inananlar, bunu savunanlar çoktu ama çok geçmeden öyle olmayacağı anlaşıldı. Küreselleşme diye tanımlanan karmaşık sürecin beraberinde getirdiği alt üst oluşlar, değişimler, belirsizlik duygusu dünyanın her yerinde tehdit

algısını olağanüstü artırdı. Tehdit algısının artması demek, insanların kendi "biz"lerine yapışmaları demektir, kendilerini bir parçası addettikleri ve parçası olarak hissetmekte emniyet buldukları "cemaatlerine" daha sıkı tutunmaları demektir. O cemaatin de en güçlü, en kurumsal, en örgütlü, sesi en çok çıkan, millet ve milliyetçilikleri

Prof. Dr. Nurullah Ardic
Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi

Küreselleşme milliyetçiliğin sonunu getirmez, hayır. Aksine bazı durumlarda milliyetçiliği güçlendirir bile. Bunun sebebi küreselleşmenin bazı sonuçlarının getirdiği korku. Örneğin artan göç dalgaları, farklı kültürlerin birbirleriyle daha fazla karşılaşması veya yüzleşmesi vs. birçok toplumda korkuya sebebiyet veriyor. Batıda son zamanlarda artan etno-seküler ama aynı zamanda "medeniyetçi" (hatta bir ölçüde dini) milliyetçiliklerin temel sebebi de bu. Norveç'ten Yeni Zelanda'ya, hatta Amerikadaki bazı silahlı terör olaylarına kadar be-

yaz ırkın üstünlüğüne dayalı, aynı zamanda İslamofobik nitelikteki saldırıların altında yatan sebeplerden biri de küreselleşme. Aynı şekilde Türkiye'de de maalesef giderek artan yabancı düşmanlığının sebeplerinden biri de küreselleşmenin etkileri. Zira yerleşikler giderek daha fazla "yabancı" insanla muhatap olmaya, hayatları onlarınkiyle iç içe geçmeye başlıyor; onların dramlarını, belki göçmenliğin getirdiği kimi olumsuz etkileri daha yakından tecrübe etmeye başlıyorlar. Bu da bir yandan kendi lokal kimliğine daha fazla sarılmaya, diğer yandan da belli bir korkuya yol açabiliyor. ,

Prof. Dr. Bekir Berat Özipek
Medipol Üniv. Öğretim Üyesi

Getirmiyor, getirmez. Bu yönde ümitler vardı başlangıçta. Ama dünyanın hızla küçülmesi, insanların birbirlerinden haberdar olmaları ve ortak gündemlerin oluşması anlamında küreselleşme tek başına bunu yapamaz. Küreselleşme, milliyetçiliğin verdiği kimlik, aidiyet ve biz duygusunu aşacak çok daha güçlü bir felsefeyi ifade etseydi

veya böyle bir dünya görüşü, ideoloji, din veya felsefe, küreselleşmeye eşlik edebilseydi bu mümkün olabilirdi ama olmadı.

?

Küreselleşme hızla sürerken son yıllarda hem ülkemizde hem de dünyada artan milliyetçiliğin nedenini neye bağlıyorsunuz? Milliyetçilik ideolojisi sürdürülebilir bir ideoloji midir yoksa çağımızın şartları gereği dönüşmeye mahkûm mudur?

Prof. Dr. Ferhat Kentel
Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi
"Küreselleşme" adını verdiğimiz süreç, kuşkusuz çok yeni bir süreç değil. Bir bakıma kapitalizm zaten "küresel"di. Ancak son yıllar bu sürecin çok daha hızlandığı, çok daha derin etkiler ve izler bıraktığına tanık oldu. Tek tek insanların, toplulukların büyük sermaye güçleri ve onların sahip olduğu kibir karşısında, kendilerini alabildiğine zayıf hissettiği bir dönemde korku ve güvensizlik, siyasette en önemli duygusal arka planı oluşturdu. Geçtiğimiz yılda insanlar umutlarıyla, projeleriyle siyaset düşünürken, bugün korkularıyla siyaset düşünüyorlar. Çevre felaketlerinden, göçmen akımlarına, kutuplaşma içinde kültürlerini kaybetme korkusun-

dan, dijital teknolojilerin getirdiği yalnızlaşma duygularına kadar çok geniş bir yelpazede insanlar kendilerini korkuyla örtüşmüş “tutkularla” anlatıyorlar. ABD’den Türkiye’ye, Brezilya’dan Hindistan’a neredeyse bütün ülkeler bir yanıyla elitist, diğer yanıyla populist politikaların kaskacına girmiş durumda. İnsanlar güvensizlik içinde kendilerine “güvenilirlik” duygusu veren, bir tür “yeryüzü tanrısı” olarak inşa edilmiş siyasi figürlere bağlanıyorlar. Dolayısıyla “çağımızın şartlarına uygun olarak “milliyetçilik” dönüşmek zorunda değil ama zaten dönüştü; “cemaatçilik” olarak dönüştü.

Hamza Türkmen

Yayıncı-Yazar

Vahyi ölçüleri belirleyici olmaksızın çıkararak seküler ulusçuluk bizim Müslüman halklarımız (şu’b) için bir yabancılaşmadır. Çünkü ulusçulukta kutsal Allah değil kurucu teorisyenler belirler. Kapitalist yolla kalkınma dışında adil bir alternatif form ortaya koymayan bütün milliyetçilikler, küreselleşmeye -ki o da küresel kapitalizmdir- karşı anti-emperyalist bir duruş sergilediğini iddia etseler bile, yukarıda izah ettiğimiz gibi SSCB gibi Kızıl Çin gibi veya Japonya gibi Occident dediğimiz değerlerle bütünleşirler. Batı değerlerinin mebdai olan Avrupa ve Kuzey Amerikadaki milliyetçi-

likler ise iç rekabetin renkleridir. Rabbimizin “Onları bir görürsünüz ama kalpleri parça parçadır” bildirimini Batı’nın temel de insani ve vahyi değerlerle aydınlanmadığını gösterir. İngiltere’nin AB’den ayrışma hamlesi olan millilik arayışı Brexit, “Güneş batmayan ülke” nostaljisine sıkışmayı; Almanya’da hortlayan dazlaklar nasyonal sosyalizmin ırkçılık günlerine öykünmeyi; Hollanda, Fransa, Avusturya, İtalya’da hortlayan milliyetçilikler ise Trump’ın söylemi gibi ulusal geliri çok uluslu şirketlerin patronlarına kaptırmamaya çalışan bir halkçılığı ifade ediyor. Ama hepsinin amacı küresel kapitalizmin kaptan kamarasında kendilerine yer açmak; yoksa bir hak ve adalet arayışları yok.

“**Tek tek insanların, toplulukların büyük sermaye güçleri ve onların sahip olduğu kibir karşısında, kendilerini alabildiğine zayıf hissettiği bir dönemde korku en güvensizlik, siyasette en önemli duygusal arka planı oluşturdu.**”

Prof. Dr. Ferhat Kentel

Tamıl Bora

Yazar - Birikim Dergisi Yayın Koordinatörü

Milliyetçilikle yaklaşık 1980’lerin ortalarından beri ilgileniyorum. Bu konuda 90’ların başlarından beri yazıyorum ve o zamandan beri, “günümüzde milliyetçilik yükseliyor...” tespitiyle başlayan bir soruyla karşılaşmadığım bir zaman hiç olmadı! Milliyetçilik Türkiye’de zaten hep “yüksek”! Bunun ilk soruda özetlediğim global nedenine, Türkiye tecrübesinde fazladan tehdit algılarını eklememiz gerekir. Şu günlerde cari olmadan önce de, “beka kaygısı”, Türkiye’de devletin ve siyasetin dilinden hemen hiç düşmezdi. Türkiye’de güçlü toplumsal tehdit algıları var. Bence daha önemlisi, Türk milliyetçilikleri (farklı milliyetçilik söylemleri var, onun için böyle deme gereği duyuyorum), kendilerini hep tehdit algılarına hitap ederek, onları besleyerek var etmişlerdir. Bunun sürdürülebilirliği, bence tehdit algılarının varlığı oranında, pekâlâ var. İçinde bulunduğumuz dünya zamanında, daha da fazla var. Ama bu zamanımızın dertlerine ve bizzat o tehdit algılarına da, salim bir çare midir? Bence hayır. Milliyetçiliklerin dönüşmesi de elbette mümkündür. Daha ferah gönüllü, daha eşitlikçi-demokratik bir milliyetçilik, “milli gururu” tarihî hamaset yerine medeniyet ve insanîyet başarılarında arayan bir milliyetçilik de mümkün olabilir.

Prof. Dr. Bekir Berat Özipek
Medipol Üniv. Öğretim Üyesi

İnsan varlığını anlamlı kılan değere yaslanmak istiyor. Bu anlamda sadece kabile, ırk, soy, etnik köken veya ulusun insana verdiği biz duygusunu açacak, çok daha üstün değerler veya insani idealer adına ona yön gösterecek, o duygudaşlığı ve heyecanı verecek bir ahlâki beraberlik milliyetçiliğin üstesinden gelebiliyor. Onlara inanç azaldıkça milliyetçilik güçleniyor.

Tüm insanlığa seslenen dinden veya evrensel insan kardeşliğinden söz eden ideolojilerden boşalan yere hemşerilik, soysopçuluk, mikro veya makro milliyetçilik (genellikle de bunların bir bileşimi) giriyor. Bu anlamda sürdürülebilir bir nitelik taşıyor ve dönüşse de “bizimkiler, iyi veya kötü” önkabulüne dayalı özü varlığını sürdürmeye devam ediyor.

“**Inanç azaldıkça milliyetçilik güçleniyor. İnsanlığa seslenen dinden veya evrensel insan kardeşliğinden söz eden ideolojilerden boşalan yere mikro veya makro milliyetçilik giriyor.**”

Prof. Dr. Bekir Berat Özipek

Prof. Dr. Nurullah Ardıç
Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi

Milliyetçilik her şeye rağmen önemli ölçüde sürdürülebilir bir ideoloji, evet. Yani küreselleşme, kültürel karşılaşmalar ve iç içe geçmeler vs. milliyetçiliği ortadan kaldırmıyor, aksine dediğim gibi birçok durumda daha da güçlendiriyor. Yalnız farklı kültürlerle mensup insanların belli bir süre bir arada yaşaması veya teşrik-i mesaide bulunması bizzat o ilişkinin parçası olan insanların milliyetçiliğini törpülüyor, fakat bu da çok yavaş ve zor bir süreç. Milliyetçilik nihayetinde bir tahayyül meselesi olduğu ve manipülasyona çok açık olduğu için büyük kitelerin milliyetçi duygularının ve öfkelerinin kabartılması kolay, sağaltılması ise zordur. Öte yandan 1980’lerden itibaren küreselleşmenin hız kazanmasıyla beraber kimi sosyal bilimciler milliyetçiliğin ve ulus-devletlerin sonunun geldiğini vs. iddia ettiler. Halbuki bu çok aceleci bir çıkarımdı, dünyadaki gerçekliklere mutabık değildi. Nitekim hem milliyetçiliğin, hem de ulus-devletlerin bir çok açıdan giderek güçlendiğini gördük. Özellikle kültür ve ideoloji meselelerinde modernitenin doğurduğu bu iki unsur hayatlarımızı çokça etkilemeye devam ediyor, bir müddet daha edeceğimize benziyor. Elbette bu söylediğim

daha ziyade sıradan insanlar veya halk kitleleri için geçerli. Toplumların en tepesinde yer alan ve küreselleşmeden en fazla yararlanan ultra-zengin zümreler daha ziyade ortak bir evrenselci ideolojiyle birbirlerine bağlanıyor, fakat bir yandan da milliyetçiliklerden faydalanıyor. Mesela daha fazla ürün satıyor veya iktidarlarını daha rahat tahkim ediyorlar. Bu yüzden de mesela medya baronlar, güçlü siyasetçiler, iş adamları ellerindeki araçlarla (medya kuruluşları, reklamlar, devlet kurumları vs.) milliyetçilikleri körükliyorlar. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri meşhur Avustralyalı medya patronu Rupert Murdoch’tur: Bir çok ülkede gazeteleri, TV kanalları (özellikle FOX grubu) vardır ve hangi ülkedeyse o ülkenin milliyetçiliğini (hatta ırkçılığı) destekleyen yayınlar yapar. Dolayısıyla sıradan insanlara korku pompalayan milliyetçiliğin gerçek kazananı yine elitler oluyor.

?

Milliyetçilik ile ırkçılığı birbirinden ayıran nokta nedir?

Prof. Dr. Ferhat Kentel
Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi

Kavramsal olarak, teorik olarak siyaset bilimciler, sosyal bilimciler ikisi arasında ayırıcı noktalar bulabilirler. Ama gündelik hayat pratiklerinde, çok derin farklar-

dan bahsetmek çok mümkün değil. İkisi arasında sadece bir “doz” farkı mevcut. İkisi arasında, sınırları asla kesinlikle sabitlenemeyecek ve engellenemeyecek bir geçişkenlik söz konusu. Her ikisi de bir “biz” ve “onlar” şeklindeki temel bir ayırımdan hareket ediyor. Hele göçlerin, nüfus hareketlerinin sonsuz bir hareketlilik halinde gerçekleştiği bir dünyada “biz” diye bir tanım yapmaya çalıştığınız zaman, nerede duracağınız çok belli olmaz. Her halükarda, her ikisi de bir toplumun subjektif korkularına bağlı olarak şekilleneceklerdir. Kendinize güveniniz ve korkunuz oranında da sıfatınız “milliyetçi” ya da “ırkçı” olacaktır.

Hamza Türkmen **Yayıncı-Yazar**

Siyasi toplumsal analizciler Fransız temelli toprak önceliği kadar İngiliz temelli dil, Alman-İtalyan temelli ırk öncelikli ulusalcılıklardan bahsetmişlerdir. Osmanlı sonrası bir tarz-ı siyaset olarak Türkçülüğe tutunan Ziya Gökalp ırkı reddedip kültür temelli bir ulus tanımı yapmaya çalışırken, İttihatçı ve Kemalist ideoloji ise biri sarı ırka diğeri beyaz ırka dayanan Türkçülükler icat etmişlerdir. Batıda oluşan, batı-dışı toplumlar için de kurgulanan nationalism’i İTT döneminde Türkçeye çeviri-

rirken Türk nationuna Türk “ümme” mi diyelim, Türk “kavmi” mi diyelim, Türk “milleti” mi diyelim tarzında lûgât alimleri arasında ciddi tartışmalar olmuştur. Türkçü “*Türk Yurdu*” ve “*İslam Mecmuası*” “millet” kelimesinin kullanılmasında ısrar ederken, İslamcı-ümme”çi “*Sebilürreşad Gazetesi*” bu kullanıma Kur’ani bir kavramın saptırılacağı için karşı çıkmıştır. Çünkü Kur’anda 15 yerde geçen “millet” kavramı, “*insanların dini*” olarak da “*şeriat*” olarak da kullanılmaktadır. Dindar ulu’l-elbab’ın bu kavramı daha sonra galat-

meşhur olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, Müslüman halkların toplamı (Anasır-ı İslam) anlamında kullandıkları olmuştur. Ama “Ümmetten bir millet yarattık” diyen Türkçü Mustafa Kemal, her daim bu kavramı se-küler temelde nation anlamıyla kullanmıştır. Daha sonra da TDK Öz Türkçecilik akımı içinde “millet” yerine “ulus” kavramını geçirmeye çalışmıştır. Ama Öz Türkçecilik akımı tutmadığı için Kemalistlerin büyük çoğunluğu ve resmi ideoloji nation yerine millet ve milliyetçilik kavramlarını kullanmakta, bu kullanım ile de asla Anasır-ı İslam’ı kastetmemektedirler.

Tanıl Bora

Yazar - Birikim Dergisi Yayın

Koordinatörü

Bir bakıma, zar kadardır, diyebilirim! Milliyetçilik, “özcü” bir ideoloji. Yani insanın tercihine bağlı olmayan, bir cemiyetin içine doğmakla “kazanılan” bir kimliğin yüceltilmesine dayanıyor. O kimliğin, eşsiz bir “öz” olarak yüceltilmesine dayanıyor. Bu, ırkçılığı yeşertebilecek bir tohumudur. İlla onu doğurmaz, ama doğurma istidadı veya riski, hep vardır. Bu konuda şuna hep dikkat etmek gerek: biz ırkçılığı illa biyolojik fark veya etnik kimlik temelinde düşünmeye

alıştık. Oysa ırkçılık, herhangi bir “üstün, yüce” öz ve kimlik tanımı etrafında da gelişebilir. Kültürel kimlik tanımına dayanan bir ırkçılık da olabilir; siz o kimliği, -varsın kültürel temelde olsun-, biricikleştiriyor, başka insan gruplarının paylaşamayacağı, erişemeyeceği ve sizi onlara üstün kılan bir haslet olarak yüceltiyorsanız. Onun için, milliyetçilik ile hatta yurttaşlık temelindeki milliyetçiliği tanımlayan “yurtseverlik” ile ırkçılık arasında aşılmaz duvarlar olmadığını, kolaylıkla o tarafa kayılabileceğini unutmamak gerekir. Irkçılıktan beri durma niyeti ciddi olan bir milliyetçiliğin,

“Milliyetçilik ile hatta yurttaşlık temelindeki milliyetçiliği tanımlayan ‘yurtseverlik’ ile ırkçılık arasında aşılmaz duvarlar olmadığını, kolaylıkla o tarafa kayılabileceğini unutmamak gerekir”

Tanıl Bora

başlı başına bir değer olarak bir evrensellik ve insaniyet fikrine sıkı sıkıya sadık olması gerekir – ki her milliyetçilik için, zor bir perhiz bu!

Prof. Dr. Nurullah Ardıç
Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi:

Milliyetçilikle ırkçılık aynı şey değil elbette; fakat birbirleriyle akraba ideolojiler. Zira bazı temel unsurları açısından birbirleriyle benzer yönleri var. Mesela her ikisi de merkezi bir kavram olarak benzersiz bir özellik sahibi bir teorik kurgu (ırk veya millet) ile algıla(n)maya dayanıyor. İkincisi, bu ideolojiler keskin tasniflere dayanır. Zira sözünü ettiğim merkezi kavram etrafında farklı insan gruplarının tabii olarak farklılaştığını varsayarlar: Dünya farklı ırklar ve/ya milletlerden müteşekkildir. Buna ilaveten, her iki ideoloji de bu farklı gruplar arasında yine tabii bir hiyerarşi öngörür: Bu ırk ve/ya milletler

birbirlerinden birçok temel özellik yönünden ayrıştığı gibi eşit de değildir. Dolayısıyla her iki ideoloji de büyük oranda ötekileştirici ve dışlayıcıdır; bazı ‘ötekileri’ ise hoşgörü çerçevesinde dışlamasa da hiyerarşide daha aşağıda konumlandırır. Yine bu dışlayıcılık sebebiyle her iki ideoloji de tarihte ve günümüzde görüldüğü üzere sık sık çatışmalara, hatta savaşlara yol açmıştır. ırkçılık katliam ve soy kırımların da temel sebeplerindendir. Yine aynı sebeple her iki ideolojide de anti-demokratik eğilimler güçlüdür, zira milletin veya ırkın yeknesak bütünlüğünü varsayar, “kaynaşmış bir kitle” ideali çerçevesinde siyasi ve ideolojik farklılıkları potansiyel tehlike görür. Ayrıca her iki ideolojide moderndir, yani insanlık tarihinde fazla gerilere gitmez; zira her ikisi de kabaca 18. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa’da ortaya çıkmıştır ve hem kıta içindeki mücadelelerle hem de sömürgecilik süreçleriyle yakından ilgilidir. Fransız İhtilali sonrası da yavaş yavaş bütün dünyaya yayılmıştır. Son olarak, her iki ideolojinin merkezi unsuru olan ırk veya milletler de muhayyel cemaatlerdir; yani fiili olarak dünyada ve tarihte varolan insan gruplarından ziyade bu ideoloji mensuplarının zihninde şekillenen ve çeşitli muhayyel özellikler (şecaat, asil kan, kahramanlık vs.) atfedilen, sınırları ve ötekileri de

duruma göre değişen ve yeniden çizilen grup ve kategorilerdir.

Diğer taraftan aralarında bazı farklar da mevcuttur. En başta, ırkçılık biyolojik farklılıkların ister kişi düzeyinde isterse de grup ve toplum düzeyinde olsun temel karakter ve kültürel özellikleri belirlediğini varsayar. Milliyetçilik ise kültürel boyutu daha ağır basan bir ideolojidir. Her ne kadar milliyetçilik etnik ve kültürel olarak ikiye ayrılabilir ve bu sebeple bir yönüyle ırkçılığa oldukça yaklaşırsa da etnik farklılıklar da daha ziyade kültüre unsurlar üzerinden tanımlanır. Dolayısıyla milliyetçilikte ana tanımlayıcı kavramlar ortak dil, tarih ve “milli karakter” gibi kültürel unsurlardır. Ancak bunların (ve ötekileri’nin) içeriği ve sınırları da zamanla değişebilir ve önemi azalabilir artabilir. Milliyetçiliğin en özgül yönlerinden biri de münhasıran politik bir vurguya sahip olmasıdır. Hemen her

“Milliyetçilik ve ırkçılık katliam ve soy kırımların temel sebeplerindendir. Bu iki ideoloji ırkın yeknesak bütünlüğünü varsayar, siyasi ve ideolojik farklılıkları potansiyel tehlike görür.”

Prof. Dr. Nurullah Ardıç

milliyetçilik devletin gerekliliğini varsayar, zira kendi kaderini tayin hakkı olmazsa olmazdır (elbette yalnızca “bizim” hakkımız için geçerlidir bu; ötekilerin devleti olmasa da olur). Bu sebeple tarihsel olarak modern milliyetçilikle ulus-devletin eş zamanlı doğup yayılması da tesadüf değildir. Ayrıca milliyetçilik sık sık devleti (ve lideri) de kutsamaya meyyalıdır, zira devleti milletin tecessüm etmiş hali olarak görür; hatta bazen bizzat liderin kendisi muhayyel milletin cisimleşmiş hali olarak görülüp kültleştirilir. Elbette bu büyük ölçüde güçlü liderler tarafından yapılan bilinçli bir kurgudur, başarısız(zlığı) ise liderin siyasi performansına bağlıdır.

Son olarak vurgulamak gerekir ki hem ırkçılık hem de milliyetçilik bir anlamda geleneksel kabile asabiyesininin modern formlarıdır. Bu anlamda hem İslam ve sosyalizm gibi daha evrenselci yaklaşımlardan çok daha dar kapsamlıdır, hem de onlarla (teoride)

uyuşmaları mümkün değildir - her ne kadar pratikte bazen yan yana gelseler de. Özellikle İslam geleneğiyle uzlaştırılmaları teorik olarak mümkün değildir, zira ümmet’in aksine kabile/millet/ırk gibi “din-dışı” kurguları merkeze alıp bu çerçevede güçlü birer hiyerarşi kurarlar. Bu da İslam’ın öngördüğü ümmet-temelli tanımlamaya alternatif ve aykırıdır. Hz. Peygamber’in kabile asabiyesini açıkça lanetlemesi ve Veda Hutbesi’nde insanların ırksal veya etnik özelliklerinden dolayı herhangi bir üstünlük/alçaklık ilişkisi kurulamayacağı vurgusu bunun önemli delilleridir.

Prof. Dr. Bekir Berat Özipek
Medipol Üniv. Öğretim Üyesi:

Dar anlamda ırkçılık, ırklar arasında bir üstünlük ilişkisi olduğuna dair irrasyonel inancı ve ona bağlı yaklaşım ve tutumları ifade ediyor. Geniş anlamda ise kültürel, sosyal, fiziksel ve dini vb. özelliklerine bağlı olarak herhangi bir gruba yönelik dışlayıcı ve ayrımcı

yaklaşım ve tutumlar da ona dahil ediliyor. Milliyetçilik ise ondan farklı olarak insanın kendisini tanımlarken temel değer olarak “milliyet”i alması ve dünyaya esas olarak o pencereden bakması anlamına geliyor. Onun da birçok türü var. Ama dünyayı herkesin birbirine saygılı biçimde yaşayabileceği bir milletler ailesi olarak hayal eden liberal milliyetçiliği de yayılmacı milliyetçiliği de buluşturan ortak nokta bu. İrkçılık kınanırken genellikle milliyetçiliğin Yunus’un ifadesiyle “yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan” yaklaşımı gözlerden kaçabiliyor. Ancak sonuçta dünyaya milliyet perspektifinden bakanlarla, onu aşan evrenselci bir perspektiften bakanların, milliyetçilikten hareket edenlerle adaletten hareket edenlerin vardıkları yer de aynı olmuyor.

İhtiyacınız olan finansmana ulaşmanın en kolay yolu: **Mobil Finansman**

Finansman ihtiyacınız mı var?

Vaktiniz mi yok?

*Bu ürün, Kurumsal ve Girişimci müşterilerimiz için, sadece TL olarak kullanılacaktır.

İşleriniz aksamaması diye, mobil finansman desteği cebinizde!

İş yeriniz için acilen finansman desteğine ihtiyacınız var ama bankaya gitmeye vaktiniz yok. İşinizin başından ayrılmadan Katılım Mobil'e girerek finansman talebinizi iletebilir, imzalı onayınız için şubeye gitmenize gerek kalmadan finansman işleminizi yine online olarak hızlı ve kolay bir şekilde tamamlayabilirsiniz.

 Ziraat Katılım

Paylaştıkça daha fazlası

**Müşteri İletişim
Merkezi**

www.ziraatkatilim.com.tr

KALBİN SESİ VE KANAAT EKONOMİSİ

MUSTAFA ÖZEL

İstanbul Şehir
Üniversitesi

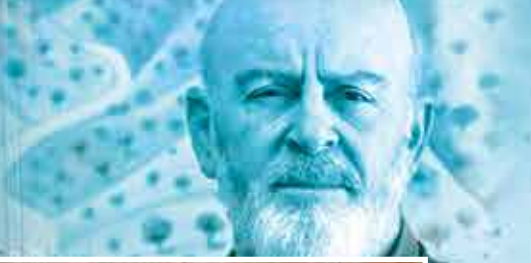
Şair Ali Ayçıl'ın *Dergâh* söyleşimizdeki sualine ("Mustafa Kutlu'nun metinleri roman ve hikâye yazıcılığımızın resmettiği dünyayı başka türden gören ve gösteren metinler midir?") cevabım şu olmuştu: Dînen mahzurlu bir laf etmiyorsam, nasıl ki Peygamber Efendimiz ümmî bir elçidir, Mustafa Kutlu da ümmî bir hikâyecidir. Yabancı 'dil' bilmiyor olması, adeta ruhunun lekelenmesini, bilincinin kirlenmesini önüyor. Çocukluğumun dengbejlerine benzetiyorum: Şarkı, şiir, masal, roman el ele vermiş, kederi neşeyle sarmalamış, karlı bir kış gecesi, çevrelerinde bağdaş kurup oturmuş topluluğa demli bir çay misali ikram ediyorlar. Evet, muhib ve muhatapları 'oturmuş' olanlardır, yürüyüş halindeki değil. Ruhları ile söyleyip yazdıklarından, hareketten çok sükûna meylederler. "Kanaat Ekonomisi" özlendikleri bundandır. Allah var, gam yok! Mustafa Kutlu bir romancı değildir. Açmazdaki insanımızın yanaklarına gamze, dudaklarına tebessüm konduktan bir "uzun hikâye" yazarı, güler yüzlü bir gül satıcısıdır. Halid Ziya'nın değil, Midhat Efendi'nin torunudur. Kapitalizmin aşağılık mecburiyetlerini, nazif ve nezih mü'minlere yakıştırmaz.

Alçak yanlarımızı bir *Sır* gibi saklar. Son konuşmamızda, "Mustafacığım, *Hududullah* ile meşgulüm!" diyordu. Ne zaman değişti ki? Hududullah bilinci (dilerseniz, korkusu) olmasaydı, o zaman iyi bir romancı olurdu; ben de kendisini daha az sever, daha çok önemserdim.¹

Kalbin Sesi, tıpkı merhum Erbakan'ın 'Adil Düzen'i gibi, derin bir özlemi yansıtıyor. Onun gibi somut bir proje teklif etmiyor; sadece insanın modern çağlarda düçar olduğu ikinci düşüşü idrak etmesini istiyor. Birinci düşüş, yasak meyve uğruna cennetten düşüşü. İkinci düşüş ise cenneti bu dünyada gerçekleştirme kibrinin sonucudur. Küçük bir azınlığın gözünü doyurmak uğruna bütün bir gezegene kıymak üzereyiz!

DİN VE EDEBİYATTA KALB

Modernler kalbi romantik bir organ olarak görmeye alıştırdı. Beyin ise akıl ve kavrayışın kaynağı. Oysa dinî gelenekler hep kalbe öncelik veriyordu. Kur'an-ı Kerim'de "akletme fiili kalbe nispet edilmiş (Hacc, 22/46), yani düşünmenin kalbin işlevi olduğu belirtilmiştir. Aynı şekilde fıkhetmenin de (*anlama*) kalbin bir işlevi

Bireyler de, kurumlar da artık kalbin sesine değil, kasanın sesine ayarlıdır. Türkiye’de bu gerçeği ilk farkedendenler galiba romancılar oldu.

Halid Ziya’nın en önemli kurgu kahramanlarından biri olan işadami Ferdi, evinde yangın çıktığında önce kalbinin biricigi kızını değil, hayatına yön veren yeni sevgilisini soruyordu: “Kasa nerede?” (Ferdî ve Şürekası)

olduğuna dikkat çekilmiştir. İnsanın idrak eden, bilen ve kavrayan tarafı olduğu için kalb ilahî hitaba muhataptır, yükümlü ve sorumludur. Dinî ve insanî hayatın merkezinin kalb olduğu ayetlerde açıkça ifade edilmiştir: “Kalbleri var ama onunla bir şey anlamıyorlar” (Araf, 7/179); “Akletmek için onlarda kalb yok mu?” (Hac, 22/46).²

Kitab-ı Mukaddes’te kalb ile ruh çoğu zaman birbirinin yerine kullanılır. Kalb “kişisel hayatın evidir” ve kişi kalbinin niteliğine göre *akıllı* (Krallar 3/12), *saf* (Matta, 5/8), *dürüst* (Tekvin, 20/5), *takvalı ve iyi* (Luka, 8/15) kabul edilir. Kalb aynı zamanda *vicdanın* barınağıdır (Romalılar, 2/15). Fakat, insan günahkâr doğduğundan, kalb doğal olarak *kötüdür* (Tekvin, 8/21) ve dolayısıyla bütün hayat ve karakteri bozar.

Modern Batı düşüncesinde akla orantısız bir ağırlık verilmiş olsa da, az sayıdaki aykırı düşünürde rastladığımız “kalbin akla karşı savunusu” takdire şayandır. Söz ustası Pascal, “Kalbin, aklın bilmediği akılları vardır” derken; Ruskin “Bu dünyaya, içine kalbimizi koyamayacağımız hiçbir şeyi yapmaya gönderilmiş değiliz” diyor. Nietzsche: “Kişi kalbine uymalıdır; uymazsa, aklına hakim olmayı da elden geçirir.” Exupery: “İşte size sırrım, basit bir sır: İnsan ancak kalbiyle doğru görebilir; esaslı şeyler gözle görülmez.” Kundera: “Kalp konuştuğu zaman, akıl itiraz etmeyi dürüstlük saymaz.” Batı dünyasının neredeyse kendisine mal ettiği iki bilgenin sözleriyle bu bahsi geçelim. Gandhi: “Dua, dilemek değildir. Ruhun özlemidir. Kişinin zayıflığının gündelik kabulüdür. Dua ederken, kalbi olmayan kelimelerden ziyade, ke-

limeleri olmayan bir kalbe sahip olmak yeğdir.” Mevlana: “Veda-laşma sadece gözleriyle sevenler içindir. Kalp ve ruhuyla sevenler için ayrılık yoktur.”

KAPİTALİZM: KALBİN DEĞİL, KASANIN SESİ!

Kapitalizm, sürekli büyüme baskısı altında olan bir ekonomi öngörür. Kapitalist, sermayesini sınırsızca artırma peşinde koşan bir girişimci; kapitalist devlet ise, kaderini bu yeni aktörün çıkarısıyla bütünleştiren siyasî teşkilattır. Yönetimine talip olduğu topluma yüksek ekonomik büyüme vaat etmeyen bir siyasî lider tahayyül edebiliyor musunuz? Bireyler de, kurumlar da artık kalbin sesine değil, kasanın sesine ayarlıdır. Türkiye’de bu gerçeği ilk farkedendenler galiba romancılar oldu. Halid Ziya’nın en önemli kurgu kahramanlarından biri olan

işadamı Ferdi, evinde yangın çıktığında önce kalbinin biricığı kızını değil, hayatına yön veren yeni sevgilisini soruyordu: “Kasa nerede?” (*Ferdi ve Şürekası*)

Ondokuzuncu yy öncesi “kadım ekonomiler,” kalbin sesine kulak veren kanaat ekonomileriydi. Göz doyurmayı değil, karın doyurmayı hedefliyorlardı. Üretkenci (*productivist*) değildiler; temel (biyolojik) ihtiyaçların üretimine odaklıydılar. Kapitalizm ise *üretkenci bir tüketim ekonomisidir*. Karnı değil, gözü doyurma peşindedir. Kapitalizm öncesi sistemlerde serveti artırmanın ana yolu “üretenlerin tüketim seviyelerini düşük tutmak suretiyle, üretim maliyetlerini de düşük tutmaktır.” Tüketim seviyesi düşük tutulan bir ekonomi, hissedilmez bir ölçüde büyüyebilir ancak. Modern yol ise, “üretenlerin tüketimlerini artırmak suretiyle, sürecin üretkenliğini yükseltmeye” dayanıyor. Tüketimin zorlanması bir üretkenlik unsuru olabileceği, kapitalizm öncesinde umumiyetle düşünülüyor; dolayısıyla bildiğimiz bütün din yahut sosyal felsefeler, *tüketimin düşük tutulmasını* öğütüyorlardı. Mesela, İbrahimi gelenekte, Cennet’teki sınırsız bolluğun ardından, insanoğlu *dünya kıtlığına* düşürülüyordu. Yeni hayatında ‘kaynaklar’ sınırlı olduğundan, talep düşük tutulmalıydı ki, insanın (gözü değilse bile) karnı doyurulabilin!

Yunan mitoloji ve felsefesinde de durum farklı değildi. *Prometheus* efsanesine göre, Promete kurban

öküzün sadece kemiklerini büyük tanrı Zeus’a ayırıyor, eti bütünüyle insanlar için gizliyordu. Yani insanlar tüm zenginlikleri kendilerine alıyor, tanrılara sunacak bir şey kalmıyordu. Gazaba gelen Zeus, ateşi sakınmak suretiyle onları cezalandırıyor, ateşi çalmaya kalkan Promete ise ebedi bir cezaya çarptırılıyordu.³ Felsefe çağında, gerek Eflatun, gerek Aristo ve filozofların büyük bir kısmı, “tüketimi sınırlayan mutedil ve huzurlu şehirler” hayal ediyorlardı. Klasik dönem Çin iktisat düşüncesinde de ana ilke, “insanın arzularının, onları tatmin araçlarının çok ötesine geçmemesi” idi. “Elbiseler sabit bir tipte, evler sabit bir büyüklükte olmalıydı. Sosyal statüye ters düşen her türlü süs ve dekorasyondan uzak durulmalıydı.”⁴ Klasik Japon iktisat düşüncesi

Tüketimin zorlanması bir üretkenlik unsuru olabileceği, kapitalizm öncesinde umumiyetle düşünülüyor; dolayısıyla bildiğimiz bütün din yahut sosyal felsefeler, tüketimin düşük tutulmasını öğütüyorlardı. Mesela, İbrahimi gelenekte, Cennet’teki sınırsız bolluğun ardından, insanoğlu dünya kıtlığına düşürülüyordu. Yeni hayatında ‘kaynaklar’ sınırlı olduğundan, talep düşük tutulmalıydı ki, insanın (gözü değilse bile) karnı doyurulabilin!

de kendine-yeterliliği esas alıyordu. Tutumluluk teşvik ediliyor, tahlil yüceltiliyor, para hor görülüyordu. Mehmet Genç, 19. yüzyıla kadar Osmanlı iktisadi dünya görüşünün bir tür sistemik kendine-yeterliliği hedefleyen şu üç ana ilkeye dayandığını söylüyordu: İlaşe, Gelenekçilik ve Fiskalizm. Ekonomi büyüyordu elbette, ama çoğunlukla hissedilemeyecek derecede mutedil bir büyüme idi.

KÂĞIT PARA VE ARILAR MESELİ

Mustafa Kutlu’nun ifadesiyle “Hududullahı gözetin” ekonomi anlayışı, kâğıt paraya dayalı kredi sisteminin şahlandırdığı ekonomik büyümeyle terk edilmeye başlandı. Adam Smith ve halefleri, “Liberal İktisat” kuram(lar)ını formüle etmeye başladıklarında, yeni iktisat felsefesini büyük ölçüde dillendirilmiş buldular. Bu felsefe, hem kendine-yeterlilik anlayışını, hem de bunun için gerekli olan erdemli (kalbin sesine duyarlı) insan ihtiyacını eleştiriyor; bu ilkeleri tersine çeviriyordu. Mandeville ve Vico gibi, farklı Avrupa uluslarına mensup düşünürler, Medeniyet’in (= iktisadi gelişme ve ilerlemenin), erdemli insanın değil, erdemsiz insanın eseri olduğunu dillendiriyordu. Medeniyet ve terakkiyi doğuran şey, insanın açgözlük ve bencilliği idi. O güne kadar, bütün dinler ve sosyal felsefeler, insanın bu açgözlük ve bencilliğini, tamah ve hırsını birer kusur sayıp, terbiye etmeye çalışmışlardı. Yeni filozoflarımıza göreyse, bu kusurları gidermek, insanı kısırlaştırmaktı.

Mandeville, *Arılar Meseli*'nde çağın eğilimini özetliyordu: Modern insan hesapçı, haris ve hayduttu. Fakat ne hesabılığı, ne de hırs ve hırsızlığı o icat etmişti. Bunlar ilk insan topluluklarından beri gözlemlene gelen hasletlerdi. Dinî bakış açısıyla söylersek, atamız Kabil'in inovasyonlarıydı. Güneş altında yeni bir şey yoktu. Yeni olan, dinlerin bunları kınamaktan vazgeçmesi gerektiği idi. Mandeville ve Vico ile hırs, bencillik ve açgözlük kusur değil, birer meziyet olarak algılanmaya başlandı. Bunlar olmadan, ilerleme olmazdı! Mandeville'in ünlü formülü, kapitalist çağın ana eğilimini özetliyordu: *Private Vices, Public Benefits!* Özel (kişisel) kötülükler, kamu yararı ile sonuçlanır. Ne kadar şer, o kadar servet!.. Bir toplum ya millî servete sahip olabilirdi, yahut millî erdeme. İkisi birden olmazdı!⁵

Avrupa "erdemsiz topluma" doğru yelken açarken, Asya toplumları kalbin sesine kulak vermeyi sürdürüyordu. Onyedinci yy Japon düşünürü Kumazawa Banzan'a göre, para ekonomisi yaygınlaştıkça, sadece tüccar zenginleşiyor, nüfusun büyük bölümü ise yoksullaşyordu. "Şehirlerde lüks hayat gün be gün denetimsiz ilerliyor. Samuraylar yoksullaşırken, tüccar köşeyi dönüyor. Fiyatlar yükseliyor ve milletin altın ve gümüşü tacirlerin cebine akıyor."⁶ Kapitalizm tüm bu tür itirazları geçersizleştirdi. Şimdi her ülke, zenginlerinin sayısı ile övünüyor. Ve böyle bir ortamda, müeddeb bir hikâyeci hududullahtan söz

açarak, bana *Kanaat Ekonomisi* kitabını yazma görevini yüklüyor. Yine edebî bir örnekten yola çıkarsak: "Kanaat Ekonomisi" Don Kişot'ça bir ifadedir. Don Kişot son dört asrın en sempatik adalet nöbetçisidir. Dünya edebiyatının en ciddi ve en mahzun kahramanı. İlkeli yaşamak, daha doğrusu Kitab'a göre yaşamak istiyor. Yoz bir çağın suratına "kitabî hakikati" haykırıyor. Komik gözükmesi bu yüzden! Mustafa Kutlu'ya ilk tepkim şuydu: Kanaat ekonomisinin önşartı, kanaatkâr toplumdur. Siz bana kanaat toplumunu gösterin, ben de size kanaat ekonomisini anlatayım!

KANAATSİZ DÜNYADA KANAATKÂR OLMAK!

İslam Ansiklopedisi'ni açıp *kanaat* maddesini okuyorum. İlk cümle şu: Sözlükte "payına razı olma" manasında masdar olan kanaat, terim olarak "kişinin azla yetinip elindekine razı olması, kendisinin ve sorumluluğu altında bulunanların ihtiyaçlarını asgari ölçüde karşılayabileceği maddi imkânlarla yetinip *başkalarının elindeki şeylere göz dikmemesi*, aşırı kazanma hırsından kurtulması" şeklinde açıklanmakta; *hırs*, *tamah*, *şereh* (hazlara düşkünlük) ve *tül-i emel* gibi kavramlarla ifade edilen mal ve dünya tutkusunun kalpten silinmesiyle kazanılan ahlâkî bir erdem olarak değerlendirilmektedir.⁷

Peki, sen ey dindar insan, azla yetinip elindekine fit olmaya razı mısın? Ben razı mıyım? Ne yazık

*Peki, sen ey dindar
insan, azla yetinip
elindekine fit olmaya
razı mısın?*

Ben razı mıyım?

ki, “Ekonomik Büyüme” ve onun sistemleştirilmesi anlamında *kalkınma*, modern dünyanın en dokunulmaz putu olmuştur! Şu sıralarda Batı düşünce dünyasında *degrowth* (yani küçülme) diye bir moda var; bazı düşünürler artık ekonomilerin sistemli biçimde küçültülmesinin kaçınılmaz olduğunu söylüyor, “kalbin sesine” tercüman olmaya çalışıyorlar.

Bunları kalben alkışlasam da, ne yazık ki pratikte “güçsüzlere doğruları anlatan,” Mustafa Kutlu tarzı “modern zaman havarileri” olmanın ötesine geçemediklerini görüyorum. Romantizmleri dünyanın efendileri için kulak tırmalayıcı, köleleri içinse madden takatten düşürücüdür. Küçülme istemeyen namert olsun! Ama önce en büyük ekonomilerden başlamak gerekmiyor mu? ABD tek başına Güney Amerika ile Afrika'nın toplamından daha fazla ekonomik değer üretiyor. Havariler önce Amerikalıları, Alman ve Japonları ikna etmeli! Çince konuşabileceklerine ise hiç ihtimal vermiyorum!

Sınırsız tüketim, gezegenimizin sınırlı varoluş imkânlarını tüketmek üzeredir. Artık müstakbel iyi sistemlere kafa yormanın vaktidir.

Böylece dinî ve edebî yanım iktisatçı yanıma galebe çalıyor ve “ümmî hikâyeci” Mustafa Kutlu'ya yaklaşıyorum.

Peki, hiçbir umut yok mudur? Umutsuzluk haramdır. İnsanların geliştirdiği bütün toplum sistemleri “tarihsel”dir; yani zaman içinde ortaya çıkar, büyür, gelişir ve sonra yok olurlar. “Düşmez kalkmaz bir Allah!” Kapitalizm, kanaatkârlığa dayalı geleneksel geçim ekonomilerini tarihe gömdü ve örtük korsanlığı meşrulaştırdı. Kapitalizmin erken dönem kuramcıları sayabileceğimiz Merkantilistler, tüccara ve devlete tam da “başka ulusların elindeki şeylere göz dikin, savaşla/korsanlıkla alamadığınızı ticaret yoluyla koparıp alın!” diyorlardı. Bu sistem azmanlaştı, küreselleşti. Şimdi bütün ülkeler “liberal görünümlü” merkantilist politikalar izliyor. Altta kalanın canı çıksın, diyorlar. Böyle bir ortamda kanaat kavramının içeriği buharlaşıyor pek tabii.

O hâlde “kanaat ekonomisi” gerçekliği olmayan temelsiz bir kavram mıdır? Bu hülyadan vaz mı geçelim? Tam aksine, adalet ve kanaat gibi temel kavramlara sarılmanın vakti gelmiş bulunuyor. Eğer kapitalizmin ebedî olduğuna inansaydım, bunlar boş hayaller, gerçekçi olun derdim. Oysa kapitalizm de, önceki bütün tarihsel sistemler gibi, bir sona yaklaşıyor. Sınırsız tüketim, gezegenimizin sınırlı varoluş imkânlarını tüketmek üzeredir. Artık müstakbel iyi sistemlere kafa yormanın vaktidir. Böylece dinî ve edebî yanım iktisatçı yanıma galebe çalıyor ve “ümmî hikâyeci” Mustafa Kutlu'ya yaklaşıyorum.

Bu tarzda konuşanlara genelde “hayalleri bırakın, gerçekçi olun!” diyorlar. Oysa Finansal Kapitalizm *hayalî* olanın (para, kredi ve bunların türevleri) *gerçek* olanı (üretim, ticaret, vb) peşinden sürüklediği bir sosyo-ekonomik sistemdir. Yani aslında gerçekçi değil de hayalci olanlar, günde 24 saat kesintisiz hayal alıp satanlar, bizi gerçekçiliğe davet edenlerdir. Onun için ben de Mustafa Kutlu gibi gelecek nesillere, “Gerçekçi olun, bu hayalleri hayatınızdan çıkarın!” diyorum. Çok zor ama imkânsız değil! Ve galiba başka çâre yok...

1- Mustafa Özel: *Romanperver İktisatçı*, İstanbul: Küre 2019, s. 90-1.

2- Süleyman Uludağ: “Kalb,” TDV *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24, 2001, s. 229-32.

3- Cosimo Perrota: *Consumption as an Investment I: The Fear of Goods from Hesiod to Adam Smith*, London, Routledge, 2004, s. 12.

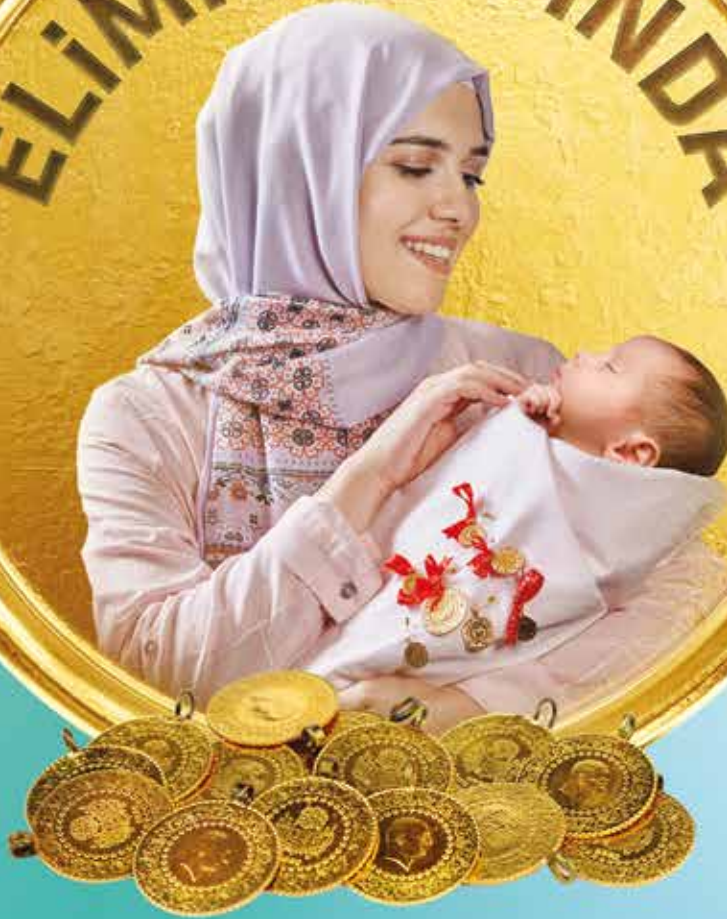
4- Cheng Lin, Terry Peach ve Wang Fang: *The History of Ancient Chinese Economic Thought*, London: Routledge, 2014, s. 18.

5- Bernard Mandeville: *The Fable of the Bees: Or Private Vices, Publick Benefits*, London: Penguin, 1989.

6- Kumazawa'nın Shugi Washo adlı eserinden Tessa Morris-Suzuki: *A History of Japanese Economic Thought*, London: Routledge, 1989, s.17.

8- Mustafa Çağrıcı: “Kanaat,” TDV *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 24, 2001, s. 289.

KUVEYT TÜRK'TE ALTINLARIM
ELİMİN ALTINDA

Tüm altın birikimlerin,
altına özel onlarca ürünüyle
Kuveyt Türk'te.

KUVEYTTÜRK
SAĞLAM BANKACILIK

DİNLE SANA BİR NASİHAT EDEYİM: KALBİN SESİ'NE KULAK VER

ALPAY DOĞAN
YILDIZ

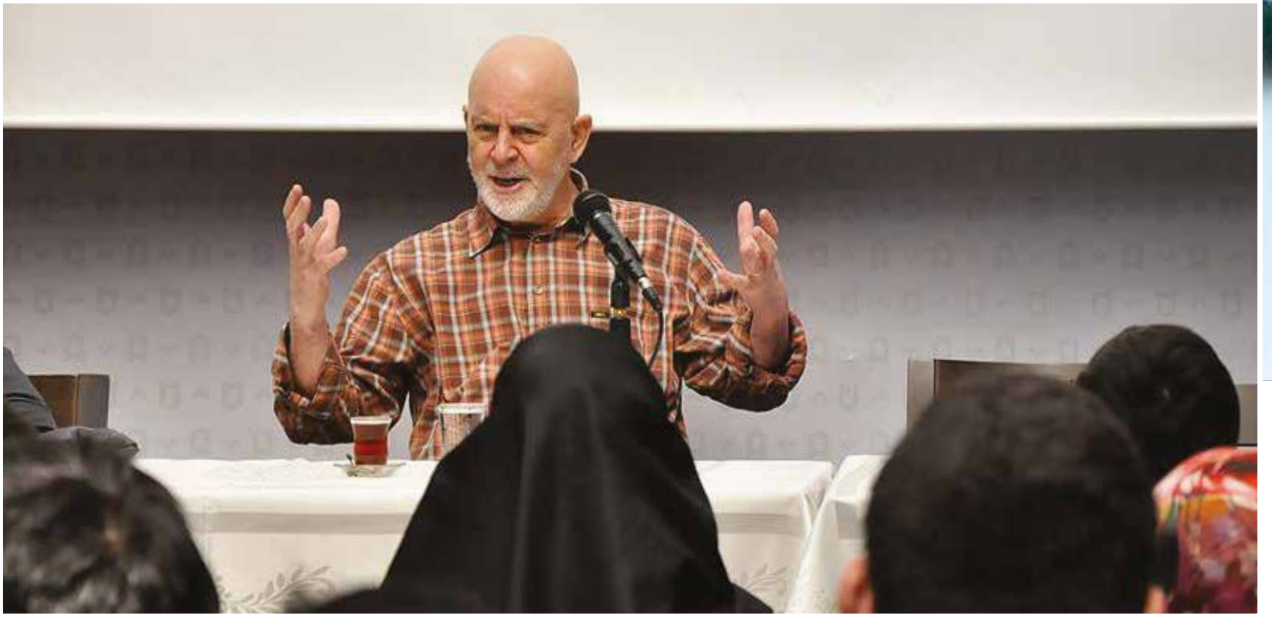
Tokat - Gaziosmanpaşa
Üniversitesi

Hikâyesinin iki unsur üzerinde bina edilmesini gözettilğini söyleyen Mustafa Kutlu, bu iki unsurun “hikmet ve âhenk” olduğunu belirtir ve şöyle der: “Hikmet muhtevayı oluşturuyor ahenk de biçimi oluşturuyor. Söylediğiniz söz bir ahenkle muhatabına kavuşursa bunun bir tesiri olacağını düşünüyorum.” Kutlu, sanatın bir şey söylemesini önemseyen bir sanatçı. O, elli yılı aşan bir zamandan beri muhataplarına yazıyla/sözle vücut verdiği eserleriyle (bunların ağırlıklı olarak hikâye olduğunu biliyoruz) bir şeyler söylemekte. Okurları, Kutlu'nun hikâyeleri dışında, haftalık olarak yayımlanan yazılarıyla da uzun yıllardan beri söyleyecek sözlerini kendileriyle paylaştığını biliyor. Mustafa Kutlu, hikâyelerinde hikâyenin kendi doğası içinde ortaya koyduğu, tartıştığı, teklif ve yorumlar getirdiği meselelere, gazetede yazdığı yazılarda da gazetede yazılan yazının doğası içinde değiniyor.

Mustafa Kutlu'nun çoğu gazetede olmak üzere bir kısmı Dergâh'ta yayımlanan yazıları kitaplarda bir araya gelmeye başladı. Kutlu'nun Nisan 2019'da yayımlanan son kitabı Kalbin Sesi (Kalbin Sesi'nin altında Bir Hicret Risalesi ifadesi var) dıştan bakıldığında yazarın ga-

zetede yayımlanan yazılarının bir araya geldiği bir “deneme” kitabı. Ancak yazıların yayımlanma sürecine ve kitabın içeriğine baktığımızda, Kalbin Sesi'nin yazarın gazetede yayımlanan yazılarının toplandığı diğer kitaplarından daha farklı olduğunu görüyoruz.

Kalbin Sesi'ni, bir yönüyle kendisinden yaklaşık bir yıl önce yayımlanan İlmihal Yahut Arzuhal ile yan yana koyabiliriz. İlmihal Yahut Arzuhal, İsmail Karâ'nın, “Yazar metinlerin neredeyse tamamında aslında kendi tecrübelerini, müşahedelerini, içten duyduklarını, tazarru ve niyazlarını, ızdıraplarını, zevk ve acılarını, ümit ve korkularını, rüya ve hayallerini anlatıyor. Bir dua gibi, bir rahmet seli gibi hikâye ediyor. Merhamet, hürmet, hizmet sütunları üzerine yükselen bir ahlâk dünyası, bir insanlık meşheri kuruyor.” ifadeleriyle nitelediği ve kitabın içindeki “ilk metinlerin yıllar önce ortaya çıktığı” söylediği, belli bir konu etrafındaki denemelerin bir araya geldiği bir kitap. Kitapta, İsmail Karâ'nın ilmihallerin içeriğinde yer aldığını söylediği “itikat (inanç), amel (ibadet ve bazı hukukî muameleler) ve ahlâkla ilgili bahisler” etrafında, Mustafa Kutlu'nun mümin kalbinden gelen hislerin, sanatkâr diliyle ifade edildiği yazılar var.

Mustafa Kutlu'nun Kalbin Sesi'nde bir araya gelen yazılarının/denemelerinin de belli bir mesele merkezinde yazılar olduğunu görüyoruz. Peki, nedir bu mesele? Çağdaş küresel dünya, yani kapitalizmin karşısında/yerine başka bir dünyanın; "bir ahlâk dünyasının" kurulabileceği, kurulması gerektiği meselesi. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren yükselmeye başlayan (farklı isimlendirmelerle ifade edilen) kapitalizmle birlikte bir ara, yirminci yüzyılın ortalarına doğru, sosyalizm de dünya üzerinde görülse de yirminci yüzyıl biterken kapitalist dünya düzeni yeryüzündeki esas hâkim düzen oldu. Bu düzen günümüzde de hükümünü yürütmekte. Yeryüzünde gelir dağılımındaki adaletsizliğin her yıl daha da arttığı, gücünün, parası olanın sözünün geçtiği, yeryüzünün insan eliyle her gün daha da yaşanmaz hale gelmeye başladığı bu dünya düzenine karşı çıkan Mustafa Kutlu insanları

"ahlâk nizamına" çağırıyor. Ahlâk nizamının ne olduğunu anlatıyor.

Mustafa Kutlu, dünyanın da içerisinde yer aldığı evrenin bir düzen içinde çalıştığına dikkat çekerek söze başlıyor. Bu düzenin "Hududullah"; Allah'ın kanunu olduğunu anlatan yazar, "İnsan dışında tüm yaratıklar bu kanuna şartsız itaat eder. İnsan hem itaat eder hem isyan. O'nun bir imtihanı vardır" (s.15) diyor ve insanı, imtihanı kazanmaya, Hududullah'a itaate davet ediyor.

Kitabın ilk yazılarında evrendeki tabii düzenin Hududullah olduğunu anlatan/hatırlatan, Hududullah içinde yapılan üretimin "el emeği, göz nuru ve alın terine" dayandığını ve "üretim tüketim dengesini doğal yapının" belirlediğini... vurgulayan Kutlu, müteakip yazılarda dünyadaki hakim düzenin; "dinsiz" "Çağdaş Küresel Medeniyet" in nasıl bir üretim-tüketim düzeni geliştirdiğinden, insanlığı nereye

getirdiğinden pek çok veriden de faydalanarak söz ediyor. Yaptığının kırık dökük bir kapitalizm eleştirisi olduğunu, bunu dünyada ve bizde çok iyi becerenlerin bulunduğunu söyleyen Kutlu, (s.27), "belli bir hedefe yönelmiş olan söz konusu yazıların hedefinin 'Hududullah' çerçevesinde bir sistem arayışı" olduğunu söylüyor. "Ne yapmalı" sorusuna okurla birlikte cevap arıyor. Hududullah çerçevesinde yapılacak "imal-i fikir"deki ortak anlayışın "Ehl-i sünnet" olacağına vurgu yapıyor ve eğitimden, bilgiden, otoriteden; otoritenin öneminden ve dayanağından bahsedip sözü Ahlâk Nizamı'na getiriyor. Daha önce, pek çok yazısında ahlâktan, ahlâkın "etik"ten farklı olduğundan bahsettiğini bildiğimiz yazar ahlâk ve ahlâk nizamına dair şunları söylüyor:

"Ahlâk İslâm dininin özü, esası ve bizzat kendisidir. Müslüman olmak İslâm ahlâkına sahip olmaktır. Ahlâk dinden, din ahlâktan ayrılamaz.

Ahlâkın ilkelerini nerede arayacağız? Bu meçhul bir mesele değildir. Elbette bu ilkeler dinin Hz. Peygamber'e vahyolunan âyetlerinden, kısacası Kur'an-ı Kerim'den, uygulaması Hz. Peygamber'in sünnetinden çıkarılır. Muhammed Mustafa'nın ahlâkı yukarıdaki soruya verilecek cevaptır. Ve tartışmaya mahal bırakmayacak kadar açık ve berraktır. Diğer bir kaynak ise kâinatın tüm unsurlarıdır. Kâinat kitabını okumak, Cenab-ı Hakk'ın kurduğu düzenin işleyişini, tabiatın eşsiz âhengini temaşa etmek, bu âhenge katılmak imanı ve ahlâkı olgunlaştırır" (s.51-52). "Kavram kargaşası tartışması niyetinde değiliz" diyen Kutlu, şöyle devam ediyor: " 'Ahlâk Nizamı' diye adlandırdığımız düzen öncelik sırasına göre beş unsurdan oluşuyor. Birbirlerini var eden bu unsurları ayrı ayrı ele alıp izaha gayret edeceğiz. O beş unsur şunlardır: 1. Ahlâk 2. Hakimiyet 3. Meşveret 4. İktisat 5. Bu dört unsuru da kapsayan adalet." (s.52-53).

Kalbin Sesi'ndeki yazıların kendi içinde bir düzeni olduğunu görüyoruz. Yazar, bir taraftan Ahlâk Nizamı'nı, bir taraftan da Hududullah'ı tanımayan Çağdaş Küresel Medeniyet'i anlatıyor. Kutlu, Çağdaş Küresel Medeniyet'in/Kapitalizm'in "tüketim ekonomisi" yerine "kanaat ekonomisi"ni teklif ediyor. Topraktan, toprağa dönmekten söz ediyor.

Kitabı okuyanlar, hele yazarın asıl muhatabım dediği "Âmentüye inananlar" yazarın tespitlerine, tekliflerine inanacaklar... Bildikleri,

inandıkları şeyleri hatırlamış olacaklar. Peki, hatırlayıp ne olacak? Bunlar, zaten az çok bildikleri şeyler. İşte önemli olan burası. Güçlü, azgın mevcut dünya düzenine hayır demenin, kanaat ekonomisini tesisin, ahlâk nizamını var etmenin zorluğunu, engelleyicilerini yazar da elbette biliyor ve daha en başta hatırlatıyor:

"İnancımızı yaşamak, "Ahlâk Nizamı'nı kurmak istiyoruz. 'Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz' dedikten sonra sefere kim mâni olabilir? Hedefimiz mutluluk ve huzur değil, Allah rızasıdır. Bu sözleri hamaset diye nitelemek, küçümsemek, hamasetin ruhuna hakaret olur.

Her muhalif duruş ütöpik, akıl dışı, tatbiki nâkabil denilerek saf dışı

Kitabı okuyanlar, hele yazarın asıl muhatabım dediği "Âmentüye inananlar" yazarın tespitlerine, tekliflerine inanacaklar... Bildikleri, inandıkları şeyleri hatırlamış olacaklar. Peki, hatırlayıp ne olacak? Bunlar, zaten az çok bildikleri şeyler. İşte önemli olan burası. Güçlü, azgın mevcut dünya düzenine hayır demenin, kanaat ekonomisini tesisin, ahlâk nizamını var etmenin zorluğunu, engelleyicilerini yazar da elbette biliyor.

ediliyor. Biliyoruz. Ancak Âmentü'ye inananlar başkaldırabilir. Onlar, 'İsyan Ahlâkı'nın öncüleridir.

Elinizdeki kitap onlara sesleniyor.

Ey kalbi olanlar!

Ümit ve korku arasında olanlar!

Takva sahipleri için zaman yok hükmündedir. Her an her şey olabilir.

Allah bes, baki heves" (s.6-7).

Üç hâkimin hükmünde (kalbin, kaderin, ölümün) hata aranmayacağına hatırlatan yazara hangimiz itiraz edebiliriz. Ölüm her an kapımızı çalabilir.

Ne yapabiliriz? Muhataplar; yani Amentü'ye inananlar, işaret edilen çerçevede bireysel ahlâk nizamlarını kurmaya karar vererek işe başlayabilirler. Aklen ve kalben onayladığımız şeylere bireysel planda hayır diyebiliriz, bunları onayladığımızı belli edebiliriz, alkışlamayız; en azından buğzedebiliriz. Bu az bir şey değildir. Bize bir "ruh hali" kazandıracaktır. "Sabırlı ve azimli, lâkin gösterişsiz ve nümayişsiz çalışan ruh cephesinin maden işçileri, gerçek akıncılardan olalım" (s.126) diyen Kutlu, ruh halinin önemini vurguluyor:

"Elimizle, dilimizle düzeltmediğimiz bu güce bari zihnimizle ve kalbimizle 'buğzedelim.' Günü geldiğinde bu ruh hali (Yani teslim bayrağını çekmemiş olmak) hepimize yol gösterir. Bu bir, ikincisi bu yolda (yani muhalif kanatta) imal-i fikr edenler kendilerine yol arkadaşı bulur daha bir heves duyarlar.

Önce refik, sonra tarik denilmiş” (s.27).

“Hicret”in sözlükteki “terk etmek, ayrılmak, ilgisini kesmek” anlamlarını hatırlatan, hicret “kişinin herhangi bir şeyden bedenen, lisanen veya kalben ayrılıp uzaklaşmasıdır” diyen Mustafa Kutlu, ilk adımda “zihnen, fikren, kalben” bir hicrete niyet etmemizi tavsiye ediyor:

“Çağdaş Küresel Medeniyetin ölçüp-biçip, defalarca ölçüp biçip – teknolojinin son imkânları ile ölçüp biçip burnumuza, aklımıza, bedenimize dayadığı hükümleri, imkânları terk edin. Açıkçası sanayi (endüstri) ve teknoloji ile dünya hayatında kazanılan servet-konfor ve refaha “Hayır” deyin. “Kalbin Sesi”ni dinleyerek yola çıkın, bu temiz niyet ve samimiyet çağdaş hurafelerle dolu aklınızı da yola getirecektir.” (s.119) Burada, yazarın, Müddesir suresinin girişinde yer alan “ölçüp biçme” konusunu çağdaş küresel zihniyetle ilişkilendirmesi önemli.

Mustafa Kutlu, sanatçı duyarlılığı, hayat tecrübesi, mümin kalbi ile bizlere seslenirken söylediklerine dayanak olarak başta Kur’an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerin yanında farklı isimlerin tespitlerinden faydalıyor. Kalbin Sesi’nde görüşlerinden alıntı yapılan isimlerden ilk akla gelenler Teoman Durallı, Nurettin Topçu, İsmail Kara, İsmet Özel. Yazar, Batılı isimlerin görüşlerinden de faydalıyor. Yapılan araştırmalardan örnekler veriyor. Kitabın sayfaları arasında ilerlerken, iki yazı arasında, bize bir tür-

kü tavsiye ettiği de oluyor: Turan Engin’den Gafil gezme şaşkın, Âşık Mahzunî Şerif’ten Sermayem derdimdir, servetim âhım.

Toplumsal ahlâkımızdan önce bireysel ahlâkımızı sorgularken/kurarken biz de Mustafa Kutlu’nun referanslarından beslenebiliriz: Kur’an-ı Kerim’e, Efendimiz’e; onun sünnetine gidebilir; başta en büyük ahlâk adamı Efendimiz olmak üzere diğer ahlâk adamlarının mücadelelerinden beslenebiliriz. Yazarın sanat anlayışının/teklifinin ifadesi olan, kitapta yer alan “Sanat Nedir?” yazısında ifade edilen esaslara göre vücut bulmuş sanat eserleriyle kalbimizi tazeleyebiliriz. Tabiata bakıp oradaki düzeni,

güzelliği anlamaya başlayabiliriz. Bütün bunlar, bireysel ahlâkımızı inşa da bize yol gösterecek, bu yoldaki irademize güç katacaktır.

Kalbin Sesi, mümin bir sanatçının, içinde yaşadığı milleti iyi tanıyan bir insanın mesuliyet duygusuyla söylemek, anlatmak zorunda hissettiği hakikatler, hatırlatmalar. Kulak vermek, üzerinde düşünmek, bir şeyler yapmak lazım. Sanatçının yıllar önce işaret ettiği pek çok hususun ilerleyen zaman içinde ortaya çıkmış olması Kalbin Sesi’nin önemini artırıyor.

Meselâ Yokuşa Akan Sular’ın Mukaddime’sinde insanın nasıl bir hayatın beklediğine işaret etmişti.

Sanatçının yıllar önce işaret ettiği pek çok hususun ilerleyen zaman içinde ortaya çıkmış olması Kalbin Sesi’nin önemini artırıyor.

O hayatı bugün yaşıyoruz. Sır üzerinden de 15 Temmuz'u düşünebiliriz. Ya Tahammül Ya Sefer'de gösterilen dağılma/çözülmenin tekrar eden bir şey olduğunu Sevincini Bulmak'ta yeniden gördük. Bu Böyledir'de, "Sanıyorum toprak, bundan böyle toprak olmaktan çıkacak. Ağaca ağaç gibi bakmayan, toprağa toprak diyerek basmayan, adama da adam gibi muameleyi bırakacak." diyen Yorgancı Hafız Yaşar'ın Red Cephesi, tabiatın, toprağın ranta dönüşeceğini; yağmalanacağını hisseden kalbin haykırışlarıydı. Sokağımın Tek Ağacı, Akbank'ın Önündeki Armut Ağacı yeşilden kopmaya başladığımızı bize çok önce söylemişti. Güvercin Avlayan Martı'da insan eliyle bozulan tabii düzene işaret edilmişti. Yazarın, son yıllarda Bizi Lüks Batırarak diye haykırdığına şahit olduk.

İnsana olan umudunu korumaya devam eden Mustafa Kutlu, pek çok iyi insanın hikâyesini bizlere göstermeye anlatmaya devam etti. Yazılarını, hikâyelerini okuyanları iyiliğe, ahlâka, adalete, merhamete, hizmete, hürmete, mazlumun ve ihtiyaç sahibinin elinden tutmaya, emeğe, alın terine... davet etti. Bunların olmayacak şeyler olmadığını Sevinç'te iki küçük çocuğun hikâyesinde olduğu gibi hem kısa hikâyelerinde hem de uzun hikâyelerinde bizlere tekrar tekrar gösterdi. Yıllardır yaptığı uyarılarını, tekliflerini Kalbin Sesi'nde yeniden, açık açık yapıyor. Dinleyelim, kulak verelim. Nasiplenelim. Son söz Kalbin Sesi'nden olsun: "Geçmişle övünelim tamam, ama lütfen bugüne dönelim" (s.30).

Dipnot

1/ Seval Şahin, Mustafa Kutlu ile Edebiyatta Geleneğin İcad Edilmesi Üzerine, Günün ve Güncelin Edebiyatı, Açık Radyo (<http://acikradyo.com.tr/etiket/mustafa-kutlu...>), 11 Mart 2017.

2/ Mustafa Kutlu'nun halen haftalık olarak yazılarını yayımladığı Yeni Şafak'ta, Şubat 1995 yazmaya başladığı Dergâh Yayınları'nın sanatçının edebiyatta 50. yılı hatırasına çıkardığı 2018 Ajandası'ndan öğreniyoruz: Mustafa Kutlu, Edebiyatta 50. Yıl Ajandası, (Hazırlayan: H. Salih Zengin) Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Aralık 2017, s.29. Mustafa Kutlu, daha önce Zaman'da Şehir Mektupları adlı köşeden okurlara seslenir.

3/ Otuz tanesi hikâye türünde olmak üzere yayımlanmış kırk bir kitabı bulunan Mustafa Kutlu'nun kitaplarından dokuz tanesi gazete ve dergi yazılarının bir araya geldiği deneme kitabı. Üçü daha önce yayımlanan [Şehir Mektupları (1993), Akasya ve Mandolin (1999), Yoksulluk Kitabı (2004)] bu kitaplardan diğerleri daha yakın zamanda yayımlandı: Vatan Yahut İnternet (2014), Dem Bu Demdir (2014), Vitrinde Olmak (2015), İlmihal Yahut Arzuhal (2018), Fırtınayı Kucaklamak (2019), Kalbin Sesi (2019).

4/ Mustafa Kutlu, Kalbin Sesi, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2019.

5/ İsmail Kara'nın "Bir İki Söz" başlığı altında Mustafa Kutlu'nun İlmihal Yahut Arzuhal'ine yazdığı sunuş yazısı: Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Şubat 2018, s.6.

6/ İsmail Kara, a.g.e, s.5.

7/ Yazar, kitabın içinde bu yazıların birbirini tamamlayan yazılar olduğunu

söylüyor (s.31). Mustafa Kutlu, yazılar gazetede yayımlanırken de bu yazıların "belli bir hedefe yönelen yazılar" olduğunu hatırlatmıştı (Meselâ; Yeni Şafak, 5 Aralık 2018) Yazıların, ilkinin 24 Ekim 2018'de ve sonuncusunun 15 Mayıs 2019'da Yeni Şafak'ta haftalık olarak peş peşe yayımlandığını biliyoruz. Kitaptaki 29 yazının arasına, gazetede yayımlanırken bir yazı girmiş: İlk yazı Hududullah I (24 Ekim 2018) ile ikinci yazı Hududullah II (7 Kasım 2018) arasına giren 31 Ekim 2018'de yayımlanan Yalnızlık başlıklı yazı. Yazarın kendisiyle yapılan konuşmalardan, bu yazıların, zamanı geldiğinde (haftalık olarak) gazeteye yazılan yazılar olarak değil, bir mesele etrafında yazılıp tamamlanan, ardından gazetede yayımlanan yazılar olduğunu öğreniyoruz.

8 / Mustafa Kutlu, 24 Kasım 2018'de Sakarya Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği Hikâyemizin Türküsü: Mustafa Kutlu konulu çalıştayda bildiri aralarında türkü dinlenmesini tavsiye etmiş ve bir türkü listesi göndermişti. İşte o liste: Mum Gibi Yanan Kerkük (Abdurrahman Kızılay), Mendilim İşle Yolla (Adile Kurtkaratepe), Şu Yüce Dağları (Aysun Gültekin), Şen Olasım Ürgüp (Emel Taşçoğlu), Dersini Almışta Ediyor Ezber (Gülşen Kutlu), Ayağında Kundura (İbrahim Tathises), Kar Mı Yağmış (Neşet Ertaş), Ervah-ı Ezelde (Nurullah Akçayır), Gafil Gezme Şaşkın (Turan Engin). Kendisiyle yaptığımız bir telefon konuşmasında (2 Haziran 2019), az önce radyodan Aysun Gültekin'den "Erzincan'a Girdim" türküsünü dinlediğimi, programda Turan Engin'in konu edildiğini söyleyince Turan Engin'den konuştuk. "Madem türkülerini seviyorsun, ben Ürgüp türkülerini de çok severim. Gülşen Kutlu'dan Aşemim Yeşil Sandığı'mı dinle" dedi. Bu türküyü de listeye eklemiş olalım.

DAHA YEŞİL SULTANGAZİ İÇİN ÇALIŞIYORUZ

Av. Abdurrahman DURSUN
Belediye Başkanı

SULTANGAZİ ŞEHİR ORMANLARI, **305** ADET PARK VE YEŞİL ALAN,
22 ADET HALI SAHA, **60** ADET BASKETBOL SAHASI VE TENİS KORTU,
24 ADET SÜS HAVUZU, **13** ADET SKATE PARK, **10** ADET WORK OUT

MUKADDER
GEMİCİ

Hikayeci

KALBİN SESİNİ KİM DUYACAK?

Okuyan herkes bilir ki Mustafa Kutlu kolayca, bir çırpıda okunur. Tatlı tatlı gülümser insan; gözleri nemlenir ara ara çünkü hikayeler boyunca kasvete, kahra hiç bulaşmamış, hayatın, var olmanın neşesine boyanmış bir hüzün hisseder. Ama artık, bu durum Kalbin Sesi'ne kadar böyleydi demek gerekiyor. Çünkü Kalbin Sesi, Bir Hicret Risalesi adeta bir "demir leblebi". Âmentüye inananların bütün bildiklerini, neredeyse ezbere okuyup yazdıklarını bir risale şeklinde yeniden önlerine koyuyor ve diyor ki "Ben içine düştüğümüz çıkmazın (kapitalizmin kanunları) ne menem bir bela olduğunu bilelim diye malumu ilam da olsa tekrar tekrar vurguluyorum. Çünkü kiminle dans ettiğimizi ya bilmiyoruz yahut uyarılara kulak asmıyoruz, battı balık yan gider diyoruz. Ben de diyorum ki; elimizle, dilimizle düzeltmediğimiz bu güce bari zihnimiz ve kalbimizle "buğzedelim". Günü geldiğinde bu ruh hali (yani teslim bayrağını çekmemiş olmak) hepimize yol gösterir."¹

Dilinin bütün anlaşılabilirliğine, yüz kırk sayfalık hacmine rağmen ağır bir kitap Kalbin Sesi. Duymak da zor taşımak da. Bildiğimiz dünyanın bütün kurallarını rafa kaldırmaktan öte, çöpe atıyor. “Muhayyel de olsa hududullah çevresinde bir hayat nizami” teklif ediyor. Dışardan bakıldığında Mustafa Kutlu aklını peynir ekmekle yemiş denileceğini bildiği için “Ben aklımı peynir ekmekle yemedim” diyor “...zorluğu göze alıyor, tüm dünyanın birbirini itip kakarak, sömürerek, vurup-kırarak, altta kalanın camı çıksın diyerek tek bir kulvarda sürdürdüğü koşuyu 152.sırada, ha gayret seneye 142.sırada bitirmek istemiyorum. Kulvardan çıkıyor ve yarışı terk ediyorum. Anca gidersen diyenlere “Allah kerim” diyorum.”

Evet, bence de aklını peynir ekmekle yemiş Mustafa Kutlu. Kesinlikle. Çünkü devamında da modern çağın putlaştırılmış, gücü mutlak, varlıklarının tartışılması dahi teklif edilmeyecek hedeflerini topa tutarak “ilerlemeden-kalkınmaktan-muasırdan medeniyetten-zenginlikten-refah ve konfordan vazgeçin” diyor. Ama nasıl olur? Bu mümkün mü? Sabah akşam bütün dünya, hepimiz bu hedefler peşinde koşarken tabii ki mümkün değil.

Peki bize bunu, yani bu işin imkansız olduğunu söyleyen kim? Öğleden sonra dolardaki yükseliş... Büyüme rakamlarındaki düşüşün önümüzdeki çeyrekte... Konut satışları geçen yıla göre... Gelişmekte olan ülkelerin ihracat rakamlarındaki yükselme... Çin’in yeni ticaret

yolları üzerindeki... cümleleriyle inşa edilen, krallığını haşa hakim-i mutlak zannettiğimiz “kurulu düzen”. Sabahtan akşama kadar veri ile, bilgi ile, rakamla, sadece gözünün gördüğüyle, elinin tuttuğu ile hareket eden, tek gerçek olarak bunları kabul eden “aklımız”.

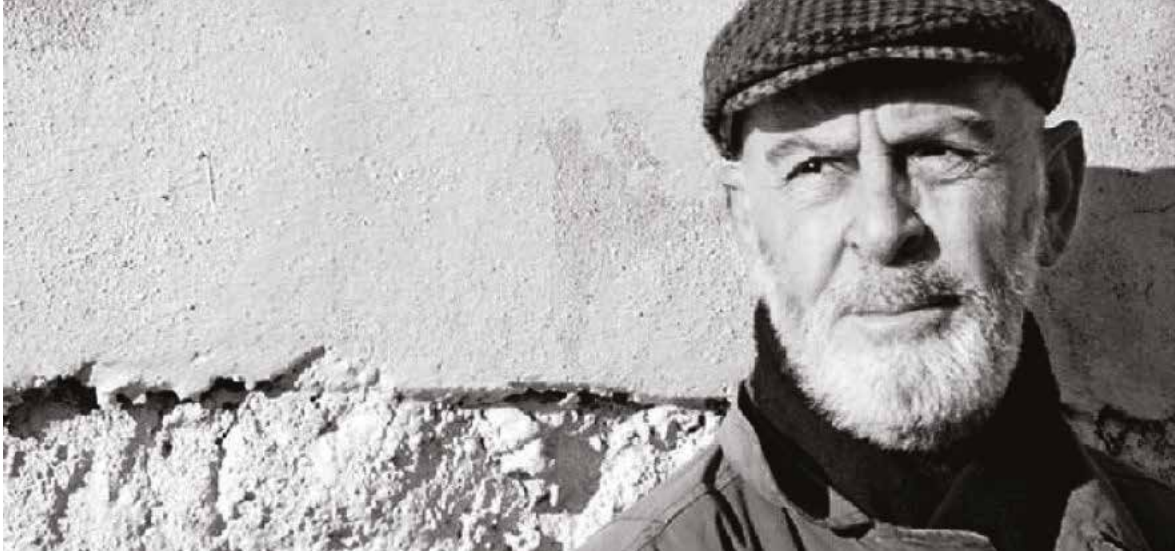
Kitap tam da bunun için “Kalbin Sesi” adını taşıyor. Kalp sahiplerine, ümit ve korku arasında bulunanlara sesleniyor. Kitabın döneme, vura vura söylediği ana fikirse şu; “Bu medeniyetin (çağdaş küresel medeniyetin) varoluşu, alem, dünya, insan, hayat, ahlak, bilim anlayışı terk edilmedikçe ne adalet ne hürriyet vücut bulabilir”.

Ah Mustafa Kutlu diyenler olacaktır, keşke yine trenlerden, ağaçlardan, kasabalardaki güzel insanlardan, kuşlardan, çiçeklerden bahsetseydiniz, bizim için bir Uzun Hikaye daha yazsaydınız.

Dilinin bütün anlaşılabilirliğine, yüz kırk sayfalık hacmine rağmen ağır bir kitap Kalbin Sesi. Duymak da zor taşımak da. Bildiğimiz dünyanın bütün kurallarını rafa kaldırmaktan öte, çöpe atıyor. “Muhayyel de olsa hududullah çevresinde bir hayat nizami” teklif ediyor.

Bir hikayecinin işi midir çağdaş küresel medeniyete kafa tutmak, düzeni değiştirmeyi teklif etmek?

Bu hususta söylenmesi gereken iki şey var. Birincisi; bu düşüncede olanların zemini ile Mustafa Kutlu’nun zemini çok farklı. Onun hikaye tavrını bilenler bilir ki, bu soru da zihinlere giydirilmiş kalıpların, formatlanmış düşünme biçimlerinin yani bize dayatılan edebî kuralların sorusudur. Mustafa Kutlu, edebî kanon içinde sağına soluna bakmadan, kim ne düşünür demeden, adeta asfalt yolun orta yerine yara yara kendi toprak yolunu açmış yazar olduğu için, en başta “bir hikayecinin konuları şunlardır” dayatmasını kabul etmiyor zaten. Böyle bir soruyu sorma hakkını kendinde gören edebî iktidarı tanıyorsanız ve o güce râm olmuşsanız, hayır dersiniz hikayecinin işi bu değildir. Haydi bireyin sıkışmasından, içselle dışsali birleştirmelerden, öykümlerden, kentleşme bağlamında yozlaşmadan, sanatsal duyarlılıktan, vesairenden vesairenden bahsedelim. (Aynı edebî iktidar Uzun Hikaye’den itibaren, kendisinin “...hatta edebiyat olmasın, şöyle kahvede konuşuyormuşuz gibi olsun” diyerek ifade ettiği tarzını da şaşkın şaşkın seyrediyor zaten.) Ama o bunu yapmıyor; gelir dağılımından kültür emperyalizmine kadar yeryüzü meselelerinin kaynağına işaret ediyor hatta kulağından tutup meydana çıkarıyor, işte esas sebep budur diyor, yıkacaksa bunu yıkmamız lazım.

Bilindik tarzıyla bir Mustafa Kutlu hikayesi bekleyenlere söylenecek ikinci husus ise Mustafa Kutlu'nun ta en başından beri yazdığının aslında hep Kalbin Sesi olduğudur. Sadece isimleri değişmiştir; farklı kahramanların etrafında, zengin bir hikaye dili ve dünyası içinde Kalbin Sesi'nin adı kâh Yoksulluk İçimizde olmuştur kâh Huzursuz Bacak. İşlediği konular da bunun ispatıdır; Türk toplumunun değişimi, modern hayatla çatışma, şehir kavramı, tarım toplumundan geçişin sancıları, toprak-tabiat sevgisi... Kalbin Sesi'nin farkı ise Mustafa Kutlu'nun dünya ölçeğindeki hakim kurulu düzene, adına şirket denen, tröst denen çetelere, jandarma kuvvetlere, canavarlaşan teknolojiye itirazının karakter-kurgu üzerinden anlatılmaması.

Çare, deva, reçete, plan program kitabı da değil ama Kalbin Sesi.

Vaziyete bakıp kalbiyle akledenlere, haber seyrederken sızı duyanlara bir çağrı. Ben bir hikayeciyim diyor zaten açık açık, bunları söyledim diye mesuliyeti benim omuzlarıma yıkmayın. Bir farkınız olsun, asıl sebepleri bilin, hareket zamanı da elbet gelecektir.

Alıp serlevha şeklinde duvara asılacak pek çok cümlesi var kitabın; *"Alete değil, ayete inanın."*, *"İnanmayanlar isyanda sınır tanımaz."*, *"Ülkemizin sermayesi Anadolu toprağıdır."*, *"Takva sahipleri için zaman yok hükmündedir."*, *"Zaferi İngilizce bilmeye bağlayanların bu işlere yüreği yetmez."*

Kitabı okurken özellikle bizim mahallenin çok bilmiş okurunun sıkılacağı muhakkak. Ona göre hep bilindik şeyler bunlar çünkü. En başta da dedik ya, posta kutularımız markaların yeni sezon indirim mesajlarıyla doluyken kanaat ekonomisi de neymiş

efendim, mümkün değil! Beş vakit namaz kılsa da Kalbin Sesi'nin bu okura ulaşması muhal. İşte bu yüzden; dünyanın siyasi ve ekonomik sıkışmışlığının ortada olduğu, büyük değişim öncesi sancılarının gün be gün hissedildiği bir zaman içindeyken bu kitabın çağrısı sınır tanımıyor ve diyor ki *"Dünyada küresel sermayenin hegemonyasına razı olmayan binlerce muhalif zihin vardır. Onları gayrete getirebilir. Gayret bizden, Tevfik Allahtan."*

Kalbin Sesi kaynak olarak sık sık ayet ve hadislerle başvuruyor, Nurettin Topçu'nun *"İsyan Ahlakı"* fikriyatına yaslanıyor. Mustafa Kutlu ile Kalbin Sesi'ni konuşurken onun öylesine sarf ettiği bir söz vardı ki benim aklımda mih gibi kaldı. Burada tekrarlayalım ki okurun hele de yazmak fiiliyle uğraşan okurun kulağına küpe olsun. "Ben" dedi "Elmalılı Ham-

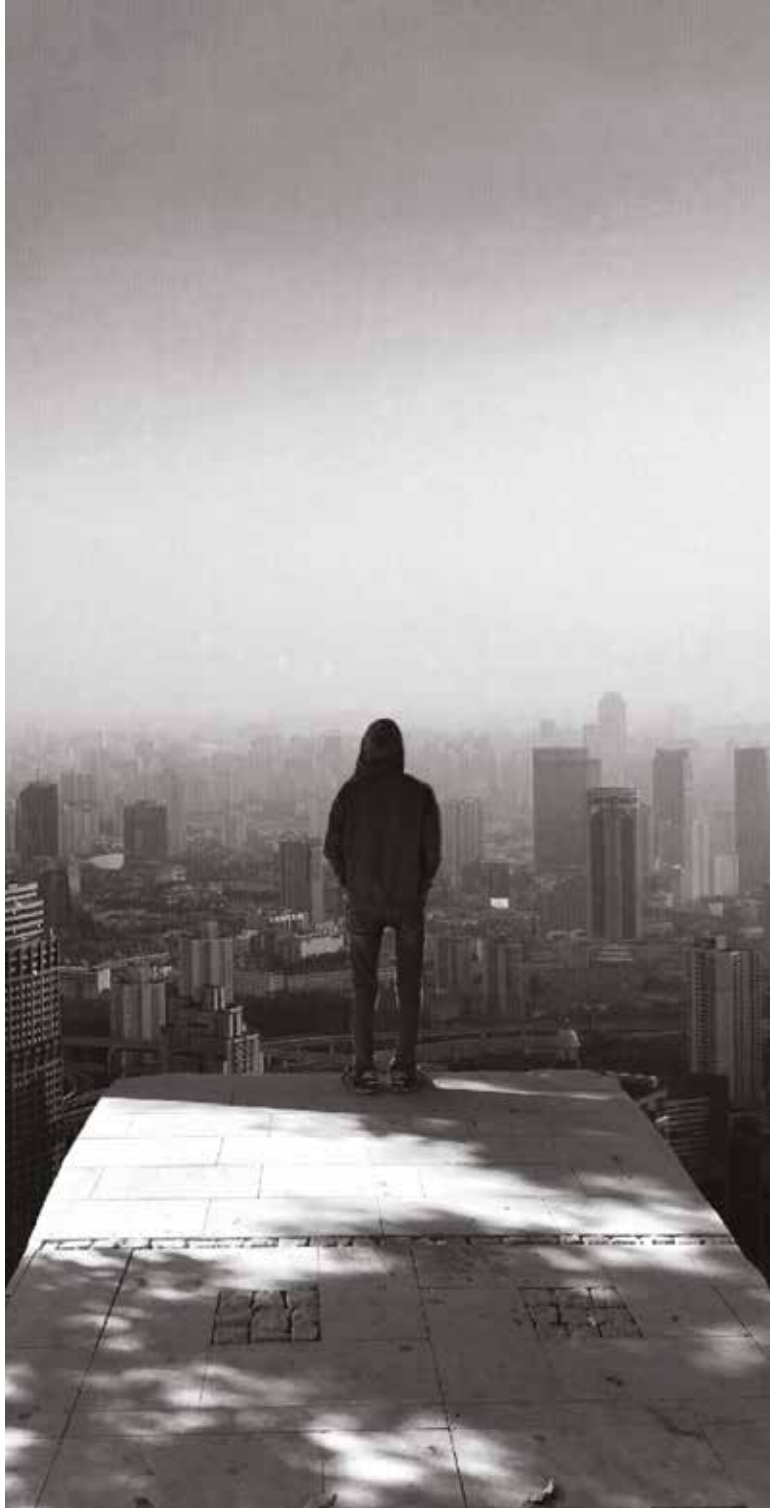
di Yazır'ın tefsirini üniversitede okumuştum, yeniden okudum". Herhalde şimdi kendisinin yaşını hatırlatmak icap edecek; Mustafa Kutlu bugün yetmiş iki yaşında. O kalplere işleyen dil, o yanı bamızdaymış gibi konuşan karakterler, o cennet bahçeleri, o umut meğer.... Mustafa Kutlu, işte bunun için yirmili yaşlarında okuduğu tefsiri yetmiş küsur yaşında yeniden okuduğu için Mustafa Kutlu.

Kitabın ismi son söz olsun. Kalbin bir sesi var mıdır, kalp akleder mi ki sesi olsun? Bu soru insanı; tarih boyunca filozofların, düşünürlerin beyin damarlarını çatlatan bilginin kaynağı ve bilgiyi sezme mevzularından bir cüzün tereddütlerle dolu eşğine getiriyor. Kalubelâda kalbin sesini "İşittik ve iman ettik" cevabıyla duyanlar içinse ne soru vardır ne de eşik. Çünkü onlar için, hepimiz için o büyük alimin derin buhranlardan sonra vardığı yer, bir idrak hedefi olarak hâlâ duruyor; "Kalp, Rab-bani ve ruhani bir latife ve incelektir. (...) O latife, insanoğlunun hakikatidir. İdrak eden bilen ve kavrayan odur."

Ne mutlu kalbin sesini duyanlara, ne mutlu o sese iman edenlere.

¹ İtalik alıntılar; Kalbin Sesi (2019), Dergâh Yayınları

² Gazali, (1990) İhyau' Ulumi'd-Din, Cilt 3, Çev. Mehmed A. Müftüoğlu, Yeniden Tetkik ve Tashih Eden: A. Fikri Yavuz, İstanbul: Tuğra Neşriyat

OSMANLI TİPİ BİR ÂLİM

ENES KERİM
ŞAFAK

Öğrenci

Anadolu Tarih ve Kültür Birliği Buluşmalarının katıldığım ilk programına gitmek için İstanbul'da Haydarpaşa Lisesi'ni temsilen 4 kişi olarak havalimanına geçmekteydik: Müdür, tarih hocamız, Yavuz ve ben. Birden o zamanki müdür Ömer Faruk hocamız bize dönerek: "Halûk Hoca Osmanlı tipi bir alimdir; öğrencisini alır, onu uzun yıllar yetiştirir. Çok değerli bir hocamızdır, hocamızdan muhakkak istifade edin." dedi.

O zaman şüpheyle yaklaşmıştım, içimden "İnşallah öyledir." diyordum...

Ne zaman ki Mardin'e gittik, program başladı ve Halûk Hoca konuştu; işte o zaman bu sözün bir hakikat olduğunu fark ettim ve artık bu vakitten sonra defaatle fark edecektim.

Nasıl fark etmeyecektim ki! İnsanoğlulu kişiliğini konuşmasından çok rahat belli ediyor zannımca. Halûk Hocayı bir kez olsun dinleme fırsatı bulanlar da iyi bilirler ki; o, konuşmaya başlar başlamaz hocanın kişiliğindeki ilmi, ahlakı ve samimiyeti fark edersiniz hemen. Nitekim Mardin'de de öyle oldu.

Tüm bunların yanında samimi dostları olduğunu da öğrenmeye başladım o programda: Mesela bizlere epey Mustafa Kutlu'dan bahsetmişti, dostuydu.

Bu programlar farklı şehirlerde devam etti; dolayısıyla hocaya karşı olan hayranlığım gittikçe artıyordu. Ancak bunun zirve noktası, şüphesiz ki bizlere (yaklaşık 30 öğrenciye) yapmış olduğu Topkapı Sarayı gezisidir. Bilirsiniz, Hoca eskiden İlber Ortaylı'dan Topkapı Sarayı Müze Başkanlığını devralmıştı; dolayısıyla müzeye dair derin bir muhtevaya sahipti. Bu gezi birkaç saat sürmüştü, bizlere sarayı gezdirerek ve göstererek anlatıyordu. Aman Allah'ım! O konuştuğunda öylesine coşuyordum ki: Bir taraftan hızlı hızlı not almaya çalışırken, diğer taraftan sözlerini hıfzıtmeye çalışırcasına dinliyordum. Gezinin sonunda Topkapı Sarayı'nda bulmamız için bazı noktaları ve ağaçları ödev olarak da vermişti; nitekim ağaçlara ve genel olarak biz insanların "tefferruat" (!) dediği şeylere çok ilgiliydi.

Halûk Hoca hakkında çok fazla yazıldı, çizildi. Tabii, çok büyük bir ilim, kültür ve devlet adamıydı. Fakat bunlardan

daha da önemlisi (en önemlisi), ahlaklıydı, ahlaki derterleri vardı; ahlaki davaları vardı: Şüphesiz ki en büyük derdi bizdik, gençler.

Hayatı boyunca zaten bir şekilde insanlara dokunan ve onlara fayda sağlayan Halûk Hocamız Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı olduğunda, işte tam da bu “derdinden” dolayı Anadolu Tarih ve Kültür Birliği Buluşmaları adı altında bir proje başlatıyor. Amaç: Türkiye’nin her yerinden, bilhassa kaliteli ve köklü liselerde okuyan ve -Halûk Hocamızın deyimiyile- “gelecekte kültür dünyasının lideri olabilecek, kabiliyeti haiz gençleri” bir araya getirmek, Anadolu’yu gezdirmek ve öğretmek; Anadolu’da tarih ve kültür birliği sağlamaya çalışmak.

Tabii bu buluşmalar kapsamında pek çok program yapıldı. Programlar genel itibarıyla çalıştay ve kültürel gezilerden oluşuyor. Alanında uzman çok değerli akademisyenler ve bürokratlar Ali Fuat Başgil’den ilham alınarak oluştu-

rulmuş “Gençlerle Başbaşa” sloganının hakkını veriyorlar doğrusu, pek çok konuda ufkumuzu açtılar ve açıyorlar.

Esasen 13-15 Temmuz 2019 tarihlerinde yapılan Van programına katılacaktı Halûk Hocamız, fakat 40 küsür senelik dostu Mehmet Şevket Eyyi’nin vefatıyla İstanbul’da kalıp cenazeye katıldı. Bir sonraki program ise Kars’tı; 30 Ağustos - 1 Eylül’de düzenlenecekti ve ne zamandır özlediğimiz Halûk Hocamıza kavuşacaktık... Ta ki tarihler 19 Ağustos’u gösterene dek. Maatteessüf hepimizin bildiği gibi Van’ın Erciş ilçesinde elim bir trafik kazası sonucu hocamızı kaybettik...

Van programından sonra Halûk Hoca bizlerden bir değerlendirme yazısı istemişti; hepimiz yazdık ve ilettik. İzninizle o yazının büyük bir kısmını buraya aynen aktarmak istiyorum:

“Merhabalar.

Esasen Van - Bitlis - Ahlat programında -her zamanki gibi- epey bil-

gi öğrendik: Coğrafya, tarih, sosyoloji, şahsiyetler ve bölge ile ilgili...

Bu yazıda bu öğrendiğimiz bilgilerden uzun uzun bahsedilebilir pekala; fakat bahsetmeyeceğim. Peki neden? Çünkü bu yazı talimatı gelmeden önce Pazar günü halihazırda okumakta olduğunuz yazıyı yazma planlarım başlamıştı... Açıkçası bu yazıda Pazar günü beni çok etkileyen ve yazmak istediğim “iki mühim noktadan” bahsedeceğim...

Birinci Nokta

O gün Van Gölü’nün (denizinin) etrafında dolaşırken ben de pek çok arkadaşımız gibi uçsuz bucaksız bozkırlara, dağlara ve denize bakıyordum. Arkadan ise o bölgenin kültürüne ait bazı müzikler çalıyordu. Bir süre sonra istemsizce şu soruyu düşündüm:

Neden bu bölgenin müzikleri hep “acıdır”, yanaktır; adeta insanın kalbinden fırlamıştır?

Tekrar o dağlara baktım... Evet,

aklı başında insanlar birlikte kuvvet doğacağını biliyordu; akli başında insanlar esas ayrımın dil, din, ırk gibi kavramlarda değil; ahlakta olduğunu, yani sadece iyi-kötü insan ayrımının olduğunu da biliyordu... Ama maalesef ki akli başında olmayan insanlar da vardı! Türkiye'nin bugününe ve geçmişine yönelik tüm hatıralarım, okuduklarım ve öğrendiklerim aklıma bir bir gelmeye başladı... Nice öğretmenler, askerler ve insanlar şehit olmuştu; nice çocuklar yetim kalmıştı... O bölgenin insanların dan da nice genç evladımız kendilerini başka gruplara teslim etmiş ve çıktıkları yolda hayatlarını kaybetmişlerdi...

Tüm bu olayların maddi boyutunu düşünmemize hiç gerek yok; sadece bu açıdan baktığımızda bile insanın içi parçalanıyor! İşte bunları düşünürken tüm şiddetiyle şunu fark ettim ki: Türkiye ve Anadolu coğrafyası olarak çok büyük bir kazık yemiştik! Maatteessüf!

Umuyorum ki yaşadığımız kahredici acılar bir bir silinir ve acıların yerini sevgi alır...

İkinci Nokta

Kütüphane binasının içindeydik, oranın yerlisi bir genç söz aldı... Konuşmasından epey etkilendim ve arkama dönüp tiyatro hocasına ve öğrencilerine hayretle baktım.

Ortam dağıldı, otobüslerimize geçerken birkaç dakikacık da olsa tiyatro hocasıyla ve o gençlerle tanışma şerefine eriştim...

O noktada şunu fark ettim:

O gençler ne kadar da coşkuluydu ve gözleri ne kadar da güzel ışıltıyordu!

Neden böyleydi?

En büyük nedeni -zannımca- sanattı. Evet, hakikaten de sanat, insanı, ruhu ve hayatı güzelleştiriyordu; onlara estetik katıyordu. Hiçbir millet fark etmeksizin! Bunu düşündükten sonra ise sinirlendim: Çünkü genel olarak Türki-

ye'nin batısında yaşayan pek çok genci düşündüm. Onlar akli sıra bu gençleri aşağılıyorlar... Ama ben kendilerinde bu gençlerde olan coşkuyu ve ışıltıyı göremiyorum! Soruyorum: O halde kim aşağılanmalı, kim yüceltilmeli?"

Halûk Hocanın başlattığı Anadolu Tarih ve Kültür Birliği Buluşmalarının istisnasız her programından hepimiz böyle duygu ve düşüncelerle ayrıldık. Sanıyorum ki ATKB'nin mahiyetini en net bu şekilde özetleyebilirim.

Benim dikkatinizi çekmek istediğim nokta ise: Fark ettiyseniz Halûk Hoca ile son iletişimimiz bir "yazı" vesilesiyle oldu. Ben de bu nedenle Halûk Hocaya seslenmek istiyorum: Merak etmeyin Halûk Hocam, biz son öğrencilerin olarak sizinle olan iletişimimizi sizin eserlerinizle ve yazdıklarınızla devam ettireceğiz.

Allah'tan Halûk Hocamıza rahmet, değerli dostlarına sabırlar; Töre ablamıza ve Ferhat abimize de acil şifalar diliyorum.

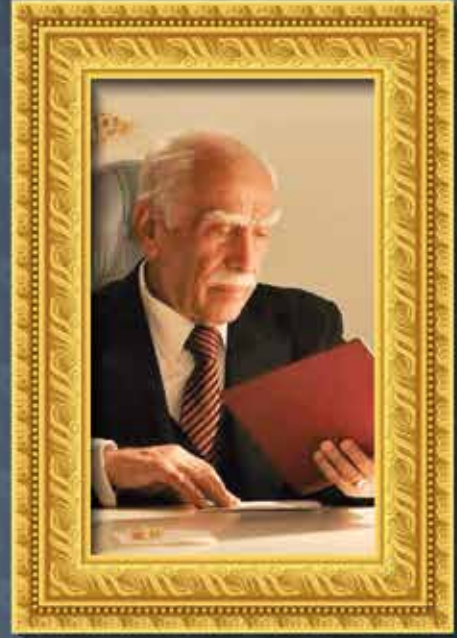
Sağlıcakla kalın.

ONLAR BİR NESLİN ÖNCÜLERİYDİ

ŞULE YÜKSEL ŞENLER
2019-1938

PROF.DR. EMİN IŞIK
2019-1936

MEHMET ŞEVKET EYİ
2019-1933

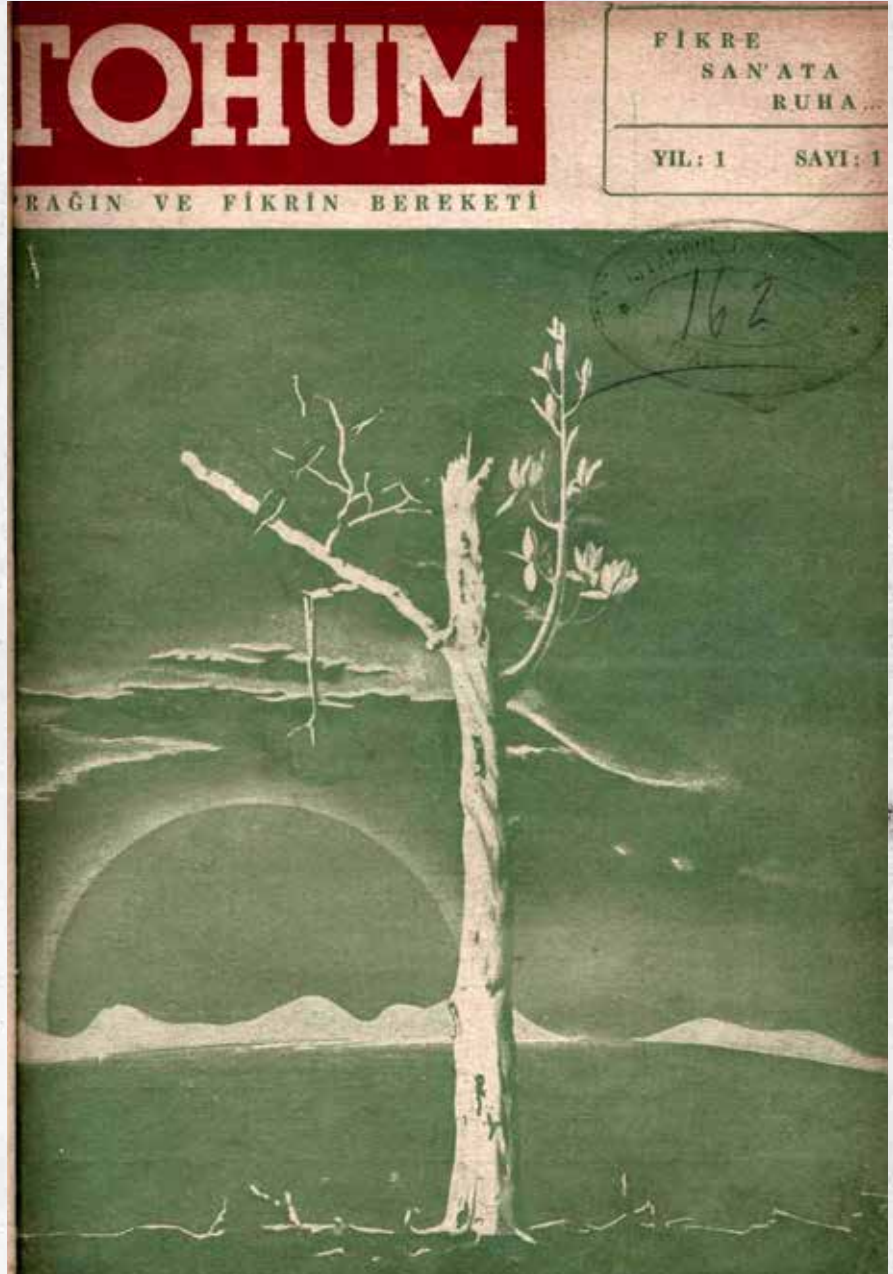
NURİ PAKDİL
2019-1934

MEKANLARI CENNET OLSUN

ARAP MİLLİYETÇİLİĞİ

MERYEM
CEMİLE

Yazar

Samimi ve çok iyi Müslümanlar Arap milli hareketini desteklemekle bir bakıma İslam davasını desteklediklerine inanırlar. Bu Müslümanlar için Arap milliyetçiliği, Arapların yabancı hakimiyetine karşı ayaklanmasını temsil eder. Onlar size derler ki, madem ki Arap dünyası, İslam toprağının kalbgâhidir. Arap birliği için yapılan mücadele, bütün Müslümanların bir gün birleşmelerini temin edecek olan ilk adımdır.

Hüsünüyet sahibi fakat işin aslından haberi olmayan bu sayısı çok müminler, hareketin hakiki menşeiinden, modern Arap milliyetçiliğinin tarihinden ve ideolojisinden haberleri olsaydı, ona İslamiyet ile asla birbirlerine karıştırmazlardı.

Arap milliyetçiliğinin ilk önce, bir asırdan fazla bir zaman evvel Lübnan'da Protestan misyonerlerinin doğrudan doğruya idaresi ve himayesi altında teşkilatlandığını öğrenmek birçok kimseleri hayrete düşürecektir. Hareketin göze çarpan öncüleri, Nazif Yazıcı (1800-1871) ve Butrus Bostani (1819-1883) adında iki Arap ilim adamı idi

ve parolaları: "Vatanseverlik imandan gelir!"di. Arap tarihi Garp ilim zihniyetiyle okunduktan sonra Arap medeniyetinin İslam'dan ayrı bir medeniyet olduğu neticesine vardılar. İbrahim Yazıcı babasının izinden yürüdü, Arap vatanperverliği için, Arap ırkının mefahirini öven ve onları Türk idaresine karşı isyana davet eden uzun ve ateşli bir kaside yazdığı zaman şöhreti göklere çıktı.

Burada Türklerle Araplar arasındaki münasebetleri açıklamak için birkaç kelime ilave etmek lazım geliyor. Osmanlı İmparatorluğu kudret ve şevketinin en yüksek derecesinde iken Araplar Türklerle eşit muamele görürlerdi. Müslümanın Müslümana karşı isyanı düşünülmezdi. "Ümmet" sistemi altından Hristiyan azınlıklar dini ve harsi (kültürel) muhtariyetten istifade ederlerdi. Osmanlı imparatorluğu çökmeye başladığı zaman maalesef manzara en kötüye doğru değişti ve Türk liderleri İslam itikadının yerine Garp tipi milliyetçiliğinin en aşırı, en mutaasıp şeklini ikame ettiler.

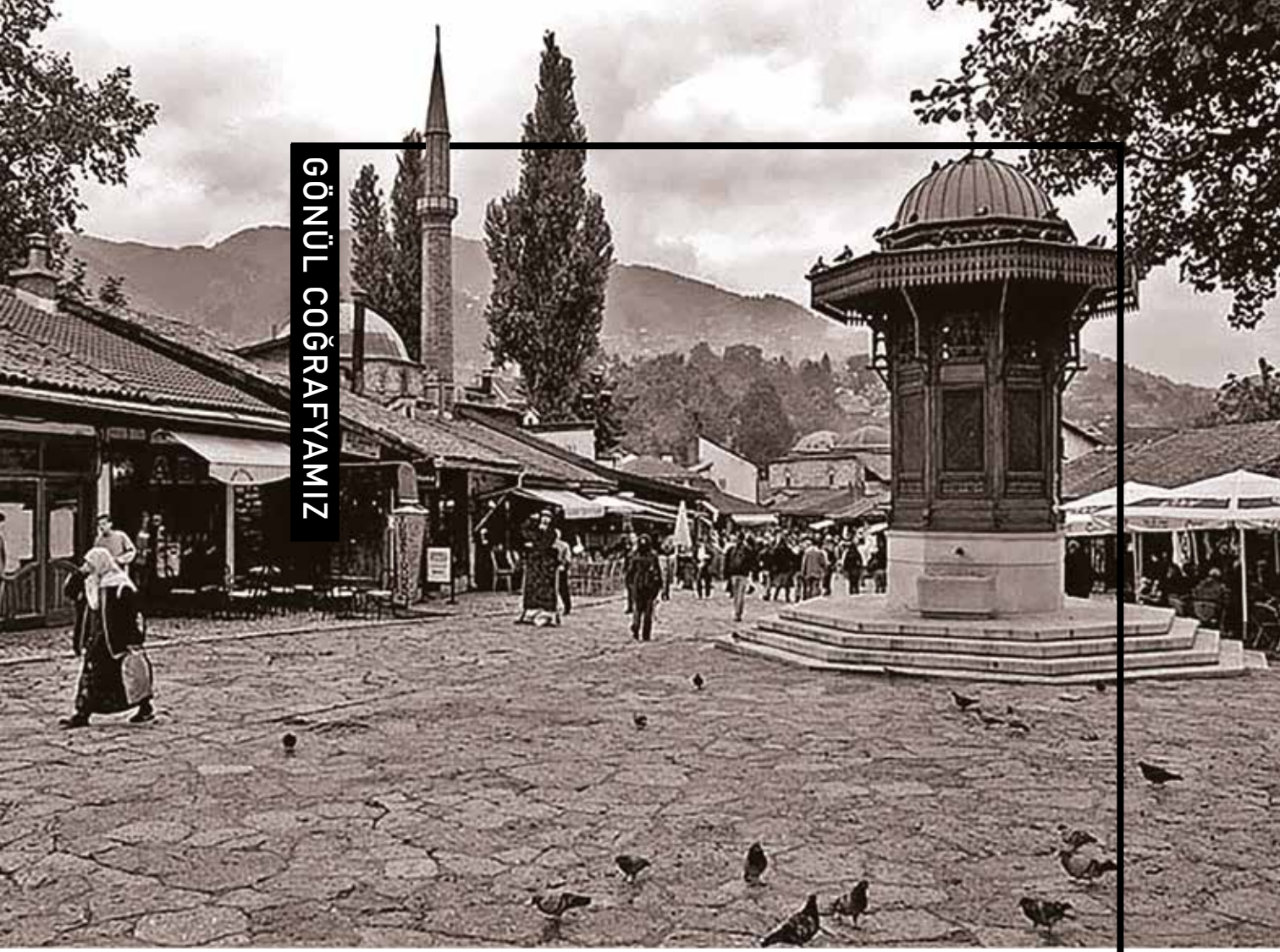
Bu tarihten sonradır ki Türkler de Arap olan her-

şeye karşı kesif bir nefret yayıldığını görüyoruz.

Arap milliyetçilik hareketi en büyük hızını Beyrut'taki Amerikan üniversitelerinden aldı. 1866 senesinde misyonerler tarafından kurulan ve ilk Suriye protestan koleji olarak tanınan bu müessesenin tesiri bütün Orta Doğu'da çabucak hissedildi. Beyrut Amerikan Üniversitesi dünyada küfrün en şehvetli ocaklarından biri olmakla iftihar etse yeridir. Sınıfta olduğu gibi mektebi kilisesini mecburi gidişte, toplantılarda ve grup münakaşalarında müslüman talebeler en mahir ve desiseli yollardan kendi dinlerine zıt doktrinlerle dolu devamlı telkinlere tabi tutuldular. Bu programda zaman mı o kadar tesirli oldu ki talebeler son sınıflarda hemen hemen hepsi kendi dinlerine karşı ateşli bir mümin kesildiler. Hepsinden daha fenası bu zehirlenen gençler, nesiller boyunca Arap dünyasının liderliğini yaptılar.

Aşk ve muhabbetin dünyada en büyük şey olduğuna, kinin ancak onu yenebileceğine, Hakkın kuvveti galebe çalması lazım geldiğine ve galebe çalacağına inanıyoruz.

GÖNÜL COĞRAFYAMIZ

DAVUT
NURİLER

Araştırmacı Yazar

BOŞNAK MİLLETİNİN DİRENİŞ KÜLTÜRÜ VE SARAYBOSNA

Osmanlı; gücünün zirvesinde olduğu 16. ve 17. asırlarda, 40 eyalet ve 350 sancaktan oluşan devasa bir coğrafyaya hükmediyordu. O asırlarda dünyanın bu süper gücünün merkezi ve en büyük şehri İstanbul idi. İstanbul'un fethinin, Balkanlardaki büyümeden sonra gerçekleştiğini bir kere daha hatırlamakta fayda var. Osmanlı'yı, İstanbul'u fethetme devletin temelleri Rumeli'de atıldı. Bu oluşumu doğru anlamadan, Osmanlı devletinin asırlar süren gücünün nereden beslendiğini anlamamanın mümkün olamayacağını düşünüyorum. XIV. asır sonlarında, kalıcı hale geldikten sonra, önce bölgenin, sonra da dünyanın süper gücü olarak insanlık tarihine damga vuran Osmanlı'nın, Balkanlar coğrafyasında doğup büyüdüğü konusunda, tarihçiler ittifak halindedir.

1389 yılında birleşik haçlı ordusuna karşı kazanılan Kosova Meydan Muharebesinden sonra, Balkan coğrafyasının kapıları, Osmanlılara sonuna kadar açıldı. Devam eden yıllarda fetih ve imar faaliyetleri paralel bir şekilde yürümüştür. Fatih Sultan Mehmed'in vakfiyesinde yer alan **"Hüner; bir şehir bünyan etmektedir, reaya kalbin adab etmektedir."** vecizesi ile gösterdiği hedefin, geniş çapta ilk uygulama alanı bulduğu coğrafyanın, Balkanlar olduğunu söyleyebiliriz.

Fatih döneminin akıncı beylerinden biri olan **İshakoğlu Gazi İsa Bey** Kosova zaferinden sonra

Üsküp, Yeni Pazar ve Saraybosna şehirlerinin temellerini atmış, ondan sonra gelen nesiller bu şehirleri anıtsal eserlerle süsleyerek onların günümüze kadar gelmelerini sağlamışlardır. Bölgede yaşayan farklı din, etnik ve kültürel yapıları mensup toplumlar için çok yeni bir model olan **Osmanlı millet sistemi**, özellikle Hıristiyan milletler tarafından kabul görmüş hatta benimsenmiş ve asırlar sürecektir barış sürecinin temelini oluşturmuştur. Bizans devlet otoritesinin zayıflaması sonucunda, birbirleri ile sürekli didişen, çatışan toplumlar Osmanlı'nın insan haklarına esas alan istikrarlı idaresi sayesinde, bölgede ticaret ve üretim artmış, yaşayanlar huzur ve refaha kavuşmuştur. Takip eden asırlarda Balkanlarda yeni bir çok şehir kurulup imar edilmiştir. Osmanlı kendinden önce-

Osmanlı'yı, İstanbul'u fethetme devletin temelleri Rumeli'de atıldı. Bu oluşumu doğru anlamadan, Osmanlı devletinin asırlar süren gücünün nereden beslendiğini anlamamanın mümkün olamayacağını düşünüyorum.

ki bazı devletler gibi idaresi altındaki toplumların mal ve canına haksız ve keyfi tasarruflarda bulunmamış, aksine uygulamaya koyduğu toprak sistemi ile vergilendirmeyi üretim üzerinden (ÖŞÜR) yapmıştır. Batıdaki feodalizmden farklı olan bu orijinal ve yeni idare ile Osmanlı, asırlar boyunca kalıcı olmayı başarmıştır.

Dağlık Balkan coğrafyasının sakinleri, zorlu doğal şartlarla boğuşmak zorunda olan, genelde fakir, farklı diller konuşan çeşitli din ve mezheplere mensup milletlerden oluşur. Bu milletler kendilerine kimin hükmettiğinden ziyade, başlarındaki devletin, ne kadar vergi topladığı ile ilgilidir. Kaldı ki Osmanlı devleti, kurduğu istikrarlı idaresi sayesinde, yüksek olmayan makul vergileri çarçur etmemiş, kurdurduğu vakıflar eliyle, yollar köprüler hanlar ve ibadethaneler inşa ederek, idaresi altındaki insanlar arasında ayırım yapmadan, refahı dengeli bir şekilde dağıtmıştır. Doğudan batıya giden, İstanbul bağlantılı kervan yolları sürekli açık ve güven altında tutularak ticari hayat teşvik edilmiştir. Dubrovnik'le sağlanan diplomatik ilişkilerin tarihine baktığınızda, Osmanlı yönetimlerinin ticarete ne kadar önem verdiği ve desteklediği açıkça görülebilir.

1683 TARİHLİ BAŞARISIZ II. VİYANA SEFERİ SONRASI

Ancak 1683 Viyana bozgunu ile genişleme ve fetih dönemi son bulmuş, mevcut sınırları koruma gayretine düşen Osmanlı'nın gidişatı, XIX. asır başlarında, iç problemler sebebiyle sıkıntılı bir döneme girmiştir. Batılı devletler coğrafi keşiflerle uzak doğuda ve yeni dünya Amerika'da sömürge gelirleri ile zenginleşirken, Osmanlı benzer gelirlere sahip olmadığı için fakirleşmiş, hatta geleneksel devlet yapısını korumada bile zorlanmaya başlamıştır. Gerileme asrı olan olarak anılan dönem, I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı idaresinin dağılması ile sonuçlanmıştır.

YÜKSELEN BATI DÜNYAYA HAKİM OLUYOR

XIX ve XX. Asırlar dünyada devrimler ve savaşlarla anılır. Önce Fransa'da Monarşiyi halk hareketi

yolu ile alaşağı eden halk hareketi, sadece Avrupa'yı değil, tüm dünyayı derinden etkilemiştir. XIX Asırla birlikte batılı ülkelerin (İngiltere, Fransa v.d.) tekelinde, coğrafi keşiflerle başlayan ve sömürge edinme ile devam eden, zenginleşme, ilmi, teknik ve toplumsal hayatta boy gösteren ve günlük hayatı kökten değiştiren yeniliklere şahit olduk. Buhar gücünün gemilerde kullanılması ile başlayan icat ve yenilikler, telgrafın, ardından demiryolu, elektrik ve içten yanmalı motorun, yani otomobilin seri üretimi ile zirveye çıktı. Sanayi devrimi olarak adlandırılan bu dönüşüm, dünyadaki geleneksel üretim sistemlerini kökten değiştirmiştir. Bu icatlarla paralel olarak reform ile kilise karşıtı, rasyonalist, materyalist, pozitivist ve seküler fikir akımları batının düşünce dünyasına silinmez damga vurmuştur. Kilisenin devletler üzerindeki etkisi azalmış, laik devlet yapıları

öne çıkmıştır. Sömürgecilikle desteklenen, Liberalizm, demokrasi ve serbest piyasa ekonomi uygulamaları, batılı ülkeleri, her alanda dünyanın egemen güçleri haline getirdi. Birbirini takip eden yeni icatlarla, sanayileşme, ve hızla kurulan fabrikalar sonucunda, şehirde yaşayan nüfus arttı, Londra, Paris, Berlin ve New York gibi şehirler, milyonlara varan nüfusu barındıran metropollere dönüştü.

Fotoğraf, sinema, aylık, haftalık daha sonra da günlük baskı yapan gazeteler ve kitaplar eliyle, insanlığın siyasi ve fikri dünyasının hızla şekillendirilmesi mümkün hale geldi. Yayın hayatındaki bu radikal değişikliğe paralel olarak, sanat ve edebiyat anlayışında yeni bir çağın başladığı söylenebilir.

İLK BOŞNAK DİRENİŞİ 1878'DE AVUSTURYA - MACARİSTAN'A KARŞI VERİLDİ

Osmanlı devleti ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu 3 asra yakın bir süre sınır komşuluğu yapmış ve çok sayıda küçük ve büyük savaş ve çatışma yaşamışlardır. Yani denebilir ki Hıristiyan batı ile Müslüman doğu, bu iki büyük devlet eliyle mücadelelerine devam etmişlerdir. Bu iki devletin arasındaki sınırın, 3 asra yakın bir zaman boyunca Bugünkü Bosna-Hırvatistan sınırları boyunca olduğunu ifade edelim. Bu sebeple Avusturya ile yapılan savaşların tamamında, Osmanlı ordusunda Boşnak askerlerin

önemli roller oynadığına değinmek isterim. Boşnak edebiyatında bu savaşlarla ilgili manzum bir sürü destan vardır. Müslüman Boşnak milletinin bölgedeki Katolik ve Ortodoks hıristiyanlarla savaş tarihi çok eskilere, Bosna'nın Fatih Sultan Mehmed tarafından fethi yıllarına kadar gider.

Osmanlı'nın 1683 den beri süren toprak kayıpları 93 harbindeki yenilgi ile (1877-78 Osmanlı-Rus savaşı) ciddi boyutlara ulaştı. 1878 de yapılan **Berlin Andlaşması** ile asırlarca batıda Osmanlı'nın serhad vilayeti olan Bosna, çoğunluk nüfusu oluşturan, Boşnakların iradesi yok sayılarak, Avusturya-Macaristan idaresine verildi. Batının süper güçlerinin aldığı bu kararı Osmanlı sultanı II. Abdülhamid de istemeye istemeye tanımak zorunda kaldı. Bu karar Bosna'da yaşayan Boşnak milletini toptan ayağa kaldırdı. Bosna'nın muhtelif şehirlerinde ve Saraybosna'da organize olan Boşnak halkı, ülkeye giriş yapan Avusturya-Macaristan ordusuna karşı silahlı direnişe geçti. Yazımızın başlığı olan Boşnak direniş tarihini bu olayla başlatabiliriz. Kolayca Bosna'ya gireceğini düşünen Avusturya ordusu aylarca direnen Boşnaklar karşısında ciddi kayıplarla ülkeye girebildi. Aşağıdaki temsili resimde Saraybosna'daki Ali Paşa Camii civarında yaşanan şiddetli çatışmaları temsil etmektedir.

Avusturya- Macaristan ordusunun Bosna'yı bir anlaşma sonucunda olsa bile silahlı güç

kullanarak işgal etmesi Boşnak milletinin tarihindeki önemli kırılmalardan biridir. Müslüman Boşnak milleti Osmanlı bayrağı altında asırlar boyunca savaş verdiği amansız bir düşman olan bir devletin hükümranlılığı altına düşmesi, sıradan bir olay değildi. Boşnaklar bu iktidar değişimini, kabul edilmesi çok zor bir travma olarak algıladı. Bu travmanın altında batının uyguladığı zorla hıristiyanlaştırılma korkusu yatıyordu.

Ancak yıllar geçtikçe tarafların birbirlerini anlama yönünde bir arayış hatta çaba içine girdiklerine şahit oluyoruz. Boşnaklar Avusturya-Macaristan idaresi ile yüzleşme ve kabullenme yönünde bir yaklaşım içine girerken, yeni idare de Boşnakları zorla hıristiyanlaştırma gibi bir dayatmaya başvurmadi. Yani, yeni idare mesela camileri kapatma Müslümanların ibadetlerine karışma

gibi bir teşebbüste bulunmadı. Boşnaklar günlük yaşamın farklı alanlarında da resmi manada, fazla bir müdahaleye maruz kalmadılar. Aslında günlük hayata müdahalenin olmaması, Osmanlı millet sisteminin bir ölçüde devam ettiği anlamına geldiği de bile söylenebilir. Bu karşılıklı etkileşim zaman içinde yumuşamaya ve birbirini kabullenme yönünde tarafları barışa doğru yol aldırdı. Bu arada Müslüman Boşnak yeni nesil gençlerin batıdaki ilmi ve toplumsal gelişmeleri anlama ve öğrenme yönünde çabalara girmeleri hatta bir kısmının, yüksek tahsil için Viyana'ya gitmeleri yumuşamayı iyice artırdı. Tahsillerini bitirerek Saraybosna'ya dönen Boşnak gençlerin İslami kimliklerini kaybetmeden yeni yönetimle barış içinde yaşamanın yol ve yöntemleri kendiliğinden gelişmiş oldu. Başka bir ifade ile bu yaşanan değişim Boşnak milletinin batılılaşması idi. Aslında

Osmanlı gitti ama kurduğu Osmanlı millet sisteminin bir ölçüde devam ettiğini söyleyebiliriz. Geçen zaman içinde Osmanlı devlet memurlarının yerine Viyana'dan memurlar görev yapmaya başladı. Osmanlı'nın asırlar önce kurduğu toprak düzeninin yeni gelen Avusturya tarafından bazı değişikliklerle muhafaza edildiğini söyleyelim. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Osmanlı'nın % 10 olarak tahsil ettiği toprak vergisini % 8'e düşürerek Osmanlı toprak düzenini devam ettirmek zorunda kalmıştır.

BOŞNAK MİLLETİ OSMANLI MİLLET SİSTEMİNİ DEVAM ETTİRİYOR

1899 tarihini taşıyan ve üzerinde Saraybosna'dan selam yazan tebrik kartında Kiril, Latin ve Osmanlı alfabelerini ve Almanca dilini görebiliriz. Bu fotoğraftan Saraybosna şehrinde, Osman-

lı-İslam kimliğinin aynen korunduğunu görmek mümkün. Bosna-Hersek'i kendi toprağı yapmak ve Müslüman Boşnakları muhtemelen asimile etmek amacıyla gelen Avusturya-Macaristan idaresinin hedefine ulaşamadığını, ancak oldukça etkilediğini, daha doğru bir ifade ile Boşnakları batılılaştırdığını, modernleştirdiğini söyleyebiliriz. Avusturya-Macaristan imparatorluğunun zamanla İslamı resmi din olarak kabul ettiğini belirtmek isterim. 1918 yılında, savaş kaybedip dağılıncaya kadar Avusturya-Macaristan idaresi Boşnaklar için ilk geldiği yılları bir kenara atarsak kötü bir dönem olarak anılmadığını söylemeliyim.

I.Dünya savaşından galip çıkan İngiltere-Fransa 1919 yılının ilk 6 ay süren Paris'te düzenledikleri konferansta tüm dünyaya şekil verdiler. Osmanlı'nın zengin Ortadoğu mirasını, Almanları tama-

men dışlayarak, aralarında paylaştılar. Yanlarında savaşan Sırbistan devletini mükafatlandırmak için daha önce Avusturya-Macaristan toprağı olan Bosna, Hırvatistan ve Slovenya'yı Belgrad merkezli Sırp-Hırvat-Sloven krallığı adı altında bir devlete monte ettiler. Parlamenter bir monarşi olan bu yeni devlette Boşnaklar daha önce Avusturya-Macaristan karşısında yaşadıkları deneyim sebebiyle tecrübe sahibi idiler.

Yeni devlet Sırp - Hırvat - Sloven Krallığı sadece Boşnaklara değil, diğer Müslüman milletlere de ikinci sınıf vatandaş muamelesi yaptı. Siyasi ve ekonomik anlamda dışlanan bir kesim Müslüman (Türk, Boşnak, Arnavut vs.) nüfus Türkiye'ye göç etti. Kalanlar ise direnmeye devam ettiler. 20 li yılların ortalarında uygulanan toprak reformu ile bir kısım Boşnak ağa ve beylerinin toprakları ellerinden alındı. Ancak Osmanlı

mirası eğitim kurumları ve vakıfların önemli bir kısmı varlıklarını sürdürdüler. Daha başka bir ifadeyle Boşnak Milleti direnişini Osmanlı mirası bu kurumlara sahip çıkarak devam ettirdi.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞINDAN GÜNÜMÜZE BOŞNAK DİRENİŞİ

Bütün dünyayı ateş topuna çeviren 60 milyona yakın insanın ölümüne yol açan ikinci dünya savaşı Balkanları da kan gölüne çevirdi. 1941'den 1945'e kadar Balkanlara hakim olan kaos yılları, felaket ve trajedilerle doludur. (Yazının daha fazla uzamaması için bu dönemle ilgili konuları uzatmayacağım günümüze geleceğim.) 1945 yılı başlarında Yugoslavya coğrafyasında kontrolü ele geçiren Yugoslavya Komünist Partisinin partizanları içinde sıcak çatışmalara kurtuluş mücadelesine ciddi bir katkı yapan Boşnaklara devlet kadrolarında yer verilmedi. Boşnak milli kimlikleri de yok sayıldığı için devletin iktidar organlarında temsil edilmediler. Barış sonrasında Osmanlı dönemlerini, esaret yılları ve gerici feodal çağdışı olarak nitelleyen resmi sosyalist devlet söylemi sebebiyle, Boşnaklar susmak ve içe kapanmak zorunda kaldılar. Okul kitaplarında "ülkenizde yaşamak istiyorsanız eskiden gelen gerici-çağdışı düşüncelerden kurtulmak zorundasınız" telkinleri ile bir nesil yetiştirmek rejimin eğitim hedeflerinden biri idi. Okullardaki bu kampanya yeterli görülmemiş olacak ki Yeni nesil, geçmi-

şinden tamamen koparılmalıydı. Bu amaçla varlıklarını sürdürmeyi başaran Osmanlı mirası medrese vakıf ve camilerin bir kısmı kapatıldı. Vakıfların mallarına el kondu millileştirildi. Stalin'in uygulamalarından ilham alan yeni Komünist rejim, kitleleri etkileme gücü olan itibarlı entelektüel nüfusun önde gelenlerinin önemli bir kısmını uydurma mahkemelerle idama veya cezaevlerine gönderdi. İki yalancı şahidin bir kişiyi idama gönderebildiği bu karanlık yıllarda Saraybosna, Yeni Pazar, Üsküp gibi Müslümanların çoğunluk nüfusu oluşturduğu şehirlerde ve köylerde baskı ve tehditlere rağmen, camiler açık tutulmuş, ezan okunmuş ve cemaatle namaz kılınmıştır. Direniş, camileri açık tutarak cemaatle namaz kılarak devam etmiştir. Komünist rejimin gücü namazı yasaklamaya yetmemiş ancak cemaati azalan camileri ihtiyaç olmadığı gerekçesi ile el koyarak istimlak edip yıktırmıştır. 6 yaşında bir çocuk iken bu baskı ve zulüm hikayeleri ile büyüdüm. Akabinde bu zulümlere dayanamayan yüzbinlerce Balkan müslümanı arasında çareyi Türkiye'ye gitmekte bulduk. Camilerini korumak için hayatlarını tehlikeye atarak cemaate devam eden ihlas sahibi mü'minler sayesinde bugün Saraybosna ve diğer şehirlerin Osmanlı Müslüman kimliğinden bahsedebiliyoruz.

DOKSANLI YILLARDA YAŞANAN MUHTEŞEM BOŞNAK DİRENİŞİ

Osmanlı'nın bölgeyi terk ettiği 1878 yılından bu tarafa yaşanan direnişleri özetlemeye çalıştığım bu yazıda son bölüme geldik. Boşnaklarla ilgili bir yazı isteyen değerli dostum, gönül coğrafyamız ile Saraybosna arasındaki münasebete vurgu yapmamı istemişti. Yazdığım bu satırların amaca ne kadar hizmet ettiğini takdirlerinize bırakarak 4 yıl boyunca dünya gündeminden düşmeyen son direnişin önceliklerden farklarına değinmek istiyorum. Aslında 1992-95 yılları arasında tüm dünyanın hayranlıkla izlediği Saraybosna direnişi önceki direnişlerin devamıdır. Boşnak milletin şuuraltında var olan direniş kültürünün açığa çıkmasından ibarettir. Ancak Boşnaklar önceki direnişlerini, Komünist rejimin baskı ve tehditleri yüzünden kendi çocuklarına bile anlatamamıştı.

Son direnişi diğerlerinden ayıran en önemli fark lideri ve söylemidir. 1983 yılından 1989 a kadar Komünist dikta rejimin zindanında yetişen Aliya İzetbegovic dünyaya örnek olacak bir liderlik dersi vermiştir. Hapse düşmeden yazımını bitirdiği *Doğu Batı Arasındaki İslam* ismini taşıyan kitabı, direnişin söylemini oluşturur mahiyettedir. İlk baskısı ABD'de yapılan bu kıymetli eser, 1987 yılında Türkçeye tercüme edilerek düşünce dünyamızdaki emsalsiz yerini almıştı. Türkiye'den sonra İslam dünyasında da ilgi gören bu eser dünyanın bir çok dillerine tercüme edilmiştir.

KAVRAMLAR

PROF. DR.
HAYREDDİN
KARAMAN

İlahiyatçı Yazar

MİLLİYETÇİLİK

Osmanlı Devleti ülkede yaşayan toplulukları din ya da mezhep esasına göre örgütleyerek yönetmeyi tercih etmiş ve bu idare şekline “millet sistemi” denmişti. Devlet, her inanç topluluğunu kendi içinde serbest bırakarak onlara belirli bir özerklik tanımıştı. Millet kelimesinin “ulus” manasında kullanılması ve milliyetçiliğin de bir ideoloji haline gelmesi 1789 Fransız İhtilâli’nden sonra olmuştur. Müslüman bir kavme, etnik gruba, kültüre mensup olabilir, ama bunu dava edinmez. Müslüman, “millet” kelimesini topluluğun (ümmetin) dini olan İslam olarak anlar ve onun bir davası varsa bu “İslam davası” olur. Ümmetin dağıldığı, ümmetten ulusların türetildiği zamanlarda, hedef yine ümmet birliğine ulaşma olmak şartıyla topluluğun vatanını, dinini, kültür ve medeniyetini ve meşru menfaatlerini korumayı geçici hedef edinmek manasında bir milliyetçilik zaruret hükmünde olabilir.

ÜMMETÇİLİK

Ümmet, ortak maddi veya manevi bir varlığa dayalı birlikler/kümeler için kullanılan bir kelimedir. İslâmî bir terim olarak ümmet son peygamber Muhammed Mustafa'nın (SAV.) tebliğ ettiği dine iman eden insan topluluğudur. Bu topluluk (Müslümanlar) akrabalık, komşuluk, bölge, kavim, ırk gibi başka bağları din bağının önüne ve üstüne geçirmezler. Bir Müslümanın öz kardeşi gayr-i müslim olsa o kişi İslam ümmetinden değildir ve Müslümanın din kardeşi kendisine o kardeşten daha yakındır. Ümmetçilik, ırkçılık ve bu manada milliyetçilik ortaya çıktıktan sonra ümmeti ve birliğini koruma zaruretine dayalı olarak vücut bulmuş bir dâvadır.

MÜLTECİ

Kendi kavmi, kabilesi, ulusu, devleti tarafından dışlanan veya onlar arasında yaşaması tehlikeli yahut imkansız hale gelen ve bu yüzden bir başkasına sığınan insandır. "Müslümanın vatani İslam'ın yaşandığı veya Müslümanların can ve mal emniyeti içinde çoğunluk olarak yaşadıkları yerdir, milleti de bütün Müslümanlardır". Kavmiyetçilik, ırkçılık ve bu manada milliyet ve milliyetçilik ortaya çıkmadan önce bir Müslümanın, İslam ülkesinin herhangi bir yerinde ve ümmetin herhangi bir grubunda mülteci olması düşünülemez; her yer onun vatani ve bütün Müslümanlar masum insanlara temel insan haklarını tanımayacağı mecburdurlar. Mültecilik ancak, gayr-i müslim bir ülkede masum olduğu halde zulme maruz kaldığı için ümmete sığınan kişiler için söz konusu olabilir.

IRKÇILIK

TDV İslam Ansiklopedisi'nin "Sosyal grupların kalıtımla geçen bazı özellikleri sebebiyle farklılaştığını, bu farklılıkların onlar arasında statü ve değer farklarına da yol açtığını ileri süren akımlara ırkçılık denmektedir" şeklindeki tarifi bence de uygundur. İslam baştan beri kavmi, ırkı, kabileyi, soyu "statü ve değer" sebebi kılmayı reddetmiştir. İnsanları farklı kavim, renk, ırk... olarak yaratan Allah Teâlâdır ve bundan maksat da insanların bu farklara dayalı üstünlük yarışması yapmaları değil, kimlik edinmeleri ve bununla tanıyıp tanışmalarıdır. Üstünlük ise insanların eğitim, gayret ve emek ile elde edecekleri ahlaki erdemlere ve eserlere göre olacaktır. (Hucurât: 49/13)

SINIR-LAR (Sınır hattı)

Sınırlar devletlerin topraklarını birbirinden ayıran, nereden başlayıp nerede bittiğini gösteren çizgilerdir, işaretlerdir, yapılarıdır, engellerdir. Tarih boyunca tek vatan pek az bir süre gerçekleşmiş olsa da teoride İslam ümmetinin vatani (dârul-İslam) bir tarife göre Müslümanların egemen olup İslam'ı uyguladıkları, diğer anlayışa göre egemen olup uyguladıktan sonra egemenliklerini kaybetmiş veya uygulamaları kısmen engellenmiş olsa bile can ve mal güvenliği içinde yaşadıkları yerdir. Bu vatan bölünmüş ve araya yabancıların vatanları girmiş olsa da Müslümanlara ait her bir parça bütün ümmetin vatani ve Ümmetin vatani sınırlarını da işte bu anlayış çizer.

SİNEMA YERLİ VE MİLLİ DİLİNİ GENÇLERLE BULACAK

**GÜLCAN
TEZCAN**

Gazeteci - Yazar

Başlangıcından itibaren Batıya endeksli, adaptasyon ve uyarlamalarla yol alan sinemamızda yerlilik arayışlarına belki de en anlamlı cevabı üretebilecek dindar sinemacılar, sınırlayıcı pek çok etkenin yanı sıra her biri kendi bireysel yolculuğunu sürdürmeyi seçtiği için tıpkı Türk sinemasında olduğu gibi 'dilsiz' bir sinema üretmeye devam ettiler.

Kültürel iktidarın Kemalist ideoloji ve sol entelijansiyanın elinde bulunduğu bir ortamda hayat bulan ve gelişen Türk sineması, tıpkı Türk tiyatrosu gibi Batıya endeksli bir dünya görüşü, bakış ve düşüncenin etkisinde bir tarih oluşturdu. Yerli ve milli bir sinemanın sancısını çeken yönetmenler olsa da genel ve hâkim görüş hiç değişmedi. Dolayısıyla bu topraklara ait bir bakış, dokunuş, ruh ve maneviyat, olması gerektiği ölçülerde karşılık bulamadı sinemamızda. En temel başlıklardan biri olan 'kimlik' sorununun bugün bile çözülememiş olması kendine yabancılaşmış bir sanat ortamının en ağır bedeli olarak karşımızda duruyor.

Böylesi bir ortamda Türk toplumunun inandığı din ve değerler bütünü temel alarak, Müslüman bir toplum olmaktan utanmadan, tam tersine buradan bakarak sinema eseri vermek isteyenler ise zorlu bir yol katetmeye mecbur kaldılar.

Kimliğini bir türlü bulamadığından, kimliğin temel unsurlarından 'din' ve 'kutsal değerler' temasına da başlangıcından itibaren hep temkinli yaklaştı sinemamız. 'Halk sanatı' olarak ayrıcalıklı bir yeri bulursa da halkın benimsediği milli ve moral değerler belli şab-

Çile filminin setinde yönetmen Yücel Çakmaklı ve oyuncu Türkan Şoray

lonlar üzerinden kendine karşılık buldu. Belli dönemlerde 'moda' oluşu ve seyirci garantisi yüzünden 'dini' filmler çeken yönetmenler daha sonraki süreçte filmlerinde minare, cami görüntüsü kullanmakla, kahramanlarını ara sıra bir türbe ya da cami avlusunda dua ettirmekle yetindiler.

Türk sinema tarihinin ilk yılları aynı zamanda Cumhuriyet değerlerinin de ikame ettirildiği döneme denk geldiğinden sinema da bu anlamda resmi bir dayatma olmasa da Cumhuriyet reformlarının taşıyıcısı ve bir anlamda uygulama alanı oldu. Modern görünümlü, batılı değerlere sahip, çağdaş öğretmenler Cumhuriyet kazanımlarının temsilcisi olarak karakterize edilirken gelenek ve din adına bu değerlere karşı çıkanlar da çoğunlukla kötü adam olarak çizilen imam ya da sofü tiplerleriyle bu çatışmanın ta-

rafları olarak resmedildi. Batıdan adaptasyon filmlerle Avrupalı yaşam tarzı, alışkanlıklar ve davranış kalıpları hayatımıza girdi. Filmlerin çoğunda aşağılanan, küçümsenen taşralı karakter, şehirlili ama kibirlili olana dersini verirken onun yaşam tarzına eklenerek devam etti hayatına.

Dostluk, vefa, diğergamlık, aile bağları hiç kuşkusuz Yeşilçam'ın halkla bağını sağlamlaştıran en önemli temalardı. Ancak filmlere o sıcaklığı veren değerler bütünü'nün İslam kaynaklı oluşu görmezden gelindi. Din ve dindarlar ne hikâye ne de kahramanlar düzeyinde yer bulamadı kendine bu filmlerde. Hacı amca ve hoca tiplerine ise uzun yıllar boyunca hep kaba, çirkin, saldırgan ve hoşgörüsüz olarak çizildi. Bu anlamda "Vurun Kahpeye" filmindeki Hacı Fettah bir stereotip olarak yerleşti ve çoğaltıldı. Din

ve dindarlarla olan bu mesafeli ilişki Yeşilçam geleneğinden gelen Yücel Çakmaklı'nın "Kızım Ayşe", "Oğlum Osman" ve "Birleşen Yollar" filmleriyle din ve kutsal değerler lehine bozuldu. Çakmaklı, Yeşilçam'ın dilini ve kalıbını kullanmakla birlikte senaryoları ve öne çıkan karakterleriyle o güne kadar görmezden gelinen, yok sayılan kesimleri de anlatısına dahil ediyor, beyazperdeye onların hikâyelerini taşıyordu.

SİNEMA HİDAYETE ERDİRİR Mİ?

1980'lerde MTTB kökenli dindar sinemacılar 'Millî' sinema tanımının 'din' vurgusunu yetersiz bulduklarını söyleyip kendilerini bu tanımdan ayırıştırarak film çekmeye başladılar. Yönetmenler pek çok açıdan konforlu bir hareket alanı sağlayan "İslamî sinema" tanımını kabul etmeseler de sırf

dindar bir yönetmen film çektiği için gönül rahatlığıyla sinemaya giden ve ibadet şuuruyla film izleyen kitleler için 'iş' üretirken bu tanımdan da kaçamadılar. Ancak konu sinemaya ilişkin teorik tartışmalara geldiğinde 'İslami sinema' adlandırmasını doğru bulmadıklarını ifade etseler de bu hiçbir zaman kesin bir reddiye dönüşmedi.

Batı kaynaklı pek çok sanat dalı gibi sinemaya da uzun süre mesafeli duran ve temkinli yaklaşan Türkiyeli dindarlar yedinci sanatın etki gücünü fark ettiklerinde ilk elde 'tebliğ' amaçlı olarak film çekmeye başladılar. Din ve sinema ilişkisi 'dini ve İslami yaşantıyı öğretme' motivasyonu ile sorunlu bir biçimde kurulunca, seyirci de bu filmlere 'hidayete erdirmeye' gibi

bir misyon yükledi. Öyle ki bu filmlerde rol olan kadın oyuncuların başlarını örtmesi beklendi.

Kendilerini o güne kadar varolan Yeşilçam'dan tamamen farklı bir yere koyan sinemacılar, merkezinde 'din' bulunan filmlerle iddialarını ortaya koymaya çalıştılar. Çekilen filmler dönemin siyasi ve konjonktürel durumu sebebiyle izlenme rekorları kırdı. 1980'lerin sonu 90'ların başında siyasi iktidarın 'şeriat' paranoyalarıyla baskı altında tuttuğu dindarlar, beyazperdeye yansıyan "Yalnız Değilsiniz", "Minyeli Abdullah" gibi filmlerin dertlerine tercüman olduğunu düşünerek o güne kadar temkinli yaklaştıkları sinemaya maddi manevi destek vermeye başladılar. Filmler 'yeşil sermaye' ve 'Anadolu kaplanları' olarak

adlandırılan muhafazakar şirketlerin finansal desteğiyle çekilmeye başlandı. Ancak 'yeşil sermaye'nin sinemaya destek verirken asıl maksadı sponsor oldukları filmlerle holdinglerinin ortak sayısını artırmaktı.

DİNİ FİLMLER YEŞİLÇAM'A CANSUYU OLDU

Yeşilçam'ın kriz dönemi sürerken, 'İslami' sinema da emeklemeye devam etti. Ancak sinema, 'pahalı' bir işti. Dolayısıyla henüz kazanma garantisi olmayan ve ancak para batırmayı göze alanların 'hizmet' edebileceği bir sahaydı. Bu yüzden ticari başarılar Minyeli Abdullah ve Yalnız Değilsiniz gibi birkaç filmle sınırlı kalınca, sine-

İsmail Güneş
Yönetmen

maya yatırım yapan para sahipleri de birer birer elini eteğini çekmeye başladı bu alandan.

Tam bu dönemde Beyaz Sinema adıyla ortaya konan düşünce pratiği, bu ülkenin dini, kültürel ve ahlaki değerlerini temel alan ustalıkla bir sinema dili geliştirilebilmesi için önemli bir imkân olarak yeni tartışmalara alan açtı. 1989 yılında gazeteci-yazar Abdurrahman Şen tarafından ortaya atılan Beyaz Sinema tanımı “İslamî Sinema” adlandırmasının muadili imiş gibi anlaşıldığından çoğu zaman İslamî Sinema eşittir Beyaz Sinema şeklinde algılandı.

Fakat ne yazık ki güçlü bir sinema dili, üslup, oyunculuk ve evrensel, kuşatıcı senaryolarla yola çıkılmadığından dindar kimliğiyle sinema yapmak için sektöre girenlerin sinemadaki varlığı ve etkinliği umut edildiği kadar uzun sürmedi. Yapılan işin mahiyeti ve öncelikleri göz ardı edilince iyi niyetler ve idealistçe bir şeyler yapma çabası da kaçınılmaz sonu geciktirmeye yetmedi. Türk sinemasının film üretmez hale geldiği bir zaman diliminde yakalanan ivme, ortaya konulan eleştiriler yeterince dikkate alınmadığından ne yazık ki başarısızlıkla sonuçlandı. Ortaya çıkan işler de tek atımlık barut mesabesinde kaldı.

Ancak 28 Şubat postmodern darbesi sonrası ortaya çok ilginç bir tablo çıktı. Darbe sadece siyaset, sosyal ve toplumsal hayatı etkilemekle kalmadı. Sinema alanında da etkileri son on yıldır daha net görülmeye başlanan bir değişime

yol açtı. 28 Şubat öncesi farklı dünya görüşlerine sahip yönetmenler filmlerinde ezan, namaz ya da dinin günlük hayata yansımalarına ilişkin en ufak bir imada bulduklarında ‘İslamcı yönetmen’ yakıştırmasına maruz kalıyorlardı. Siyasi konjonktür ‘İslam’a dair her şeyi tehdit olarak gördüğünden doğal olarak sinemadaki yansımaları da o filme imza atan yönetmenin yaftalanmasına yol açıyordu. Bazı dindar yönetmenler “Beyaz Sinema” tanımlamasının bile bu açıdan kendileri için belirleyici olacağı endişesini taşıyordu.

28 ŞUBAT SİNEMACILARIN KORKUSUNU GİDERDİ

28 Şubat sonrası postmodern darbeyle sözde irtica tehdidi ortadan kalkınca gerek ilk filmini çeken gerekse filmografisi daha eskiye dayanan pek çok yönetmen filmlerinde ‘din’ olgusunu çok daha rahat kullanmaya başladı. Yönetmenlerin kimi ticari kaygılarla, kimi el değmemiş bir malzeme kimi de iyi bir hikâye kaynağı olarak ‘din’e yaklaşmaya çalıştı. Öyle ki artık film afişlerinde Kuran-ı Kerim’den ayetler görmek seyirciyi şaşırtmaz oldu. Sol ideolojiye sahip pek çok yönetmenin filminde hayatın doğallığı içinde namaz, ezan ve dindar karakterler yer buluyordu. Sanat ve sinema dünyası üzerindeki mahalle baskısı elbette tamamen aşılmış

değil. On yıllara dayanan ezberlerin, kabullerin ve öğretilmiş ‘yabancılaşma’nın terkedilip pek çok sanatçının kendisiyle, kimliğiyle tam anlamıyla barışması için yine de epey zamana ihtiyaç var.

Dindar kimlikli sinemacılar ise 2000’li yıllara gelindiğinde siyasi ortamda görülen ‘gömlek değiştirme’ aşamasında yeni bir bakış açısı geliştiremediler. Sanata değil ideolojiye endeksli bir çizgide ilerledikleri için toplumun değişimini okumakta geç kaldılar ve film çekemez oldular. Siyasal İslam’dan bağımsız bir sanat dili ve anlayışı ortaya konulamadığı için sinema dönemsel bir ifade aracı olarak işlev gördü. Dindar kimliği ile film üretkenlerin sağlam bir düşünsel zeminden mahrum oluşu ve güçlü bir sinema dili oluşturulamamasından dolayı dindar kimlikli yönetmenlerin sineması daha uzun soluklu bir akım halini alamadı. Abdurrahman Şen’in tartışmaya açtığı Beyaz Sinema tanımı ile

Anadolu’nun çok farklı şehirlerinden -kendi zenginliklerini perdeye taşımaya hevesli- yeni bir kuşak sinemada varlık gösterirken ezberler de bozulmaya başladı. Belki de bundan sonraki süreçte yerli ve milli sinema bu yeni ve genç neslin saf, berrak bakışıyla beyazperdeye daha güçlü eserlerle yansıtacak.

'yerli sinema' düşüncesi oluşturma adına ortaya atılan teklif ise ısrarla ötelenerek böylesi bir imkânın fikri altyapısı heba edilmiş oldu.

SİNEMACININ GÜCÜ HEP ES GEÇİLDİ

Bugün sinemayla ilgilenen yeni kuşak özellikle 1990'lı yıllarda çokça yapılan bu tartışmalardan bihaber. Dindarların sinemayla ilişkisini ısrarla siyasal İslam ve muhafazakar partilerin iktidarı üzerinden okumak isteyenler, on iki yıllık AK Parti iktidarı boyunca genelde kültür sanat, özelde sinema alanında mesafe katedilemeyişi de aynı noktadan değerlendirmeye devam ediyor. Oysa kültür ve sanat, siyasal ve ekonomik iktidar için mücadele veren 'muhafazakar' partilerin hiçbir zaman ana meselelerinden biri olmadı. Dolayısıyla sinema konusunda da 'bunca yıldır iktidardasınız neden hâlâ sinemanız yerinde sayıyor' yollu eleştiriler

Anadolu'ya özgü bir dil inşa etmek çok da zor değil. 'Dindar' kimlikli sinemacılar kategorisinde sayılmayan ancak bu toprağın sinemasını yapmak için kafa yoran yönetmenlerden Derviş Zaim ve Semih Kaplanoğlu tam da eksikliği duyulan 'dil' konusunda sessiz ve derinden ciddi mesafeler katettiler.

de temelsiz soru işaretlerinden ibaret kalıyor. Aslında tam da bu yüzden "Beyaz Sinema" ideolojik yaklaşımların üstünde, bütünü hedef alan bir anlayışla film üretilmesini öngören bir bakış olarak yeniden ele alınmayı hakediyor. Abdurrahman Şen, Beyaz Sinema tanımının çerçevesini çizerken sık sık "Ya eyyühennas hitabını unutmayalım" dese de konunun muhatapları "Ya eyyüheh cemaat" kalıbına sarılmakla yetindiler. Bu yüzden de dindarların kırk yıllık sinema geçmişi Müslümanlara Müslümanlık öğreten filmlerden ibaret kaldı.

Son yıllarda bilhassa İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin sinemaya artan bir ilgi göstermesi, ilahiyat formasyonu almış kısa filmcilerin sayısının artışı bir yanıyla ümit verse de bu gençlerin büyük bir kısmı kendilerinden önceki kuşakta üretim yapan yönetmenlerin adını bile duymamış, filmlerini izlememişler. Bu pratikten habersiz oldukları için de benzer tartışmalar, soru işaretleri etrafında kendilerine yol bulmaya çalışıyorlar.

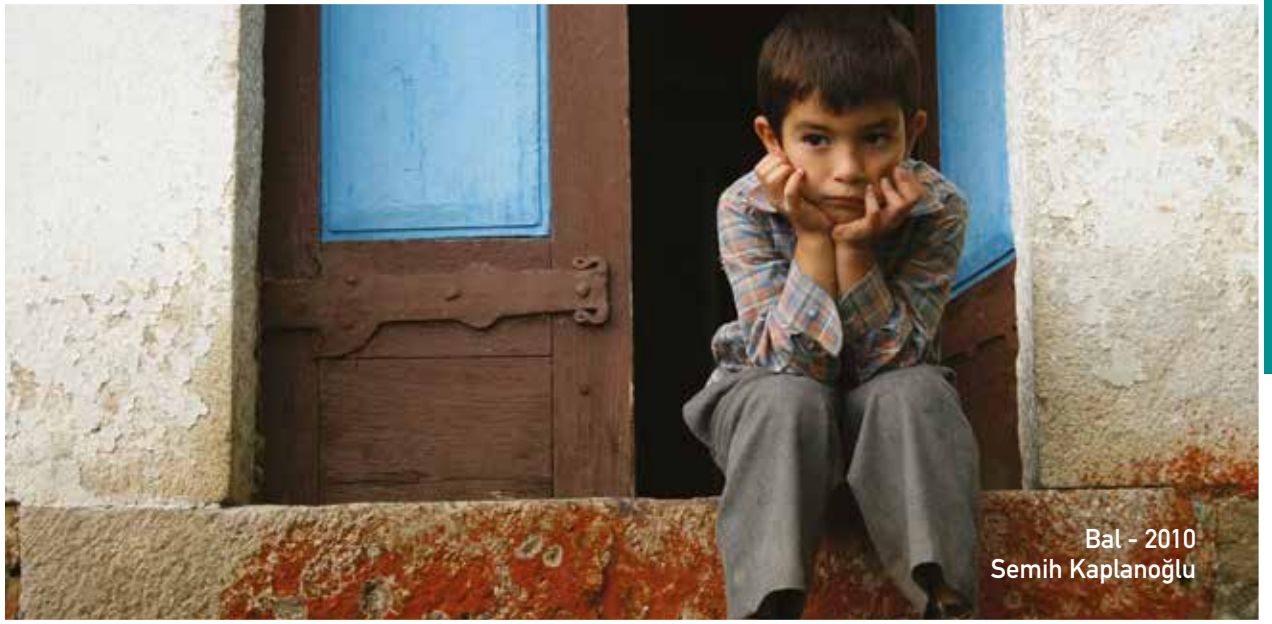
KENDİ HİKAYELERİMİZİ HENÜZ ANLATMADIK

Başlangıcından itibaren Batıya endekslî, adaptasyon ve uyarlamalarla yol alan sinemamızda yerlilik arayışlarına belki de en anlamlı cevabı üretebilecek dindar sinemacılar, sınırlayıcı pek çok etkenin yanı sıra her biri kendi bireysel yolculuğunu sürdürmeyi seçtiği için tıpkı Türk sinemasında oldu-

ğu gibi 'dilsiz' bir sinema üretmeye devam ettiler.

Yönetmenlerin her birinin kendi estetik bakışları, anlatım tercihleri vardı kuşkusuz. Ancak ortaya çıkan sınırlı sayıdaki film kritik edildiğinde toplamda sanatsal anlamda güçlü, klasikleşebilecek, hatta belki dışladığı Yeşilçam'ı dönüştürecek ve sonraki kuşaklar için adım olabilecek bir çıta tutturulamadı.

Oysa tek yapılması gereken kendi hikâyelerimizi anlatabilmektir. Masallar, destanlar, ninniler gibi asırlık geçmişe sahip bir sözlü kültür mirasının yanı sıra meddahlık, ortaoyunu, karagöz gibi görsel sanatların kökeni sayılabilecek bir birikime sahip olan bu coğrafyada sinemaya kendi kimliğini giydirilebilir, Anadolu'ya özgü bir dil inşa etmek çok da zor değildi. Kaldı ki 'dindar' kimlikli sinemacılar kategorisinde sayılmayan ancak bu toprağın sinemasını yapmak için kafa yoran yönetmenlerden Derviş Zaim ve Semih Kaplanoğlu tam da eksikliği duyulan 'dil' konusunda sessiz ve derinden ciddi mesafeler katettiler. Ancak söz konusu bireysel çabaların dışında genel anlamda bakıldığında 'kimlik' ve 'dil' meselesi akim kaldı. Bunda elbette dindarların bu anlamda bir ihtiyaç duymadıkları için hem fikri hem de insan potansiyeli anlamında sinema alanına yatırım yapılmayışının da büyük etkisi oldu. 1990'larda dindarların Cumhuriyet ideolojisi ve o dönemin darbeci vesayet sistemi sebebiyle yaşadığı mağduriyetlerden beslenen

Bal - 2010
Semih Kaplanoğlu

sinema, bu mağduriyetler ortadan kalkıp dindarların yönettiği bir hükümet iktidara geldiğinde sözsüz kaldı. Halbuki henüz hikâyelerini anlatmaya başlamamışlardı bile. Milli ve dini kaygılarla kamera arkasına geçen yönetmenlerin edebî ve kültürel donanımlarına bakıldığında hiç de konu sıkıntısına düşmemeleri gerektiği düşünülebilir. Üstelik Yeşilçam'da varlık gösteren yönetmen ve senaristlerle kıyaslandıklarında öz değerleri ile temasları daha güçlü olduğundan beyazperdeye taşıyabilecekleri hikâyeler konusunda da hayli verimli bir arka plana sahiplerdi. Sadece Milli Mücadele'ye dair onlarca film çekebilecek birikime sahip olmalarına karşın 'dindar' kimliğiyle sinema yapanların Yücel Çakmaklı'nın "Sahibini Arayan Madalya" ve Özhan Eren'in "120"si ile "Son Mektup"u dışında film çekememiş olması hayli düşündürücüdür.

YERLİ VE MİLLİ SİNEMA İÇİN ANADOLU MAYASI

Orta Asya'dan başlayarak Selçuklu ve Osmanlı'nın kültürel bakiyesinin yanı sıra İslam tarihi gibi devasa bir külliyat da kenarda beklemektedir. Uyarlamalar söz konusu edildiğinde yine kütüphaneler dolusu eser keşfedilmeye açıktır. Yücel Çakmaklı'nın özellikle TRT'ye Tarık Buğra'nın eserlerinden yaptığı uyarlamalar keşke sinemada da benzerleri yapılsaydı dedirtecek türde yapımlardır. Beyazperdeye yansıtılan hikâye ne olursa olsun seyirciye din bilgisi dersi vermek birinci plana alınınca ne İstanbul'un Fethi, Çanakkale Zaferi, Milli Mücadele gibi tarihî dönemlerden beslenen filmler çekilebildi ne de Mevlana, Hacı Bayram Veli, Hacı Bektaş ve Yunus Emre gibi kıymetlerimizin eserleri ve hayatı sinema için esin kaynağı olabildi. Tebliğ çerçevesinde sinemaya bakanlar biraz da

yapımcıların dayatmasıyla filmlerinde kahramanlarına bir ayet ya da hadisi söyletme kolaycılığını tercih ederken Müslümanların en güncel meselelerini tartışmak da Marksist ya da ateist olduğunu söyleyen yönetmenlere kaldı.

2000'li yıllarda sadece din değil bu topraklara dair pek çok değer beyazperdede çekincesizce yer bulmaya başladı. Medya gibi İstanbul'dan Anadolu'ya bakıp, toplumunu tanımadan o toplumu terbiye etmeye yeltenen sinema da zaman içinde yaşanan değişime kayıtsız kalamadı. Daha çoğulcu, farklı toplumsal katmanlar ve dünya görüşlerinden, Anadolu'nun çok farklı şehirlerinden -kendi zenginliklerini perdeye taşımaya hevesli- yeni bir kuşak sinemada varlık gösterirken ezberler de bozulmaya başladı. Belki de bundan sonraki süreçte yerli ve milli sinema bu yeni ve genç neslin saf, berrak bakışıyla beyazperdeye daha güçlü eserlerle yansiyacak.

BİR GÜN HALEN 24 SAAT Mİ..?

**YASİN
EROL**

*İstanbul Üniversitesi
Teknokent /
Genel Müdür*

Teknoloji ve İnovasyon; tarifi güç bir hızla dünya medeniyetlerine şekil vermeyi sürdürüyor. Yüzlerce yıllık insanlık tarihi bir tarafa, bundan sadece 50 yıl önce insanoğlu bir bilgiyi binlerce kilometre uzaktaki bir noktaya sadece bir düğmeye basarak gönderebileceğini aklının ucundan dahi geçirmezdi. Yüz yıllar önce binlerce kilometre uzaklığa aylar içinde ulaşmak mümkün iken bugün bir gün içinde birkaç değişik coğrafyada işlerin takip edilebildiği teknoloji destekli konfora ulaşmış durumdayız. 1679 yılında Denis Papin, buhar gücü ile çalışan düdüklü tencereyi icat ederken; yine 1698 yılında Thomas Savery, maden ocaklarından suyun dışarı tahliyesinde kullanılmak üzere yaptığı ilk ticari buhar makinesinin ve diğer tüm bilimsel çabaların, ekonomileri harekete geçirecek ve mega şehirlerin kurulmasına katkı sağlayabileceğini bilemezdi. Son 50 yıldaki ihtiyaçlarımızın nasıl şekillendiğini ve çeşitlendiğini gördüğümüzde anlayabildik.

MADDEYİ TANIMLAMAK VE FİYATLANDIRMAK

En kadim iki ticaret yolu olan Baharat Yolu ve İpek Yolunun üzerinden geçtiği ülkelerin bazıları, ticari hareketliliği sağlamış olsa da o gün ellerine geçen akçeyi, kervanlarla gelen tüccarların ürünleri ile değiştirip bu ürünleri medeniyetlerine yön vermekte kullanmak yerine, yeniden farklı fiyatlarda elden çıkaran veya herhangi bir katma değer katmaksızın tüketen toplumlar, bu geçiş noktalarındaki bu şehirlerin geleceğe hazırlanmasında ve medeniyet tasavvurlarını inşa etmelerinde maalesef hiçbir değer üretememişlerdir. Çünkü bu toplumlar, ele geçen bir aletin gerçek maddeye ulaşmada ve yaratılış gayesini anlamada sadece bir araç olduğunu anlayamamışlardır. Ancak nadir elementleri bulan ve işte bu değişim araçlarını doğru tanımlayıp eşyanın hakikatine ulaşmaya çalışan coğrafyalar ise; maddenin tanımlanmasında ve fiyatlanmasında da öncü olmuşlardır.

İçinde bulunduğumuz bu dönemde sadece eşyaya veya maddeye sahip olmak değil; onun fiyatını belirlemenin de asıl güç olduğunu çok somut örneklerle görebiliyoruz. Birçok “gelişmiş” batı ülkesi, kendilerinde yetişmiş veya üretilmiş olmamasına rağmen o ürünlerin fiyatlarının belirlenmesinde etkin rol oynamaktadır. Çünkü bu ülkeler maddenin tabiatını ve araç olduğunu çok daha önce kabul etmişler ve bu araçlar ile madde yapılarını ve davranış çeşitlerini incelemişler ve bu vesile ile de en makul kullanım standartlarını yani kalitesini oluşturma konusunda da çalışmalar yapmışlardır. En iyiye ve kaliteliye ulaşma gayesi bu toplumları birbirinden ayırtmış ve refah düzeylerine direkt tesir etmiştir. Çünkü kalite muhakkak bir standart gerektirir. Standardı olmayan toplumların madde ve mana boyutlarında kaliteyi yakalayabilme ve anlayabilme ihtimalleri yoktur.

Baharat Yolu, Hindistan’ın doğusundaki Kalküta’dan başlayıp Hint Okyanusu kıyılarından Sina yarımadasının güneyinden ‘berekatli hilal’ diye tabir edilen bölgeden ilerleyip Kızıldeniz kıyılarından Akdeniz’e ulaşmış ve geçtiği tüm şehirlere kültür ve ticareti taşımış, hatta mallar içerisinde okka, divit, mürekkep gibi bilimin temel malzemelerini dahi taşımış; ancak bugün bu yollar üzerindeki bazı ülkeler, teknolojiyi ithal etmek zorunda kalır hale gelmişlerdir. Eşyanın araç mı yoksa amaç mı

olduğunu idrak edememenin; hakikati anlamaya çalışmak değil de sadece o günün imkanlarında refah içinde yaşamaya çalışmanın nasıl büyük bir hata olduğunu, bugün çok daha iyi görebiliyoruz. Bu coğrafyalar, eşyanın sadece bir araç olduğunu kavrayana dek, teknolojinin bugün geldiği noktada ne kadar büyük bir gerçeği göz ardı ettiklerini trajik bir biçimde anlamaya başlamışlardır.

Eşyanın hakikatini anlamaya çalışmak ile bunun değerini belirlemek arasında doğru bir korelasyon vardır. Çünkü eşyanın hakikatini anlayamayan bir toplum, onun değerlemesi ile ilgili hiçbir düşünceye ve veriye de sahip olamaz. O sebeptendir ki, bilimsel bilgi, -yani teoriyi ispat etmede araçları kullanma yetisi güçlü olan bilgi- bir teknolojinin başlaması ve gelişiminde başat faktör oynar.

YENİ DÜNYA DİZAYNI

Ülkeler özellikle 2000’li yıllardan itibaren teknolojik düzeyde ne kadar kendilerini güncelleyebilmişler ve ne kadar kendi teknolojilerini üretebilir haline gelmişler ise özgürlüklerini çok daha fazla güven altına alabilmişlerdir. Dünyaya artık sadece siyaset kurumu eli ile değil, aynı zamanda akademi ve güçlü şirketler üzerinden de yeniden dizayn edilmektedir. Derin devlet tanımlamasını artık akademi ve büyük şirketlerden bağımsız tarif edebilmek ve ül-

kelerin makro planlamalarını bunun çok dışında tutmak tamamen imkansız hale gelmiştir. Globalde öyle şirketler oluşmuştur ki, sürücü ve petrol maliyeti olmadan sadece taksici ile yolcuyla buluşturmaya yönelik bir akıllı uygulamaya geliştiren 10 yıllık bir uluslararası şirketin değerlemeleri 100 milyar doları aşmıştır.

Tüm bunlardan hareketle artık zamanı yeniden tarif etmemiz gerekiyor. Tarih boyunca zamanı doğru tanımlamış ve gereksinimleri sezinlemiş toplumlar; medeniyetler tarihine ve büyük ekonomilere yön vermişlerdir. Bir ürünün değeri, ortaya çıkardığı marjinal faydaya göre belirleniyor ise, en kıymetli element olan zamanın da kıymetini belirlerken, sonunda ne çıktı aldığımız da zamanın değerlemesini ifade etmede son derece önemlidir.

En iyiye ve kaliteliye ulaşma gayesi bu toplumları birbirinden ayırtmış ve refah düzeylerine direkt tesir etmiştir. Çünkü kalite muhakkak bir standart gerektirir.

BİLGİ VE HIZ İLİŞKİSİ

Bilgiye ulaşma hızımız çok fazla arttı. Bir zamanlar ansiklopediler içinde kaybolup ancak bilgiye ulaşırken, şu anda sadece bir kaç saniyede çok daha fazla bilgiye ulaşabiliyoruz. Büyük kan dolaşımı ile küçük kan dolaşımının bulunması arasında 500 yıl var iken, 2020'li yıllardan itibaren bilginin ikiye katlanma hızının 12 saate kadar düşeceği tahmin ediliyor. Yani sabah öğrendiğimiz bir bilginin dahi öğleden sonra doğru olmadığını kanıtlanacağı bir dünyaya evriliyoruz. “Unutmak” artık yeni şeyler öğrenmede bizim en önemli destekçimiz olmaya başladı. Bir basamak sonraki bilginin kavranabilmesi için artık bir adım önceki bilgiyi yok saymak zorunluluğu oluşabiliyor. Buradaki devinimi görünce, toplumlardaki sosyolojinin ve ideallerin ne kadar

**“Unutmak”
artık yeni şeyler
öğrenmede bizim en
önemli destekçimiz
olmaya başladı.
Bir basamak
sonraki bilginin
kavranabilmesi
için artık bir adım
önceki bilgiyi yok
saymak zorunluluğu
oluşabiliyor.**

fazla oynak zeminlere maruz kalabileceğini göz ardı etmek mümkün değil. Bu hız ayrıca toplumlardaki “şahsiyet” gayretini sadece “kimlik” sahibi olma çabasına itmiş ve milliyetçilik kavramının da tekrar tanımlanması zorunlu hale gelmeye başlamıştır. Artık bireyin “şahsiyet” sahibi olma çabası, “kimlik” sahibi olma çabasının bir türlü önüne geçememektedir.

Dünyadaki korumacı politikaların yaygınlaşmasını; teknolojinin bu türbülanslı yapı içerisinde gelişmesi ve daha fazla toplumun refahına tesir etmesi ile tanımlamamız kısmen de olsa mümkün. Artık savaşlar silahlar ile olmak zorunda değil. Dolayısıyla ülkeler bazı güvenlik açıklarını polisiye tedbirler ile almakta zorlanınca korumacı politikalar ile güvenli alanlarını artırma gereği hissetmişlerdir. Bu nedenle özellikle son 4-5 yılda ekonomi savaşları; teknoloji üretiminin bazı ülkelerin tekelden çıkması ile daha agresif hale gelmiştir.

Ancak korumacı politikaların tamamı bir tarafa; insanoğlu, teknolojinin tadına bakmıştır ve bu değişim hızının önünde hiçbir politika veya herhangi bir sert yapının durması mümkün değildir. Akıllı kontratlar ile emtianın el değiştirme metodları tamamen yenilenecek ve neredeyse bir çok hareket daha şeffaf ve daha güvenli hale gelecektir. Kayıt dışı dediğimiz kavramın boyutları, bilgiye sahip olan ülkeler ve bilgi-

yi sağlayan ve elinden çok ucuza çıkararak ülkeler arasındaki farklılık, çok kısa bir zaman içinde çok daha iyi anlaşılacaktır.

Bu bakımdan bizler de geleceğimizi inşa ederken, genç nüfus avantajımızı doğru kullanarak; gençlerimizin yenilikçi yönlerini ortaya çıkarmak ve nesillerimizin daha özgür hayaller kurabilecekleri fiziksel ve zihinsel ortamlarını inşa etmek mecburiyetindeyiz. Aksi takdirde biz kabul edelim veya etmeyelim, artık 1 gün 24 saat değil..!!

Kaanlar®

Sevgi dolu kahvaltılar...

Sofranız Size Günaydın Desin!

KAANLAR®

www.kaanlar.com.tr

/KaanlarTR

/Kaanlar

EROL GÜNGÖR VE MİLLİYETÇİLİK

MURAT
YILMAZ

Uludağ Üniversitesi
Öğretim Üyesi

19 50 sonrası hızla kapitalistleşen ve daha hızlı şehirleşen Türkiye'nin içindeki sosyal ve siyasî farklılıklar artmaktadır. Bu dönem kültürel ve sosyal bünye konusunda, o zamana kadar muhafazakârlık ve batıcılık şeklinde varolan iki tavrın aydınların çeşitli ideolojik gruplara ayrılmasıyla çeşitlendiği bir dönemdir. Bu farklı gruplar birbirleriyle bazen şiddetle varan tartışmalara girmekle beraber bir tespitle birleşmektedirler: Batılılaşmanın başarısızlığı. Bu bakımdan her grup kendi çıkış noktasını esas alan bir muhasebe yapmaktadır. (Güngör, 1984: 8) Güngör'ün işaret ettiği bu muhasebe siyasî akım ve fikirlerin resmî ideolojiden koparak müstakil kimlikler kazanmasının ürünleridir. Güngör bu süreçte yer alarak bir anlamda Türk milliyetçiliğinin Kemalizmden ve onun tesirinde kalmış kendi öncülleriyle ayrışmasının sembol ismidir. Güngör'ün bu yöndeki çalışmaları kimi zaman tepkiyle de karşılanacak ve milliyetçi camiada yalnız kalmasına yol açacaktır.

KÜLTÜR DEĞİŞMELERİ VE MİLLİYETÇİLİK

Türkiye çok hızlı değişirken, Erol Güngör, çalışmalarının ana amacını "çağdaş bir Türk millî kültürü kurmanın gereği ve bunun yolları"ni aramak şeklinde ifade etmektedir. İdeolojik gruplar bu değişimi kontrol altına alarak istedikleri istikamette yönlendirmek istemektedirler. Türkiye'nin köklü ve güçlü yerli kültürü değişimin başıboş gitmesine izin vermeyecek şekilde direnme gücünü muhafaza etmektedir, ancak bu kültürün şimdiki haliyle yetersiz olduğu da genel kabul görmektedir. Tartışma ise, bu kültürün hangi unsurlarının korunacağı ve hangi unsurlarının dışarıdan alınacağı üzerinedir. Tartışmayı sağlıklı bir zemine oturtabilmek için önce "... bu konularda bizim irademizin ne kadar geçerli olduğunu bilmemiz gerekiyor. Hangi tip değişmeye ne ölçüde müdahale edebiliriz?" sorusuna cevap aranmalıdır. Bunun için sosyal bilimlerin bilgi ve yöntemleriyle konu, objektif bir şekilde araştırılmalıdır. (Güngör,

1984: 5-7) Güngör'ün bu konuyu tartıştığı, muhtelif makaleleri olmakla beraber, münhasıran kaleme aldığı en derli toplu çalışması Kültür Değişimleri ve Milliyetçilik'tir (1980). Güngör, konuyu incelemeye Ziya Gökalp'ten beri tartışılan kültür-medeniyet ayırımından başlamaktadır.

Güngör "Batıyı bütünüyle almak" veya "ilim ve tekniğini alır, kültür değerlerini ve âdetlerini almaz" şeklinde ayrılanların aslında mevcut olmayan bir problemi tartıştıklarına, bunların teknolojik modernleşmeyi "kafeste keklik" saymalarının yanlış bir zan olduğuna işaret etmektedir. Bu meyanda modern teknolojinin gelecekte millî kültürde yaratacağı tahribatı önlemek yerine, teknolojinin en kısa zamanda ve en az maliyetle aktarılması gerektiğini kaydeden Güngör, Türkiye'deki sosyal ve kültürel sıkıntıların kaynağının teknoloji olmadığına dikkat çekerek "Tersine, modern teknoloji gelmediği halde, millî kültürden pek çok şey gidebilmiştir" demektedir. Batı medeniyetini sansür veya kontrol etmek gibi mümkün olmayan bir şeye gayret etmek yerine, Türkiye'de sağlam bir millî kültür kurulmasının yollarını aramak gerekmektedir. Batı veya herhangi bir yabancı ülke ile girilen yakın ilişkiler sonucunda istenilen şeyler yanında istenmeyen unsurlar da ülkeye gelebilecektir. Kontrol veya sansür çalışmaları; nelerin iyi, nelerin kötü olduğunun karşılaştırılması da ister istemez antidemokratik ve

gayri ilmî yolları getirecektir. Bunun yerine yerli kültürün güçlendirilmesi gerekmektedir. (Güngör, 1984: 45-46)

TEKNOLOJİK MEDENİYET

Türkiye'nin talihsizliği, millî kültürün Batı medeniyetiyle alışverişinden ziyade, içeriden inkılapçılık adına tahrip edilmesidir. İnkılapçılar bu tahribatı, teknolojik gelişmeye bir hazırlık amacıyla yapmışlarsa da, teknolojik gelişme konusunda inkılapçılar ne Cumhuriyet öncesi ne de kendilerinden sonra gelenler kadar başarılı olamamışlardır. Zaten Cumhuriyet inkılapçılarının Avrupa medeniyetinden anladıkları "laiklik ve pozitivist düşünce"den ibarettir. (Güngör, 1984: 40) Cumhuriyet Türkiye'si 1923-1950 yılları arası yalnız teknoloji konusunda değil müessesleşme bakımından da pek başarılı sayılamaz. Mesela, Cumhuriyetin 1923-1950 yıllarıyla Osmanlı'nın 1823-1850 yılları arasında yapılacak bir kar-

şılaştırmada, 1823-1850 cumhuriyet öncesi döneminde teknoloji aktarımı ve müessesleşmesi bakımından Batı medeniyetinin yayılma hızının çok daha yüksek olduğu görülecektir. (Güngör, 1984: 42) "Teknolojik medeniyetin" Türkiye'ye büyük bir hızla girişi İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. Bu yıllarda birkaç büyük iktisadî devlet teşekkülü kurulmuştur. Teknolojik değişimi, bunlarla birlikte ve belki de daha ziyade bunların dışında gerçekleştirmiş olan kadrolar, "Avrupacı" tiplerden çok yerli tiplerden oluşmaktadır. Bunlar kısmen liberalleşen siyasî havadan faydalanan, pratik, pragmatik, iktisadî işleri iktisat kuralları çerçevesinde ele alan, lafçılıktan ve ideolojiden uzak farklı kesim ve görüşlerde olmakla beraber esas olarak merkezde ve sağda yer alan kimselerdir. (Güngör, 1984: 42-43)

Türkiye'de muhafazakâr kesimin ihtirasla sanayileşmeyi istemesi bazı çevreleri şaşırtmaktadır. Bu şaşkınlık sosyal ve kültürel yapı ile iktisadî yapı arasındaki ilişki hakkında edindikleri yanlış fikirlerin sonucudur. Özellikle Marksizmin etkisi altında oluşan yanlış kanaate göre, sanayileşmenin tedirgin ettiği birtakım zümreler, toplumda sarsılan yerlerine duydukları özlemle eski düzeni isterler. Gerçekten sanayileşmenin tedirgin ettiği bazı zümrelerin, özellikle büyük sermaye karşısında tutunamayan esnaf ve zanaatkarların, muhafazakâr siyasî hareketlere katıldıkları doğrudur, "ancak mu-

Batı medeniyetini sansür veya kontrol etmek gibi mümkün olmayan bir şeye gayret etmek yerine, Türkiye'de sağlam bir millî kültür kurulmasının yollarını aramak gerekmektedir.

hafazakârlık ile sanayileşmenin birbirine zıt istikametleri temsil ettiği söylenemez.” Aksine sanayileşmenin öncüleri, sanayi öncesi toplumda şu veya bu sebeplerle kenara düşmüş olan gruplardır. Max Weber’in “misafir halk” dediği bu grupları “etnik azınlıklar, kendilerini cemiyetin tam içinde saymayan dinî gruplar veya diğer zümreler, kısacası cemiyetin geleneksel hayatına tam intibak etmemiş fert ve gruplar” teşkil etmektedir. (Güngör, 1984: 42-43) Güngör, Cumhuriyet inkılapları ile merkezin dışında kenarda kalan muhafazakârların, sanayileşme marifetiyle toplumsal ilişkiler ağını ve hiyerarşiyi değiştirmek istediğini iddia etmektedir.

MİLLİYETÇİ AYDINLAR

Güngör, inkılapçı aydınları, masa başında yaptıkları hayattan kopuk planları uygulamaya çalışmaları ve başarısız olunca da insanları “doğru yol”a getirmek üzere baskı yaparak ve fesadçıları da bertaraf ederek işlerin düzeleceğine inandıkları için eleştirir. İnkılapçı aydın veya bir başka deyişle entellektüalist yaşadığımız gerçek dünyanın dışında zihninde kurduğu bir dünyada yaşar ve karşılaştığı meseleleri objektif şartlara bakarak değerlendirmek yerine bir zihniyet farkıyla açıklar. Az gelişmiş ülkelerin aydınları iktidar ve itibarı devlette ararlar, iktisadî, teknik ve ilmî meslekleri hor görürler; memuriyeti veya siyaseti tercih ederler. Sahip oldukları devletçi ve bürokratik zihniyetleri

yüzünden Sosyalist görüşleri kolayca kabul ederler.

Buna mukabil kalkınmakta olan ülkelerde milliyetçi aydınlar azınlıktadır. Milliyetçi aydınların temel meseleleri arasında, görüşlerini halka anlatmaları ve halkın desteğini almaları önceliklidir. Bu hususta yerli fikirleri temsil ettikleri için çabuk sonuç alacaklarını düşünen milliyetçi aydınlar, kendilerinin henüz modernleşmemiş bir toplumda modernizmi temsil eden bir grup olduklarının farkında değiller. Milliyetçi aydınlar bu bakımdan kendilerini halka ne kadar yakın hissederlerse hissetsinler “... halkın şimdilik yabancı olduğu bir değer sistemini ve bir hayat tarzını temsil” etmektedirler. (Güngör, 1984: 52-53) Bu durumda karşılıklı hayal kırıklıkları yaşanmaktadır:

“Bu bir çıkmazdır ve bu çıkmaz, bize modernleşme dediğimiz hadisenin kültür değerlerinden ayırdedilemeyeceğini kesin bir şekilde göstermektedir. Kendi ülkesinin insanlarına ve kültürüne karşı en büyük yakınlık duyan, üstelik bütün siyasî ve ideolojik tavrını bu yakınlık üzerine kuran insanlar bile, yücelttikleri kültürün kenarında kalmaktadırlar.” (Güngör, 1984: 53)

Milliyetçi aydınlar, temel kültür değerleri itibarıyla halkla ortak bir zemini paylaşıyorlar da halktan ayrı bir hayat yaşarlar. Açık davranışlarındaki farklılaşma görgü kurallarından zevke kadar uza-

nan geniş bir yelpazeyi teşkil etmektedir. (Güngör, 1984: 54-56) Buna rağmen milliyetçi aydınlar ile halk, kültür değişmesinin yönü ve sınırları konusunda benzer görüşlere sahiptirler. Bunun dışında halkın asıl ihtiyacı, modern bilgi ve techizat ile modern bir iktisadî ve idarî organizasyondur. Halk kendisine rehberlik edecek insanları seçerken bu hususları dikkate alacaktır. Bütün bu hususlarda tam bir anlaşma sağlansa da bir takım ihtilafların yine de devam edeceği şimdiden söylenmelidir. Çünkü bu tür bir modernleşme, modern bir anlayış da isteyecek ve halk da buna hemen intibak edemeyecektir. (Güngör, 1984: 57-58)

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Erol Güngör’ün çalışmalarındaki asıl tema çağdaş bir Türk millî kültürünün yaratılmasıdır. Bu ba-

*Mecburî kültür
değişmeleri
yerine serbest
kültür değişmeleri
marifetiyle
gerçekleşecek bir
kültür değişmesinde
millî kültürün
avantajlı çıkacağını
düşünmektedir.*

kımdan hocası Mümtaz Turhan gibi mecburî kültür değişimleri yerine serbest kültür değişimleri marifetiyle gerçekleşecek bir kültür değişiminde millî kültürün avantajlı çıkacağını düşünmektedir. Halbuki Türkiye, devlet tarafından uygulanan mecburi kültür değişimleri yüzünden büyük bir kültür sarsıntısı geçirmiş ve kargaşa yaşamıştır. Bugün Türkiye’de bir “Türk kültürü” teşekkül etmiş değildir. Gerçi Türk milletinin büyük çoğunluğunun içinde olduğu “gelenekli bir halk kültürümüz” vardır, ancak bunun dışında yazılı kültür alanında Türkiye bir “yamalı bohça”ya benzemektedir: “Türkiye bu haliyle gevşek bir ‘kabileler federasyonu’ manzarası arz etmektedir. Gelenekleri, hayat tarzları, dünya görüşleri ve idealleri ile birbirinden ayrı, yanyana yaşayan kültür kabileleri.” (abç, Güngör, 1993: 85) Türkler bu gelenekli halk kültürünü ve tarihî malzemeyi işlemediklerinden “millî kültür” kütüphane raflarında ve müze vitrinlerinde durmaktadır.

Bu millî kültürün nasıl teşekkül edeceği hakkında tartışmalar olması tabiidir. Ancak Türkiye henüz bu tartışmayı yapabilecek seviyede değildir. Çünkü, bu tercihi yapacakların ne hakkında tercihte bulunacaklarına ilişkin hiçbir bilgileri yoktur, tarihî malzemeyi tanımamaktadırlar. Bu bilgi eksikliği giderildiğinde katı tercihlerin daha esnek olması beklenebilir. (Güngör, 1993: 85-88)

MİLLÎ ŞAHSİYET

Erol Güngör 60 ve 70’li yılların temel tartışma konularından tarih üzerine de yazmıştır. Aslında Cumhuriyetle birlikte ortaya çıkan Kemalist tarih teziyle tartışma konusu olan tarih, Türk siyaseti için vazgeçilmez konulardandır. Bugün nispeten değişse de özellikle Osmanlı tarihi başta olmak üzere Türk tarihi, bir “inanç alanı” oluşturagelmıştır. 60’lı , 70’li yıllar ise hızlı sanayileşme ve ondan da hızlı şehirleşme yüzünden sosyal değişmeyi hızlandırmış ve çeşitlenen siyasî akımlar kendi açılarından tarihe bakmaya başlamışlardır. Güngör, bu hususu Karl Mannheim’ın şu sözlerine atıfla ortaya koymaktadır: “İnsan, cemiyetin sosyal ve tarihî yapısı hakkındaki en vâzih görüşe ya o cemiyet içinde yükselirken, ya da düşerken ulaşır.” (Güngör, 1984: 59)

Tarihe objektif bir şekilde bakmak isteyen ilmî bakış yanında, tarihe görmek istediği gibi bakan hissî “subjektif” bir bakış açısı da mevcuttur. Bu bakımdan Türk tarihi büyük bir tarihtir ve tarihimizin büyüklüğü bizim için kuvvet kaynağı olabileceği gibi zaaf kaynağı da olabilmektedir. Büyük tarih, karşılaşılan meseleler karşısında bir yandan yılmayacak bir millî şahsiyet verirken, bir yandan da geleceği görmemizi engelleyecek şekilde gözlerimizi kamaştırıyor ve bizi gerçeklikten uzaklaştırır. (Güngör, 1984: 64-65)

İnkılapçılar tarihimizden nefret edip onu küçük görürken, gelenekçiler de tarihten kalan şeyleri devam ettirmek istemektedirler. Gelenekçiler, geçmişte hoşlarına giden bazı davranış ve müesseselere yeniden sahip olmayı istemektedirler. Bu davranış ve müesseselerin geçmişin belli bir bütünlüğü içinde anlam bulduğunu, bu bütünün dışında kalan bir unsurun bu anlamdan kopacağını görememektedirler. Bu bakımdan geçmiş hayatın unsurlarının bugüne olduğu gibi aktarılması mümkün değildir. Yeni hayat içinde bazı unsurların yeni bir anlam kazanacağını, kimi zaman da kaybolacağını kabul ederek geçmişe bakmak daha sağlıklı olacaktır. (Güngör, 1984: 66-67)

Tarih anlayışı da dönemler itibarıyla değişmektedir. Eskiden tarihin yaşanmakta olan hayatın geçmişle temellendirilmek suretiyle

***Tarih daha ziyade
yoruma daima
açık olayların
objektif olarak
tespit edilmesidir.
Fakat tarih bu tür
ilmî araştırmaların
ötesinde bir
toplumsal işleve
sahip olmalıdır***

meşrulaştırılması ve geçmişe bakarak gelecek hakkında kehanette bulunma gibi iki amacı vardı. Bugün ise tarih daha ziyade yorumu daima açık olayların objektif olarak tespit edilmesidir. Fakat tarih bu tür ilmî araştırmaların ötesinde bir toplumsal işleve sahip olmalıdır. (Güngör,1984: 70) Bu bakımdan insanlığın hayatına yön veren bütün büyük felsefelerin birer tarih yorumu olmuştur. İnsan bu yorumlar sayesinde kendisine ve dünyaya bir anlam vermektedir. İnsan bu anlamda bir tarihe bağlanma ihtiyacı duymaktadır: “Millî tarih cereyanlarının milliyetçilik hareketleri ile birlikte gelişmesinin başlıca sebebi işte budur.” (Güngör, 1984: 74) Bunun da ötesinde milliyetçilik “... esas itibarıyla tarih hakkında bir yorum ve bu yorumu bağlı olarak öngörülen pratiklerden ibarettir.”

Milliyetçilik için millet ile tarih arasındaki ilişki iki açıdan önemlidir. İlki, milletin eskilerden getirdiği şeylerin objektif bir şekilde tespitidir. İkincisi ve daha önemlisi ise millet için tarihin subjektif olarak taşıdığı ehemmiyettir. Millet mensuplarının kendi tarihleri hakkında düşüncelerinden müteşekkil “tarih şuuru”, millî şuurun da temelidir. Bu meyanda Cumhuriyet inkılapçılarının ortaya koyduğu tarih şuuru çok muhataralıdır. İnkılapçılar, kendilerini karşı oldukları Osmanlı dönemini ve Türklerin müslümanlığı kabülünden sonraki dönemi atlayarak daha gerilerde kendilerine bir tarih aramışlardır. Bu tarihin inşası

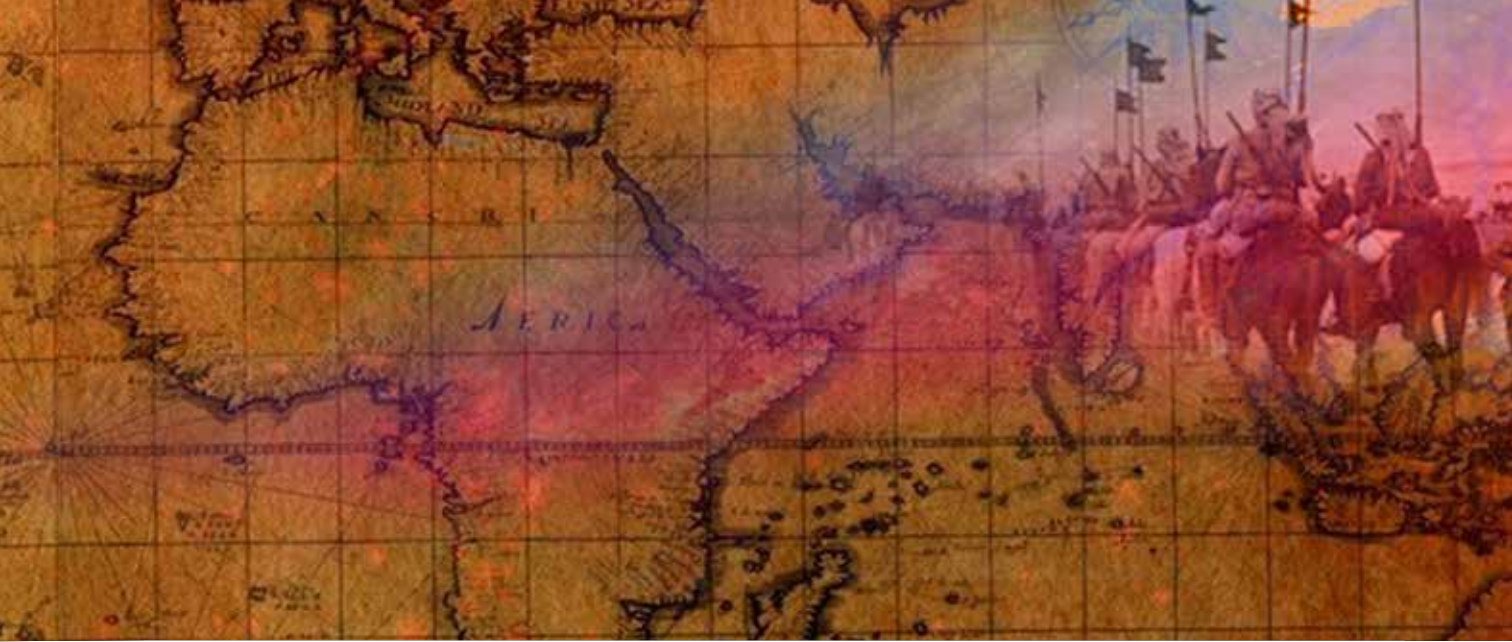
için ortaya atılan ve ilmî esaslara dayanmayan tarih tezlerinden de bilahare vazgeçilmiştir. Cumhuriyet inkılapçıları milliyetçi oldukları ve millî tarih araştırmalarını bir devlet görevi haline getirdikleri halde, bu yanlışlarından dolayı millî bir tarih şuurunun oluşmasına zarar vermişlerdir. Çünkü gerçek tarih ve sosyal zeminde kopuk bu tür tarih yaratma gayretleri feci sonuçlar verir ve çoğu zaman da hedeflediklerinin aksi yönde tesirler yapar. (Güngör, 1984: 75-77)

TÜRK MİLLİ KÜLTÜRÜ

Güngör, Cumhuriyet inkılapçılarının aksine bir bütün ve devamlılık içinde gördüğü Türk tarihi üzerine müstakil bir kitap yazacak kadar konuya önem vermektedir. Milliyetçiler arasındaki yaygın hamaset söyleminden ve anakronik tavidan uzak bir şekilde Türk tarihine yaklaşan Güngör, milleti tarihî ve sosyolojik bir varlık olarak ele almaktadır.

Erol Güngör, Türk milliyetçiliği içinde Ziya Gökalp-Mümtaz Turhan geleneğini devam ettiren ve bu geleneği daha demokratik, İslam ve Osmanlı kültürüyle daha barışık bir şekilde muhafazakâr ve liberal renklerle yeniden kuran bir isimdir. Gökalp-Turhan geleneğini devam ettirdiği gibi, mesele Gökalp'in anti-Osmanlı ve siyasete bağımlı düşüncelerini eleştirirken, Turhan'dan da pozitivist bilim anlayışından uzak olmasıyla ve İslam kültürünün daha içinden

konuşmasıyla ayrılmaktadır. Bir başka açıdan ise, Gökalp'in siyasi şartlar sebebiyle Türkçülüğün Esasları'nda vazgeçtiği Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak projesinin Osmanlı karşıtı kısımlarını temizleyerek günümüz şartlarına uyarlama çabası içindedir. Türkiye'deki ve dünyadaki İslami uyanışı erken dönemde değerlendirerek bu uyanışın heyecanının siyasi kanallara değil, yeni bir medeniyeti hazırlayacak olan ilim, kültür ve sanat kanallarına akmasını arzulamaktadır. (Güngör, 1989; 1982) Kuruluş döneminin önde gelen isimlerinden Dündar Taşer'le yakın dostluğuna (Güngör, 1980: 135-163) rağmen, 70'li yılların iç savaş ortamında kitleleşen MHP tarafından, sosyal değişme ve Ziya Gökalp ile ilgili farklı görüşleri yüzünden tecrit edilmiştir. Güngör, hocası Turhan'dan daha radikal bir modernleşme taraftarıdır. Onun aksine, hızlı sanayileşmeden pek de korkmamakta, sanayileşmenin Türkiye'de mecburî kültür değişmelerini dayatan bürokrasinin gücünü kıracağını tahmin etmektedir. Türkiye bu şekilde demokratik bir ortamda, sosyal bilimlerin yardımı ve serbest kültür değişmesi yoluyla çağdaş bir Türk millî kültürü yaratabilecektir.

Dipnot

1- Bu yarım kalmış çalışması *Tarihte Türkler* adıyla yayınlanmıştır. (Güngör, 1988) Çalışmanın sosyal yapıyı ve kurumları değerlendiren kısmı tamamlanamamış, daha ziyade bir siyasi tarih çalışması niteliğindedir.

2- Güngör'ün Gökâlpe eleştirileri için örnek olarak bkz. (Güngör, 1993: 50-62; 1980: 76-86)

Kaynakça

Akyol, Taha, 1983, *Tarihten Geleceğe*, Ankara, Ocak Yayınları, 1983.

Bilgin, Vedat, 1999, "18 Nisan Seçimleri Üzerine: Gelenekten Moderniteye Geçişin Siyasal İzdüşümü", *Türkiye Günlüğü*, Mart-Nisan 1999, S: 55, ss. 5-11.

Çalık, Mustafa, 1999, "Türk Milliyetçiliği Üzerine Bazı Tartışma Notları", *Teorik Denemeler* (içinde), Ankara, Cedit Neşriyat, 1999.

Güngör, Erol, 1980, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 4. Baskı, 1980 [1975].

1984a, *İslâm Tasavvufunun Meseleleri*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2. Baskı, 1984 [1982].

1984b, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2. Baskı, 1984 [1980].

1984c, *Dünden Bugünden*, Ankara, Mayaş Yayınları, 2. Baskı, 1984 [1982].

1988, *Tarihte Türkler*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1988 [1988].

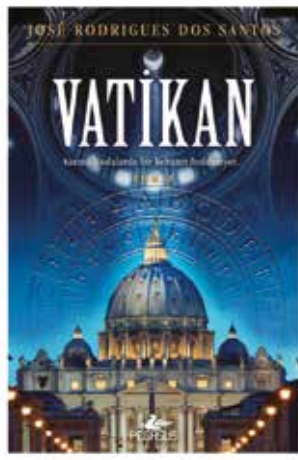
1989, *İslâmın Bugünkü Meseleleri*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 6. Baskı, 1989 [1981].

1993, *Sosyal Meseleler ve Aydınlar*, Haz. R. Güler – E. Kılınç, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1993 [1993].

Güngör, Şeyma, "Güngör, Erol", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1996, C: 14, ss. 305-307.

Onur, Hüdavendigâr, 2001, "Erol Güngör", *Türk Sağı Sözlüğü*, İstanbul, Burak Yayınları, 2001.

Türköne, Mualla, 1988, "Erol Güngör'ün Hayatı ve Şahsiyeti" *Erol Güngör İçin* (içinde), Ankara, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988, ss. VII-IX.

VATIKAN

JOSE RODRIGUES DOS SANTOS
PEGASUS YAYINLARI

Vatikan ile milliyetçilik asırlardır iç içedir. Bir kere bütün tarih kitaplarında yazdığı gibi milliyetçiliğin yayılmasına sebep olan Fransız İhtilali temelde hem Krallık'a hem de Kilise'ye karşıdır. Bu bağlamda Vatikan ve milliyetçilik bir nevi düşmandır. Ama sonraları demokrasi ilerleyip partiler yaygınlaştıkça Vatikan sağda kalmıştır. İşe bakın ki milliyetçilik de sağın en sağındadır. Bunu solla, sosyalizmle, komünizmle, Sovyetler Birliği'yle ortak mücadelelerine bağlayabiliriz. Sonuçta komünizm hem inanç sistemlerine düşmandır hem de milliyetçilikle kanlı bıçaklıdır. Komplo teorisi dediğiniz şeyse çoğunlukla anti-komünist bir şeydir. Bu da Vatikan'ın merdiven altlarında sık sık Gladio ile bir araya gelmesine sebep olmuştur. Gladio komünizmle amansız mücadelesinde Vatikan'ın sözlü ve fiili dualarını hep yanında bulmuştur. Jose Rodrigues Dos Santos'un komplo teorileriyle örülü ama çoğunluğu belgelenmiş gerçeklere dayanan Vatikan isimli romanı da bu yandaşlığın ekonomik perdesini aralamaktadır.

Manipülasyonun kırk çeşidi var. Bunlardan biri de sağ gösterip sol vurmak. Bazen yeri yormuş gibi yapıp aslında övebilir, hatta cezalandırıyormuş edasıyla birini ipten alabilirsiniz. Jose Rodrigues Dos Santos ile ilgili yaygın kanaat Vatikan'ı yerden yere vurduğu yönünde. Peki, komplo teorilerinin o meşhur altın kuralını hatırlayacak olursak, yani "Kimin işine yaradı?" sorusunu sorarsak Vatikan romanı aslında neye hizmet ediyor?

Komplo teorisi deyince bizim aklımıza gelen ilk on şey arasında mutlaka Vatikan ve Aytunç Altındal vardır. Sonra mafya vardır, derin devlet vardır, Gladio vardır... Bunların hepsinin de Vatikan'la bayağı yakından ilgisi var. Tabiri caizse dünyanın komplo ihtiyacının % 60'a yakını Vatikan karşılıyor. Böyle olması için sayısız sebep sayabilirsiniz. Tarihe bakabilirsiniz, teolojiye bakabilirsiniz, politikaya bakabilirsiniz... Verdiğim % 60 rakamını abartılı da bulabilirsiniz. Ama Vatikan'la komplo teorilerinin iç içe olduğunu inkâr edemezsiniz. Bu durumu sayısız belge de teyid etmektedir.

Jose Rodrigues Dos Santos bu romanında Vatikan'ın mali yolsuzlukları üzerinde fazlasıyla duruyor ve diğer konuları öbür kitaplarına saklıyor. Yani Vatikan gibi bir komplo kaynağını bir romanda tüketmek istemiyor. Haklı da sayılır. Sonuç olarak bu eserinde hem kendisinin iddiasına hem de Vatikan romanıyla ilgili yaygın kanaate göre Katolikliğin merkezinin ipliğini belgeleriyle pazara çıkarıyor. Gerçekten de kitabında bazı isimleri değiştirerek bahsettiği belgeler gerçek. Gerçekten gerçek ama bunun bir ifşa olmadığı da gerçek. Çünkü bunlar zaten çok eski yıllardan beri açılan davalar, yaşanan skandallarla ortaya çıkmış hakikatler. Her geçen gün de Vatikan'la ilgili skandallara bir yenisi ekleniyor. Dolayısıyla Jose Rodrigues Dos Santos ancak Vatikan'ın zaten pazardaki ipliğini tezgâhına koyduğunu iddia edebilir. Bu iplik onun tezgâhından başka tezgâhlarda da bol müşterili bir şekilde satılıyor. Hakkını vermek gerekirse Jose Rodrigues Dos Santos'un tezgâhında da ciddi alıcı buluyor.

Vatikan kitabının belki de en ilginç yönü mevcut Papa Franciscus'u feci bir şekilde aklıyor olmasıdır. Romana göre Vatikan kötülüğün kaynağı olsa da papa kötülükle mücadele eden gözü pek bir kahramandır ve başka bazı katolik kahramanların da desteğine sahiptir. Yani sonuçta Vatikan belgelenmiş skandallara rağmen tertemiz bir papanın evidir.

Herhalde Vatikan'ı da bundan daha fazla memnun edecek bir algı olamaz. "Vatikan tamamen temizdir" deseniz zaten inanılacak tarafı yok. "Papa tamamen temizdir" deseniz de inanacak akli başında pek insan yok. Ama Jose Rodrigues Dos Santos büyük bir kurnazlıkla Franciscus'un temizliğine bizi ikna etmeye çalışıyor. Güya bu yeni Papa kilisenin asıl amacından saptırılmasından büyük rahatsızlık duyuyor, yolsuzlukların üstüne kararlılıkla gidiyor, cesaretinden dolayı sürekli ölüm tehditleri alıyor. Vatikan bir bataklık, papa da bataklıkta açan gül.

Vatikan romanının sürükleyici kısmını spoiler vererek öldürmek istemeyiz. Kitabın okunmasını da şiddetle tavsiye ederiz. Zira Vatikan hakkındaki belgeler gerçek ve hiç bilmeyenler için olayın vahametini ortaya koyması bakımından gayet ilgi çekici. Vatikan romanını okuyarak kilisenin mali açıdan ne halde olduğuna şahit olabilirsiniz. Kilisenin ahlaki, siyasi, sosyal, kültürel açılardan ne halde olduğunu da artık başka yayınlardan öğrenirsiniz. Peki, spoiler vermeden romanı edebi açıdan kritik edecek olursak ne söyleyebiliriz? Bol ve uzun diyaloglarını saymazsak sürükleyici ve kararında bir polisiye. Sırf polisiye beklentisiyle okunur mu? Agatha Christie, Sir Arthur Conan Doyle gibi polisiye üstatları çoktan okunduysa tabii ki okunabilir.

KITA AVRUPASI FELSEFESİNE GİRİŞ

DAVİD WEST
PARADİGMA YAYINLARI

TOPLUMSAL SÖZLEŞME VEYA SİYASAL HUKUKUN PRENSİPLERİ

JEAN JACQUES ROUSSEAU
İLETİŞİM YAYINLARI

Brexit deyip geçmeyin. İngiltere'nin ve içinde bulunduğu adanın kendisini Kıta Avrupası'ndan üstün ve ayrı görmesinin hikayesi çok eskilere dayanır. Günümüzde ölçü birimlerinden tutun da direksiyonun hangi tarafta olacağına varıncaya kadar pek çok alanda bu ayrıksılığı görebilirsiniz. İşte bu da milliyetçiliğin dik kafalı bir çeşididir. Hem de öyle bir çeşididir ki felsefeyi bile ayırmıştır. Anglosakson Felsefe veya Ada Felsefesi her zaman Kıta Avrupası Felsefesi'ne karşıdan bakmıştır.

David West'in çok başarılı bir felsefe tarihi derlemesi olan Kıta Avrupası Felsefesi'ne Giriş felsefe meraklılarının mutlaka okuması gereken eserlerden biridir. Özellikle de genel felsefe tarihi kitaplarının üzerine okunmalıdır. Kafa karıştıran, tam yerine oturmayan, birbirine bulanık postmodernizm, strukturalizm, hermenötik gibi kavramların yerli yerine oturmasını sağlamakta birebirdir. Adeta birbirine dolanıp içinden çıkılmaz hale gelmiş bir düğüm yumağının ilmek ilmek çözümü gibidir.

Fransız İhtilali'nin milliyetçilik akımlarını yaygınlaştırdığını bilmeyenimiz yok. Toplumsal Sözleşme kitabının Fransız İhtilali'nin bir tür kutsal kitabı olduğunu da çoğumuz biliyoruz. Öyleyse milliyetçiliği dünyaya yayan ihtilalci Fransızları ihtilalci yapan kitabı okumakta yarar var. Tabii ki Batılı anlamda milliyetçiliğin ne olduğunu gerçekten merak ediyorsak.

İSLAM DÜŞÜNCE ATLASI

EDİTÖR: İBRAHİM HALİL ÜÇER

İLMİ ETÜDLER DERNEĞİ VE
KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İslami ilimlerin temeli meşhur Cibril Aleyhiselam Hadis-i Şerifi'ne dayandırılır. Bu Hadis-i Şerif'te iman, islam, ihsan kavramları tanımlanmıştır. Böylece İslam'ın üç temel sacayağı belirlenmiştir. Daha sonra sistemleşen kelimeler, akait ilimleri iman sacayağının; fıkıh, tefsir, hadis ilimleri İslam sacayağının; tasavvuf, ahlak ilimleri ihsan sacayağının açılımı kabul edilir. Aslında kaynak olmaları bakımından tefsir ve hadis ilimleri üç sacayağını da kapsamaktadır. Ama bu iki ilmi fıkıh ilmiyle birlikte ameli ilimler arasında yayma görüşü de azımsanmayacak yaygınlıktadır.

Her Müslümanın mutlaka bilmesi gereken bilgileri ihtiva eden bir ilmihal kitabı iman esasları ile başlar, ibadet ve muamelatla ilgili yani kul ile Allah arasındaki ve kullar arasındaki amellerle devam eder, güzel ahlakla ve manevi konularla son bulur. Yani üçlü sacayağı sadece ilim ehline yönelik genel ilmi seviyede değil halka yönelik temel ilmi seviyede de kendini gösterir.

İman, İslam ve ihsan kökleri ve bu köklerden doğan İslami ilim gövdeleri, dalları, yaprakları, meyveleri hepimizin en büyük ortak hazinesidir. Bir insanın her şeyden evvel hakikati öğrenmesi, hakikati yaşaması ve yaşatması gerekir. Hakikat ise İslami ilimlerden öğrenilir. Diğer bütün bilgiler hakikat üzerine bina edilir. Bir şeyin kıymeti hakikatle ilgisiyle ölçülür. Bir Müslüman önce hakikati arar, hakikate bakar, hakikati söyler...

İslam âlimleri tarih boyunca hakikat hazinesi için bin bir emekle ömür tüketmiştir. Bazen "bir harf öğretilene kırk yıl köle" olunan bu uğurda bazen de bir cümle öğrenmek için aylarca yol gidilmiştir. Atalarımız imandan sonra en çok ilme değer vermiştir. İlim yuvaları ve ilim ehli baş tacı edilmiştir. Medreseler saraylardan daha görkemli, daha sağlam, daha fazla inşa edilmiştir. Müslüman halk bir hükümdara itaat etmek için cami ve medrese inşasını adeta şart koşmuştur. Çoğu bey hükümlüğünü medrese yaptırarak ilan etmiştir. Âlimler hem devlet adamları nezdinde hem

halk arasında çok büyük itibar görmüştür. Sadece hocalar değil talebeler bile el üstünde tutulmuş hatta ilim malzemelerine dahi hürmet edilmiştir. Kâğıt Mısır'dan geldiği için Mısır'a doğru ayaklarını uzatmaya hayâ eden İmam-ı Azam Hazretleri gibi zatların izinden gidilmiştir. Kitaplar, defterler, yazı malzemeleri asla yere atılmamış; belden aşağı tutulmamaya çalışılmıştır. Bu özen sadece Kur'an-ı Kerim'e veya dini metinlere değil her türlü alfabe ve yazı malzemesine karşı da gösterilmiştir.

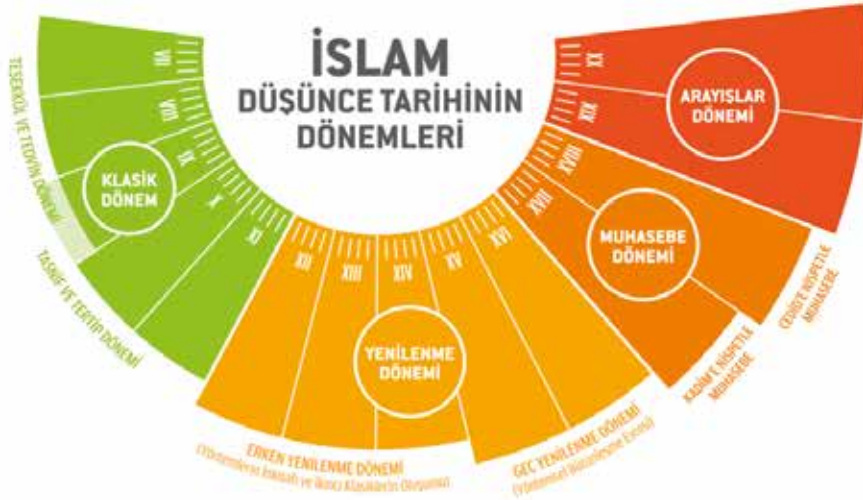
Tarihimizden bize kalan en büyük miras iman ve ilimdir. Medeniyetimizin en fazla sahip çıkılması gereken eserleri de iman ve ilimdir. İşte İlmi Etüdler Derneği ve Konya Büyükşehir Belediyesi tam da burada çok büyük bir teşekkürü hak etmektedir. Çünkü ilim tarihimize dair son derece kıymetli, bütüncül, sistematik, ansiklopedik, derli toplu bir eseri meydana getirmişlerdir. Bu üç ciltlik atlasın arkasında çok sağlam bir ekip ve çok yoğun bir emek olduğu aşikâr. Emegi geçenlerin her biri ayrı ayrı teşekkürü hak etmektedir. Herhalde en büyük teşekkür de bu değerli çalışmanın okunması,

kütüphanelerde yerini alması, nesilden nesile aktarılması olacaktır.

İslam Düşüncesi Atlası üç ciltten oluşuyor. İlk ciltte "Klasik Dönem" başlığı altında Hicri I – V. asırlar, Miladi VII – XI. asırlar devrindeki İslami ilimler, eserler, âlimler anlatılıyor. Dini ilimlerin teşekkülü ve ilk dönem âlim tipleri açıklandıktan sonra kelim, dil, felsefe, tasavvuf, ahlak, tıp, matematik alanları üzerinde klasik dönem açısından duruluyor.

İkinci ciltte "Yenilenme Dönemi" başlığı altında Hicri VI – X. asırlar, Miladi XII – XVI. asırlar devrindeki İslami ilimler, eserler, âlimler anlatılıyor. Tahkik, Gazali (rah.) sonrası kelim ve İbn Sina sonrası felsefe gelenekleri açıklandıktan sonra mantık, ahlak, astronomi, tıp, tasavvuf, dil, felsefe, sanat, edebiyat, müspet ilimler alanları üzerinde yenilenme dönemi açısından duruluyor.

Üçüncü ciltte önce "Muhasebe Dönemi" başlığı altında Hicri XI – XII. asırlar, Miladi XVII – XVIII. asırlar sonra "Arayışlar Dönemi" başlığı altında Hicri XIII – XIV. asırlar, Miladi XIX – XX. asırlar

devrindeki İslami ilimler, eserler, âlimler anlatılıyor. Nazari ilimler, tıp, ahlak, siyaset, tasavvuf, edebiyat, sanat alanları üzerinde muhasebe dönemi açısından duruluyor. Arayışlar dönemi kısmında nazari ilimlerdeki yeni arayışlar, meydan okumalar ve cevaplar, neyi nasıl aradığımız konuları işleniyor.

İlk bakışta bir “İslami İlimler Tarihi” olarak değerlendirilebilecek eserin “atlas” ismini sonuna kadar hak ettiğini de vurgulamak gerekiyor. Kitap boyunca çok incelikli ve işçilik haritalar, işaretler, semboller, tablolar, kaynakçalar kullanılmış. Resimler çok güzel bir şekilde ve yerli yerine koyularak eseri zenginleştirmiş. Sadece metin olarak değil görsel olarak da hakikaten arşivlik bir çalışma ortaya konmuş.

İslami ilimler tarihini öğrenmek, araştırmak yalnızca ilahiyatçıları ilgilendiren bir konu değildir. Hiçbir zaman da olmamalıdır. Bütün Müslümanlar kendi ilim miraslarına merak duymalı ve sahip çıkmalıdır. En azından her kütüphanede mutlaka İslami ilimlerle ilgili temel eserler yer almalıdır. İslami ilimlerin

tarihini görsel bir zenginlikle anlatan İslam Düşünce Atlası gibi kıymetli eserler de İslami ilimlerle ilgili temel eserlerden sayılmalıdır.

İslam Düşünce Atlası'nın kapağını çevirdiğiniz anda nasıl bir emekle karşı karşıya olduğunuzu hemen kavriyorsunuz. Proje çalışma grubunun ve yazarların isimlerinin yer aldığı sayfa zaten eserin niteliğini ve arkasındaki gayreti açıklamaya yetiyor. Her biri akademik nitelikteki başlıklar ve metinler de bunu destekliyor.

İslam Düşünce Atlası'nı birinci sayfasından başlayarak sonuna kadar okumanız elbette gerekmez. Sadece içindekiler kısmına göz gezdirseniz bile pek çok şey öğrenebilirsiniz. Haritaları, resimleri, tabloları, başlıkları inceleyerek ilim ve medeniyet tarihimizde keyifli bir yolculuğa çıkabilirsiniz. Merak ettiğiniz maddeleri okuyabilir, bununla da yetinmeyerek ileri okumalar için verilen kaynakçalardan faydalanabilirsiniz. Uzun lafın kısası atalarımızdan bize miras kalan hazineyi görmek için bu kıymetli eserle bir araya gelebilirsiniz.

İYİLİKLE DÜNYA GÜZELLEŞİR

EMİNE
DOLMACI

Gazeteci

Bir günlük gazete kurduğumuzda, bu gazetede insanlara ümit veren, içini açan ve güzellikleri artıran haberlerin de olmasını istemiş ve en görünür olan üçüncü sayfayı “İnadına iyi haber” sayfası yapmıştık. Üçüncü sayfa haberi mantığı, yani gasp, cinayet, hırsızlık, şiddet, ölüm haberlerinin yerine güzellikleri ikame etmiştik. Aradan uzun zaman geçti ve bu gelenek halen devam ediyor. Ancak bu geleneği tek bir yerde değil tüm toplumda, tüm zeminlerde ve zamanlarda yaymak görevimiz.

Bu amaçla tam da liselerde ne oluyor, çocuklar uyuşturucu, çeteler, kötü arkadaşlar, sosyal medya bağımlılığı pençesinde nereye kadar gidecek sorularının en yoğun olduğu zaman, çocuklarımızı geleceğe hazırlayan eğitim kurumlarımızdaki güzellikleri irdelediğimizde ortaya birbirinden güzel tablolar çıktı. Hepsi birbirinden farklı, bazen karınca kararınca, sıra arkadaşına, mahalle komşusuna sirayet eden bazen de sınırları, kıtaları aşan güzellikler. Hepsi ortaokul veya lise öğrencisi, bazen de

üniversite öğrencisi ama illa ki genç. Gençlikten ümidin kesilmeyeceğini, alttan alta bir vicdan, saflık ve durulukla iyiliklerin yayıldığını gösteren güzel tablolar. Bunları, güzel yürekli çocukların, ıslıl ıslıl yaydığı güzellikleri burada da paylaşmak isterim.

CAN YOLDAŞI İKİZLER

Adı Tuğçe. Henüz ortaokul ikinci sınıf öğrencisi. Tuğçe'nin bir ikizi var. Onun da adı Buse. Amasya'da yaşayan kızımız dokunuşuyla yürümekte zorluk çeken ve tekerlekli sandalyeye mahkum olan Buse'nin hayatını değiştiren bir kahraman. 6 yıldır yürüyemeyen Buse'yi hayata bağlayan en büyük destek, ikizi Tuğçe'den geliyor. On iki yaşındaki ikizler, Amasya Şehit Recep İnce İmam Hatip Ortaokulunda okuyor. Kardeşinin evde, okulda, sokakta adeta eli ayağı olan Tuğçe, aynı sırayı paylaştığı Buse'nin her türlü ihtiyacını karşılıyor. Okula birlikte gidiyor, derslerini birlikte yapıyorlar. Tuğçe, kardeşini hastanede bile yalnız bırakmıyor. Tuğçe, “Bütün çabam kardeşimin mutlu olması için. Oyun oynamayı

hayatımdan çıkardım. O üzülmesin diye” sözleriyle bu fedakarlığı ortaya koyuyor. Kardeşi Buse ise, “O benim yüzümü güldürüyor, hakkını ödeyemem” diyor.

KUŞLAR İÇİN DE ÖZGÜRLÜK

İyilik dediğimizde sadece insan için değil elbet, hayvanlar, bitkiler, kısaca tüm canlılar iyiliği hak ediyor. Mardin Artuklu Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri de bu düşüncede olmalı ki, okullarının hemen yanına bir kuş köyü yapmışlar. Gençlerin “kuş köyü” projesi kapsamında Ortaköy Mahallesi imam hatip ortaokulu bahçesinde yaptıkları birbirinden güzel ve renkli kuş yuvaları bölge halkının da takdirini toplamış. Okul müdürü Mehmet Ali Gümüş, projede profesyonel bir ekipten yardım aldıklarının altını

çizerek, “Okulumuz öğrencileri ve köy okulu öğrencileri kuş yuvalarını beraber yaparak aralarında kardeşlik duygusu oluşturuldu. Öğrenciler yuvaların yapımından boyanmasına kadar emek harcadılar. Yapılan bu projeye amacımız bir farkındalık oluşturmak, dünyada insanlar dışında da canlıların yaşadığını öğrencilerimize anlatmaktı” diye anlatıyor. Kuş yuvaları bittikten sonra öğrenciler, ‘Ver elini kardeşim senin için buradayım’ şarkısını söyleyerek klip çekiminde de rol almışlar.

HUZEYFE’NİN RÜYASI

Doğuştan görme engelli bir genç olan Huzeyfe Aydın, azmi ve çalışkanlığıyla herkesin takdirini kazandı. Emeklerinin karşılığını alarak hukuk fakültesine tam burslu olarak girmeyi başardı. Huzeyfe’nin yaptıkları bunlarla

sınırlı değildi. O, üniversiteye başlar başlamaz kolları sıvadı ve kendisi gibi görme engelli olan arkadaşları için 12. sınıf Arapça ders kitabını Braille alfabesine çevirdi.

Huzeyfe, bu kitabı kendisine ulaşan görme engelli arkadaşlarına ücretsiz dağıtıyor. Ve yaptıklarıyla gönlündeki ışığı saçmaya devam ediyor. Huzeyfe bu yıl içinde düzenlenen Türkiye Diyanet Vakfı 5. Uluslararası İyilik Ödülleri’nde azmi, çalışkanlığı ve bu rüyayı gerçekleştirmesi nedeniyle ödüle layık görüldü. Hayatı güzelleştirmek, güzelliklere güzellik katmak için daha çok Huzeyfelere ihtiyacımız var.

İŞİNİ CİDDİYE ALAN SİMİTÇİ

Edirne’nin Keşan ilçesinde Süleyman Paşa İmam Hatip Orta Okulu’nda okuyan 12 yaşındaki

Şevket de iyilik meleklerinden biri. Onun iyiliği hem kendine, hem arkadaşlarına, eşine dostuna hem de müşterilerine. Şevket ne mi yapıyor? Bir ortaokul öğrencisi olan Şevket, sadece eğitim hayatına devam etmekle kalmıyor aynı zamanda kendisinin ve ailesinin rızkını kazanmak için ufak bir işin ucundan tutuyor. Şevket, şehrin en işlek caddelerinden birinin kenarında tezgahını açıp simit satıyor. Ama onun diğerlerinden bir farkı var. Her cumartesi günü takım elbisesiyle tezgahının başına geçiyor, müşterilerini hem şık görüntüsü hem de güler yüzüyle karşılıyor. Takım elbisesiyle satış yapan Şevket, “Temiz çıkıp, işimizi ciddiye aldığımızı göstermek istiyorum” diyor.

1001 ÇEŞİT İYİLİK

İyilik ve güzellik hareketleri, gençler arasında çok yaygın. Bu örnekler sadece deryada bir damla aslında. O kadar çok ve o kadar takdire şayan ki yaptıkları. İşin başka bir boyutu da iyilik ve güzelliklerin yaygınlaştırması için çalışan, bunu bir anlamda kurumsallaşmış hale getiren sivil toplum kuruluşları. Örneğin, Deniz Feneri, ÖNDER ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın birlikte gerçekleştirdiği İyilik Okulu Uygulamalı İyilik Projesi bunlardan biri. Geçtiğimiz Nisan ayında gerçekleşen 4. Uygulamalı İyilik Yarışmasına birbirinden güzel yüzlerce iyilik projesiyle katılan gençler, 70 bin 342 kişinin yararlandığı

1 milyon 523 bin TL değerinde 1001 çeşit iyilik yaptılar. Dereceye giren okulların ödülleri, yapılan bir törenle sahiplerine takdim edildi. Yarışmalara imam hatip ortaokulları, liseleri ve özel okul öğrencileri katılıyor.

NELER VAR NELER...

Bu yıl dördüncü kez gerçekleştirilen İyilik Okulu projesinde birbirinden güzel ve iddialı çalışmalar var. Günümüz Ensarlarından Savaşın Çocuklarına, İyilik Hamalları, Kardeşim Okumadan Asla, Kadına “Değer” Herşeye Değer, Çoraptan Oyuncak, İyilik Oyunları, İyilikte Yarışıyor, Afrika'yla Tanışıyoruz, Perşembelik Geleneği, Bir Oda Bin Umut, Kardeşine

Huzeyfe bu yıl içinde düzenlenen Türkiye Diyanet Vakfı 5.Uluslararası İyilik Ödüllerinde azmi, çalışkanlığı ve bu rüyayı gerçekleştirmesi nedeniyle ödüle layık görüldü.

Kucak Aç, Hayır Yarışındayız Kan Bağışının Farkındayız, Akrabamı Anıyorum, Arıyorum, Anlıyorum, Sahibini Arayan Oyuncaklar, İyileri Yaşat, Yaşasın İyilik, Sınıfımda İyilik Meleşim Var, Misafirim Olur musun?, İyilik Yap, Havuza At, Otizme Renk Ver, Annem Okuyor, Ülkem Yenileniyor, Uzat Ellerini Dokunsun Minik Yüreklere, Dayanışma Odası Göçmenlerin Yuvası, Kaç Çocuk sevindirmek İstersin, Komşusu Açken Tok Yatan Bizden Değildir bunlardan bazıları. Üzerinde kafa yorulan çalışılan ve uygulanan projeler Türkiye'nin 81 iline ait.

SINIRLARI AŞAN İYİLİK

Kurumsallaşmış iyilik çalışmalarından biri de Türkiye Diyanet Vakfı Uluslararası İyilik Ödülleri. Bu çalışmanın diğerlerinden farkı ise uluslararası alanda yaptıkları iyilikleri, adanmışlıkları ile tanıyan isimlere ödül verilmesi. Bu isimlerin bir kısmı gençlerden bir kısmı da her daim genç, hayata bağlı isimlerden oluşuyor. 2019 yılı İyilik Ödüllerinde belirlenen isimler 19 yaşındaki görme engelli Huzeyfe Aydın, Saraybosnalı iyilik gönüllüsü Zilha Şata, İstanbul Beyoğlu'nda Selime Hatun

Camii imam hatibi Osman Gökrem, Kudüs'teki işgal hareketine karşı savunuculuk yapan Ayşe Masluhi, ailesi cezaevinde bulunan çocuklarla ilgilenen sanatçı Turgay Tanülkü, Darulaceze gönüllüsü Şengül Kazan, Mali asıllı iyilik gönüllüsü futbolcu Frederic Omar Kanaute.

Gönül ister ki, iyilikler güzellikler kişiler, kurumlar aracılığıyla dalga dalga yayılsın. En çok da eğitim kurumları bu güzelliklerin tetikleyicisi olsun. Daha çok iyilik ve daha çok güzellik sunulsun Allah'ın eşrefi mahlukat olarak yarattığı insana...

Eğitime Tam Destek

**BİLİM VE
KÜLTÜR
MERKEZİ**

**OKULLARIMIZA
BOYA
DESTEĞİ**

**GENÇLİK
MERKEZLERİ**

**ÜCRETSİZ
DEFTER
DAĞITIMI**

**KONFERANS
SALONLARI**

**KÜLTÜR
GEZİLERİ**

**SEDA
(LGS VE YKS
HAZIRLIK
KURSLARI)**

**İZCİLİK VE
GENÇLİK
KAMPI**

— hep birlikte —
daha iyiye

Av. Abdurrahman DURSUN
— Belediye Başkanı —

**SULTANGAZI
BELEDİYESİ**

UZAT
ELİNİ
yemen
ÖLÜYOR

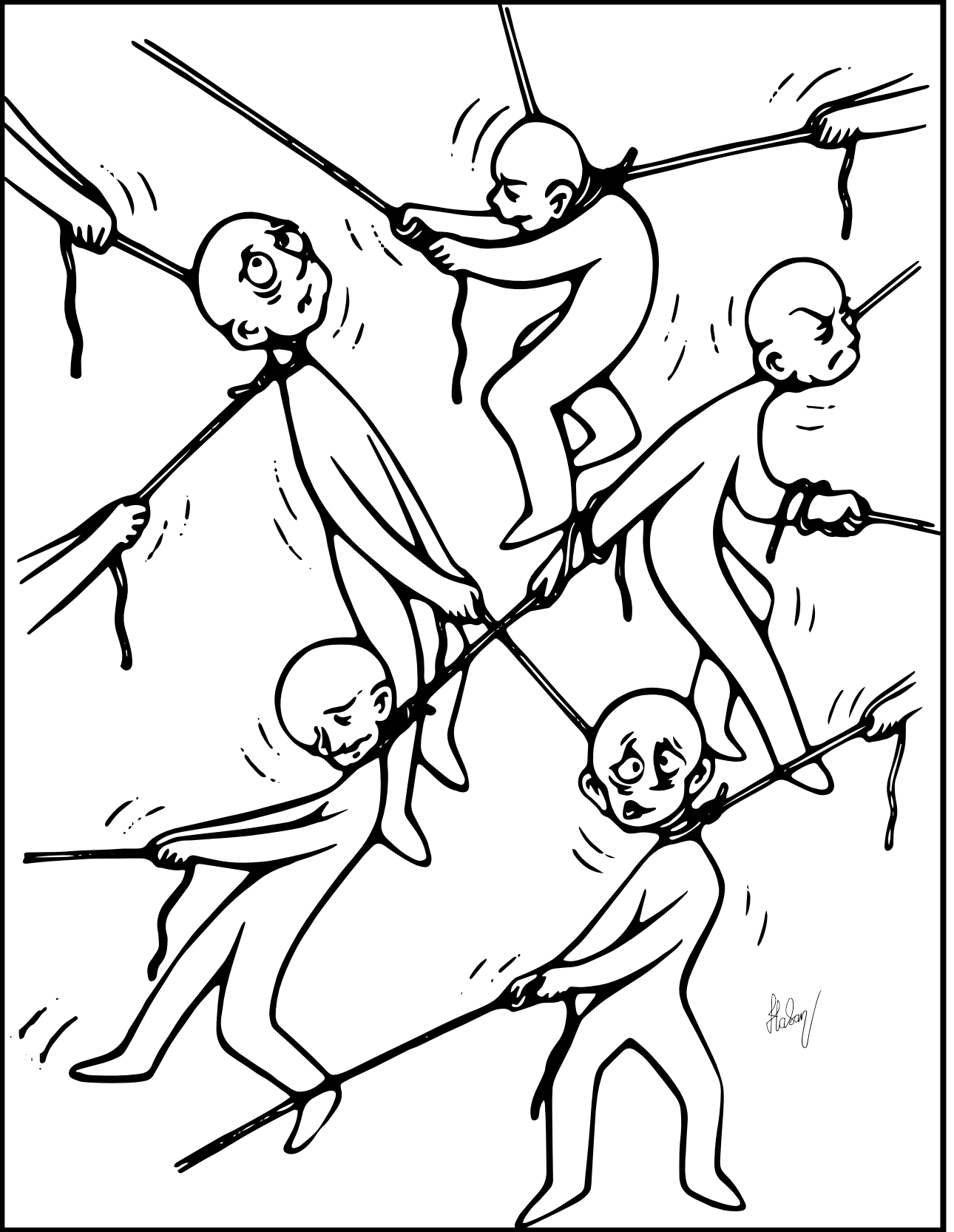
ZİRAAT BANKASI HESAP NUMARASI

TR34 0001 0015 5286 0712 3550 07

yedibasak.org

YEDİ BAŞAK
İNSANİ YARDIM DERNEĞİ

Yastık altındakilerin ekonomiye katılmasını sağlamak **memlekete değer**

alBaraka

*Memleketimizin değerini biliyoruz,
değerlerine değer katıyoruz. Türkiye'nin
ilk faizsiz bankası olarak yastık altındaki
değerlerin ekonomiye katılmasına
katkıda bulunuyoruz.*

**Türkiye'nin
ilk faizsiz
bankası**

Alo Albaraka
0850 222 5 666
albaraka.com.tr

alBaraka
değerlerinize değer katıyoruz

Şeker Mühendisi

Kadınlar hayalleriyle hayatı değiştirsin, her alanda teknolojiler geliştirsin diye,
Geleceği Yazan Kadınlar Projesi Turkcell'de!

#senyapdiye

ACIL

